Stenogrammid

XIII Riigikogu, VI Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 20.11.2017, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine
1. 15:04 Arupärimine Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise digipoliitika ignorantsuse kohta internetivabaduse suhtes (nr 383)
2. 15:57 Arupärimine teadus- ja arendustegevuse kulutuste kohta (nr 385)
3. 16:50 Arupärimine korruptsiooni kohta kohalikes omavalitsustes ja mujal (nr 387)
4. 17:51 Arupärimine Ida-Virumaa programmi kohta (nr 378)
5. 18:39 Arupärimine ülikiire interneti maaelanikeni viimise kohta (nr 388)
6. 19:33 Arupärimine jahiturismi ning jahilindude küttimise kohta Eestis (nr 392)

15:00 Istungi rakendamine

15:00 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame Riigikogu täiskogu VI istungjärgu 9. töönädala esmaspäevast istungit. Eelnõude ja arupärimiste üleandmise aeg. Andres Herkel, palun!

15:00 Andres Herkel
Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Seitse Vabaerakonna saadikut esitavad arupärimise tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovskile. See puudutab alkoholipoliitika rohelist raamatut ja Eesti ebaõnnestunud aktsiisipoliitikat. Nimelt, 2014. aasta veebruaris kiitis Vabariigi Valitsus sellise alkoholipoliitika alusdokumendi heaks. Muu hulgas oli seal selgelt kavandatud ka neljaks järgmiseks aastaks tasakaalukas, mõõdukas aktsiisitõus ja suur eesmärk pidada selliste maksude puhul silmas ka naaberriikide hinnataset ja salaturu võimalikku tekkimist. Aga juba Taavi Rõivase valitsus – Taavi Rõivas muide oli sellel ajal, kui roheline raamat kinnitati, sotsiaalminister – asus seda aktsiisikokkulepet revideerima ning aktsiisid hakkasid tõusma kiiremini. Ja veel keerulisemaks läks asi siis, kui Jüri Ratase valitsus pani veel vunki juurde. Praegu me oleme olukorras, kus piirikaubandus, Soome turistide vähenevad ostud, ka salaturu teke – kaupa müüakse edasi – ja maapoodide sulgemine on muutunud suureks probleemiks, nagu ka aktsiisi mittelaekumine ja segadused riigieelarvega. Sellega seoses on meil tervise- ja tööministrile, kes on nende otsuste langetamise juures olnud, mõned olulised küsimused. Aitäh!

15:02 Esimees Eiki Nestor
Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

15:02 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson
Austatud esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna Eesti Vabariigi ja Jaapani vahelise tulumaksudega topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise ja maksupettuste tõkestamise lepingu ja selle juurde kuuluva protokolli ratifitseerimise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust rahandusminister Toomas Tõniste. Aitäh!

15:03 Esimees Eiki Nestor
Olen vastu võtnud ühe eelnõu ja ühe arupärimise, tegutseme nendega edasi kodu- ja töökorra seaduse alusel. Kohaloleku kontroll, palun!
Kohaloleku kontroll

Hetkel on täiskogul 78 Riigikogu liiget.
Päevakorra kinnitamine. Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikogu täiskogu VI istungjärgu 9. töönädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Päevakorra kinnitamise poolt oli 79 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Päevakord on kinnitatud.

---

1. 15:04 Arupärimine Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise digipoliitika ignorantsuse kohta internetivabaduse suhtes (nr 383)

15:05 Esimees Eiki Nestor
Esimese päevakorras oleva arupärimise on esitanud Artur Talvik, Monika Haukanõmm, Andres Ammas, Krista Aru, Külliki Kübarsepp, Andres Herkel ja Ain Lutsepp. Arupärijate nimel Artur Talvik, palun!

15:05 Artur Talvik
Hea esimees! Head kolleegid! Hea peaminister! Seda arupärimist ajendas kirjutama olukord Kataloonias, täpsemalt see, kuidas enne referendumit ja referendumi ajal ning nüüd jõhkralt ka peale referendumit on järjest suletud kodulehekülgi ja muid internetiallikaid, sh referendumi ajal ka neid, kus olid nimekirjad, mille alusel sai referendumit pidada. Eesti kui praegune Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik on nimetanud oma eesistumist digitaalseks eesistumiseks ja Eesti peab ennast üldse digivaldkonnas esirinnas olevaks n-ö näidisriigiks. Eesti eesistumise digitaalpoliitikas keskendutakse olulistele teemadele, nagu andmete vaba liikumine, e-kaubandus, e-valitsemine. Eesti on positsioneerinud ennast digivaldkonna pioneerriigina. Samas ei arvesta Eesti eesistumiskavas kummalisel kombel internetivabaduse problemaatikaga, mis on vaba digiühiskonna toimimise seisukohalt ülimalt oluline.
Kui avalik võim saab kerge käega blokeerida kodulehti ja foorumeid, jälgida internetis isiklikke vestlusi, koguda informatsiooni ning sekkuda muul moel jõupositsioonilt internetis toimuvasse infovahetusse, satuvad demokraatliku ühiskonna alusväärtused ohtu. Halvimal juhul võib selline tegevus sattuda vastuollu Euroopa Liidu põhiõiguste harta II jaotise mõnede sätetega: õigus vabadusele ja turvalisusele, sõna- ja teabevabadus, isikuandmete kaitse, mõtte- ja südametunnistuse- ning usuvabadus, era- ja perekonnaelu austamine. Internetivabaduse rikkumine on mõnikord varjatud või segane, aga isegi kui need rikkumised on ilmsed, siis neid ei võeta tihtipeale päris rikkumistena, sest need ei leia aset sõna otseses mõttes füüsilises maailmas.
Internetivabadused on siiski põhiõiguste ja -vabaduste peegeldus digitaalmaailmas ning neid ei saa pidada teisejärgulisteks nähtusteks. Ja sellest tulenevalt me viitame ka Hispaania sekkumisele Kataloonia küsimustesse ja internetivabaduse piiramisele seal. Internetilehekülgede blokeerimine oli massiline ja on siiamaani massiline. Praegugi on paljudel organisatsioonidel, kes poliitiliselt teistmoodi mõtlevad kui Hispaania keskvalitsus, koduleht kinni pandud või organisatsioonid ise keelatud. Olukord on seal tegelikult hull ja Kataloonia endise valitsuse liikmed istuvad vangis.
Sellest kõigest lähtuvalt me esitasime peaministrile viis küsimust, loodame saada nendele sisukad vastused. Aitäh!

15:09 Esimees Eiki Nestor
Samas lootuses annan sõna peaminister Jüri Ratasele, kes peab arupärimisele vastama. Palun, Jüri Ratas!

15:09 Peaminister Jüri Ratas
Austatud Riigikogu esimees! Väga austatud Riigikogu liikmed! Head arupärijad, ma kõigepealt väga tänan teid sisuliste küsimuste ja väga tõsise teema tõstatuse eest! Püüan olla samal tasemel kui küsijad. Kas see õnnestub, on muidugi iseküsimus.
Kõigepealt märgin natukene üldisemalt, et Eesti eesistumise programmi sissejuhatuses on toodud aluspõhimõtted, millest me lähtume oma kõigis poliitilistes püüdlustes. Nende eesmärkide poole püüdlemisel austame kindlasti inimõigusi ja põhivabadusi, lähtume kõige parema õigusloome

põhimõttest ning kaalume võimalusi kasutada loomulikult erinevaid e-lahendusi. Internetivabadus on eesistumise programmis kirjas inimõiguste all, sest see on osa väljendusvabadusest. Isikuandmete kaitset ja eraelu puutumatust käsitletakse eesistumise programmis andmete vaba liikumise peatükis. Euroopa Liidu andmekaitsereformi raames võeti 2016. aastal vastu Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus, mis jõustub 2018. aasta maikuus. Reformi lõpuleviimiseks oleme oma eesistumisprogrammis seadnud eesmärkideks jõudsalt edasi liikuda e-privaatsuse määruse läbirääkimistega. Mida see määrus käsitleb? Üldjoontes käsitleb see elektroonilise side puhul sõnumisaladust, eraelu puutumatust ja isikuandmete kaitset. Seda oleme ka teinud. Määrusega on töögrupis aktiivselt tegeldud ning juba selle aasta jõulukuul, 4. detsembril on Eesti Telekomi nõukogus kavas aruanne tehtud tööst. E-privaatsuse määruse vastuvõtmisega järgmisel aastal saab Euroopa Liidu andmekaitsereform lõpule viidud.
Justiits- ja siseküsimuste valdkondlikus programmis seadsime eesmärgiks kiiresti lõpule viia läbirääkimised Euroopa Parlamendi määruse üle, mis käsitleb üksikisikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu eri institutsioonides, organites ja asutustes. Kaks nädalat tagasi algasid läbirääkimised parlamendiga. Loodame kokkuleppele jõuda eesistumise lõpuks.
Andmekaitse on arutluse all olnud ka mitmesugustel üritustel, konverentsidel, seminaridel, kokkusaamistel. Näiteks septembris toimus Tartus Justiitsministeeriumi kokkukutsutud konverents, kus osalesid Euroopa andmekaitsespetsialistid, suurettevõtete esindajad ja kui nii tohib öelda – vabandust selle sõnakasutuse eest! –, kõige paremas mõttes ühiskonna valvekoerad. Peamised teemad, millest konverentsil räägiti, olid andmete kasutamine e-valitsemises, turvalisus *versus* sideandmete säilitamine ning andmekaitse üldmääruse rakendamisega seotud küsimused, sh erasektoris. Konverentsil osalesid ka suurettevõtete ja kontsernide esindajad, näiteks Google'i esindajad.
Teine küsimus: "Kuigi seda ei ole ametlikus eesistumise kavas, küsime, kas Te olete siiski arutanud või kavatsete arutada oma Euroopa Liidu kolleegidega internetivabaduste tagamist Euroopas ning sellega seotud probleeme ning kui jah, siis millist tagasisidet saite? Digitaalne ajastu tähendab seda, et ilma piisava aluseta foorumite blokeerimine tähendab põhimõtteliselt sama, mis rahuliku koosoleku laialiajamine politsei poolt." Internetivabaduse ja muude selliste teemadega tegeleb suurel määral Euroopa Nõukogu Strasbourgis, kus Eesti kuulub mitmesse sellealasesse töögruppi. Tegemist on mitmetahulise teemaga. See on üsna loomulik, et ma ei saa nimetada ühte konkreetset internetivabaduse eelnõu. Samas on meie eesistumise ajal laual – ja need on sees ka meie eesistumise põhidokumendis ehk eesistumise programmis – mitu internetivabaduse tagamisega seotud eelnõu, näiteks audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv, mis muu hulgas käsitleb audiovisuaalmeedia teenustele juurdepääsu küsimusi; nn ligipääsetavuse direktiiv, mis lihtsustab erivajadustega inimeste juurdepääsu internetile; satelliit- ja kaabellevi määrus, mille eesmärk on parandada veebis piiriülest juurdepääsu tele- ja raadioprogrammidele. Kindlasti ei tohi mainimata jätta internetivabaduse tagamisega otseselt seotud elektroonilise side seadustikku, mis peaks looma tingimused investeerimiseks ülikiiretesse võrkudesse ja sillutama teed 5G mobiilsidevõrkude ja asjade interneti kasutuselevõtuks. Eesmärk on tagada Euroopa kodanikele juurdepääs kiirele ja kvaliteetsele internetiühendusele. Eesti korraldas, nagu te teate, eesistumise raames 19. ja 20. oktoobril inimõiguste töögrupi mitteametliku kohtumise Tartus, kus üks teemadest oli internetivabadus.
Järgmine küsimus: "Millise hinnangu annate Euroopa Liidu Nõukogu eesistujamaa peaministrina Kataloonias aset leidnud sündmustele, kus lisaks politsei poolsele tänavavägivallale on aset leidnud ka digitaalsurve, kus igasugust arutelu Kataloonia referendumi üle internetis püüti takistada kodulehtede lakkamatu blokeerimisega keskvõimu poolt? Mida tuleb teha selleks, et internetivabaduste piiramine Euroopa Liidus ei oleks liiga kergekäeline?" Vastus on järgmine. Ma olen korduvalt kinnitanud ja kinnitan veel kord, et Eesti loomulikult toetab Hispaania ühtsust, Eesti toetab territoriaalset terviklikkust. Hispaania on demokraatlik riik, mis põhineb õigusel ja korral. Olen kindel, et Hispaania lahendab tekkinud olukorra, lähtudes Hispaania põhiseadusest ja teistest seadustest. Seetõttu usun, et kõik seni võetud meetmed lähtuvad ainult nendest põhimõtetest.
Järgmine küsimus: "Milliseid probleeme näete internetivabaduste valdkonnas Eestis kitsamalt ja Euroopa Liidus laiemalt? Kas Eesti ja Euroopa Liidu riikide õiguslikud regulatsioonid kaitsevad piisavalt internetivabadusi? Mida tuleb teha, et avalik võim ei jälgiks ülemääraselt oma kodanikke digimaailmas ega rikuks sellega nende põhiõigusi?" Euroopa Liidu tasemel on mitmed vajalikud regulatsioonid juba olemas, osa aga võetakse vastu peatselt. Näiteks seesama eelmainitud isikuandmete kaitse üldmäärus ja e-privaatsuse määrus. Liikmesriigid peavad keskenduma nende rakendamisele. Sama kehtib ka

võrgu- ja infoturbe direktiivi rakendamise kohta 2018. aastal.
Väljakutse, millega riikide õiguskaitseorganitel tuleb toime tulla, on äärmusliku, sh terrorismile õhutava materjali levik internetis. Eesti ei toeta jäika seadusandlikku reguleerimist, vaid pooldab pigem vabatahtlikku lähenemist ehk suurte tehnoloogiaettevõtete kaasamist, just erasektori kaasamist, et leida ühiselt võimalusi terroristliku sisu eemaldamiseks ning suurendada positiivse vastunarratiivi levikut internetimaailmas. Sel eesmärgil kutsus Euroopa Komisjon juba 2015. aastal kokku nii era- kui ka riigisektorit hõlmava Euroopa Liidu internetifoorumi, mille järgmine kohtumine toimub 6. detsembril. Eestit esindab seal siseminister. Eesistujana korraldasime foorumile sisendi saamiseks ka eraldi ürituse, kus suurfirmad jagasid oma kogemusi internetikeskkonnas radikaliseerumise vastu võitlemisel.
Siinkohal tahan rõhutada, et Eesti arvates peab digitaalse ühiskonna toimimise aluseks olema usaldus, aga ka avatus. Seetõttu ei toeta Eesti n-ö tagauste loomist, et pääseda ligi krüpteeritud suhtlusele.
Järgmine küsimus: "Mida kavatseb Eesti digitaalriigina ette võtta, et internetivabadusi austataks rahvusvaheliselt ning et aidata teadvustada nende olulisust kaasaegse vaba ühiskonna toimimise juures? Kuidas Eesti riik toetab internetivabaduse monitoorijaid ja kaitsjaid, kes tegutsevad valitsusvälistes organisatsioonides nii Eestis kui mujal maailmas?" Eesti jaoks on internetivabadus jätkuvalt oluline. Seda tõestab ka see, et Eesti on juba mitmendat aastat esirinnas Freedom House'i poolt igal aastal koostatavas internetivabaduse analüüsis. 14. novembril avaldati raport "Freedom of the Net 2017", milles Eesti jagab nagu möödunud aastalgi Islandiga 1. ja 2. kohta.
Eesti on 2011. aastal asutatud Internetivabaduse Koalitsiooni ühe asutajariigina selle aktiivne liige ning kuulub ühenduse tuumikgruppi. 2013. ja 2014. aastal oli Eesti koalitsiooni eesistuja. Eesti juhtimisel lepiti kokku olulisi teemasid ja valdkondasid, võeti vastu ka "Tallinn Agenda for Freedom Online", mis on praegugi oluline dokument ning millele rahvusvahelistes foorumites üsna sageli viidatakse. Selles dokumendis on kirjas ka Eesti põhimõtted selles valdkonnas.
2012. aastal asutas Internetivabaduse Koalitsioon digitaalvabaduste kaitsjate sihtfondi, mille üks doonor on meie riik. Me peame väga oluliseks kaitsta internetivabadust ka väljaspool Eestit, sest internet on üks, internet on ühine. Juunis 2017 toimus Eestis EuroDIG-i 10. aastapäeva konverents. Tegemist oli üleeuroopalise suurüritusega, kus osalesid 47 riiki, kõik Euroopa Nõukogu liikmed. EuroDIG katab kõiki internetiga seotud teemasid. Kõik arutelude tulemused on loomulikult avalikud ja avaldatud koduleheküljel. Tallinnas toimunud arutelude osapooled on olnud vabaühendused, riigisektor, erasektor ja akadeemia ning nende arutelude tulemeid tutvustatakse detsembris Genfis toimuval ülemaailmsel ÜRO egiidi all toimuval interneti haldamise foorumil. Eesti on alati olnud aktiivselt kaasatud ÜRO-s internetivabaduse resolutsioonide väljatöötamisse ja kindlasti me soovime seda joont selles valdkonnas edaspidigi hoida. Tänan veel kord arupärijaid! Kui on lisaküsimusi, vastan neile meeleldi.

15:22 Esimees Eiki Nestor
Lisaküsimusi on. Andres Ammas, palun!

15:22 Andres Ammas
Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Arupärimistele Riigikogus vastamiseks on muidugi vastajale ehk siis enamasti ministrile ette nähtud teatud kindel formaat. Üldiselt valmistavad tema abilised vastused ette. Just sellepärast, lugupeetud peaminister, ma ei nori teie kallal, aga teie abilised jätsid sisuliselt kolmandale küsimusteplokile vastuse ette valmistamata. Aga ma tean, et teie oskate vastata ka sellistele küsimustele. Palun proovige inimlikult, võimalikult lihtsalt ja üheselt mõistetavalt sellele kolmandale küsimusteplokile veel kord vastata. Ma tõesti palun!

15:23 Peaminister Jüri Ratas
No näete, juhtuski see: ma ju ütlesin, et on väga head, sisulised küsimused. On ainult üks küsimus: kas vastaja on tasemel? Aga ma tänan, et te üritate heatahtlikult seda silda meie vahele ikkagi luua ja pole lootust kaotanud!
Me kõik saame aru, et Kataloonia teema on keeruline, väga raske. Aga ma jään sada protsenti selle juurde, mida ma teile vastasin. Aga loomulikult on siin mängus ka tahk, mis puudutab inimlikkust. Ma arvan, et meist keegi ei taha, et ühes, teises või kolmandas riigis, sh Euroopa Liidu liikmesriigis, tekkivad tänavatel rahutused ja politsei peab jõuga sekkuma. Seda tegelikult keegi ei soovi. Aga seda, mis ma teile ütlesin, ma ei oska kuidagi lihtsamas keeles öelda. Hispaania on Eesti jaoks oluline partner, oluline

kaaslane nii Euroopa Liidus kui ka NATO-s. Meid seob Hispaaniaga väga palju ühiseid tegevusi, mis on kaitsevaldkonnaga seotud, näiteks õhuturve, mis Ämaris toimub. Alles mõni aeg tagasi olid hispaanlased Ämaris.
Olles ka isiklikult suhelnud mõningate oma tuttavatega, kes elavad Hispaanias, ma tean, et need arvamused lähevad väga lahku. Ühed ütlevad, et on tehtud regulatsioone ületav samm, politsei on liiga võimsalt jõudu kasutanud. Teised ütlevad, et seda on tehtud kooskõlas põhiseaduse ja teiste seadustega, just nii palju, kui on olnud vaja, ja nii vähe, kui on olnud võimalik.
Ma olen sellel teemal aktiivselt suhelnud Hispaania peaministriga. Ma ei ole iga kord selle peale pressiteadet välja saatnud – ma ei arva, et kõik töised telefonivestlused peavad pressiteates kajastatud saama. Ei pea! Hispaania peaminister on murelik, ma nägin teda viimati eelmise nädala reedel Rootsis Göteborgis. Ma arvan, et me kõik soovime talle jõudu, et see küsimus suudetaks lahendada.
Samas on selge, et me aktsepteerime Hispaaniat kui demokraatlikku riiki, me aktsepteerime Hispaania põhiseadust. Vahepeal oli üleval teema, kas Eesti võiks selle konflikti lahendamist kuidagi vahendada. Tegelikult pole teemana see reaalselt mitte kunagi laual olnud. Meilt pole mingit vahendust küsitud, see on riigisisene küsimus. Ma ei oska teile paremini seda seletada. Aga ma tulen tagasi selle juurde, millest ma alustasin: see on väga keeruline teema, sh ka emotsionaalselt. Loomulikult on!

15:26 Esimees Eiki Nestor
Artur Talvik, palun!

15:26 Artur Talvik
Aitäh, eesistuja! Aitäh, peaminister! Te ütlesite, et Eesti seisab ja peab seisma internetivabaduste eest, et see on lausa nagu meie kohustus. See oli üks viimaseid lauseid, mis te oma vastustes ütlesite. Ja et internet on üks, internetti ei ole mitu. Jääb ikkagi arusaamatuks, miks Eesti oma n-ö IT-tiigri positsiooni või digieesistumist ära ei kasuta. Miks ta ei võitle internetivabaduse eest lõpuni? Kui ühes Euroopa riigis blokeeritakse n-ö meelsuspõhiselt internetilehekülgi, miks siis Eesti mitte ühtegi väikest piiksu ka ei tee? Öelge mulle, palun!

15:28 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma olen täiesti kindel ja ma ütlesin seda ka teile, kui kõikidest nendest töögruppidest, foorumitest, töötubadest rääkisin, et loomulikult on Eesti jaoks internetivabadus hästi oluline. Loomulikult sellele pööratakse tähelepanu, me soovime seda kaitsta, me soovime seda edasi arendada. Ma ei ole päri väitega, et Eesti kuidagi ei reageeri. See küsimus on praegu väga tugevalt seotud ühe riigiga, ühe riigi ühe osaga, Katalooniaga. Sellest on see arupärimine, see mure peamiselt kantud ja ma ei heida seda ette. Aga me lähtume praegusel juhul väga lihtsast loogikast. Ma jäängi seda korrutama igas vastuses, et Hispaania on demokraatlik riik, kes tegutseb oma seaduste ja oma põhiseaduse raamistikus. Ükski Euroopa Liidu riik ega Euroopa Komisjon pole seda kuidagi kahtluse alla pannud. Eesti seisab internetivabaduse eest. Ma ei tea, kui tohib natuke laiemalt vastata, aga siin oli ka digiteema jutuks. Digitaalvaldkond on olnud selgelt meie eesistumise üks nurgakivi. Meie nelja prioriteedi seas on see väga tugevalt prioriteetne, väga tugevalt esirinnas. Mis võiks seda näidata? Mis võiks heas mõttes selle piiksu teha? Ega ei ole ju olnud tavaks, et eesistujariik korraldab tippkohtumise, et see on kuidagi reeglistikku sisse kirjutatud. Pigem on tava olnud see, et Euroopa Liidu riikide ja valitsuste juhid kohtuvad väga kindlas formaadis, milleks on Euroopa Ülemkogu istung, Brüsselis. Jah, ma tean, et on olnud Bratislava, ma tean – käisin seal isiklikult kohal –, et on olnud Malta. Ja see oli tegelikult üks meie soov, et mitte ainult kõigile nähtavalt näidata, et Euroopa Liit on ka siin, Tallinnas, Eestis kohal – ma pean silmas 29. septembrit –, vaid näidata seda ka sisuliselt. Me tahtsime anda selle sisendi, et suhtumine digitaalvaldkonda, digitaalühiskonda oleks Euroopas ühtne, et keegi ei küsiks, kas seda on vaja. See küsimus ei tohiks enam laual olla. Meie jaoks on probleemne küsimus hoopis see, missugune saab olema see riikidevaheline infrastruktuur, missugune saab olema see riikidevaheline reeglistik. Me tahame selles valdkonnas edasi minna, et pakkuda võimalikult palju lahendusi – operatiivseid ja usaldusväärseid lahendusi, mis vähendavad kindlasti ka korruptsiooni. Tahame seda saavutada just e-lahenduste abil. Ühelt poolt on need mõeldud oma elanikele, keda on siin 510 miljonit. Teiselt poolt on need mõeldud Euroopa Liidule kui majanduskeskkonnale, kui ettevõtluskeskkonnale, kui töökohtade loojale. Me ei konkureeri selles liidusiseselt, me konkureerime Ameerika Ühendriikide ja Hiinaga – on ju küsimus, kes käib digitaalvaldkonnas ees. Ja alati on olnud Eesti jaoks veel üks oluline küsimus: see on

küberkaitse. Selles valdkonnas me soovime olla veel ühe sammu võrra eespool, kui me oleme erinevate e-teenuste valdkonnas. Vabandust, vastus läks natuke pikaks!

15:31 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

15:31 Andres Herkel
Aitäh! Austatud peaminister! Neid külgnevaid teemasid te valdate, aga meie põhiküsimusele ei tule kuidagi vastust. Mulle tundub, et teie vastuse kirjutaja, kes sisuliselt jättis kolmandale küsimusele vastamata, annabki mõista, et internetivabadus ei ole meie jaoks Euroopa Liidu teema. Te osutasite, et Euroopa Nõukogu Strasbourgis tegeleb sellega. Tegeleb küll. Ka Eesti on Euroopa Nõukogu liikmesriik ja tõepoolest, kui mõni riik väljendusvabadusi piirab, siis sellele juhitakse päris teravat tähelepanu. Millistel Euroopa Liidu kohtumistel on analoogilisi probleeme tõstatatud? Ma eeldan, et idapartnerluse tippkohtumisel on see selgelt teema. Kas siis kukub välja niiviisi, et idapartnerite puhul internetivabadus on teema, aga Hispaania Kataloonia puhul ei ole? Sellisel juhul on tegemist topeltstandardiga. Palun, kuidas te kommenteerite?

15:32 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Kõigepealt tänan küsimuse eest! Tuleb märkida, et kui me oma tööd valitsuses teeme, olgu peaministrina või ministrina, siis me teeme seda tööd meeskonnana. Ega ametnikud ja teised teenistujad ei ole seal sellepärast, et niisama olla. Loomulikult tehakse seda tööd meeskonnana. Ja kui tulevad nii sisulised ja head arupärimised – ilma naljata! –, siis loomulikult tuleb neile vastata Eesti riigi parimate spetsialistide kaasabil. Aga oma panuse annab ka peaminister või minister. Nii et seda kuidagi naeruvääristada minu arvates ei maksa. Ja mina Eesti avaliku sektori kohta ütlen vaid kiidusõnu. Nüüd topeltstandarditest. Ei ole topeltstandardeid, ei saa olla topeltstandardeid! Idapartnerluse kohtumist ma valmistan ka isiklikult ette, kuna see on Eesti eesistumise tippsündmus samuti. See toimub selle nädala lõpus Brüsselis. Valmistasin seda eile ette Bundestagis Saksamaa kolleegidega kohtudes, ka olen telefoni teel Euroopa Liidu liidritega suhelnud. Meil on loomulikult vaja, et idapartnerluse tippkohtumise tulemus oleks konkreetne lõpplahend ja et seda saadaks edu. Ma kinnitan, et topeltstandardeid ei ole. Ja kui te küsite, kus kohas need teemad tõstatuvad, siis ma juba vastasin sellele. Ma ütlesin, et olgu need ministrite kohtumised, olgu need konverentsid, olgu need saadikute tasandil kohtumised – kõikidel nendel kohtumistel see teema ühel või teisel moel üles tõuseb. Kui te soovite teada saada kuupäevi, kellaaegu ja mis moel teema on üles tõusnud, siis, jumala pärast, ka selle info võib teile esitada. Aga ma arvan, et te seda ei soovi. Te soovite põhimõttelist kommentaari. Te olete ise idapartnerluse valdkonnas nii palju teinud. Võtame kas või sellesama Georgia, kus te olete tõesti väga palju teinud. Selle idapartnerluse tippkohtumise puhul on väga põhimõtteline küsimus, kas see saab olema läbikukkunud kohtumine või edukas kohtumine. Ma ei tea, kas see on seotud sellega, et üritus toimub Brüsselis, aga kohale tulevad paljud liikmesriikide juhid, nii et eeldus on päris hea. Kohaletuleku vajadust olen ma nendel kahepoolsetel kohtumistel alati rõhutanud. Alates selle aasta alguskuudest, kui ma hakkasin eri riigipeadega kahepoolselt kohtuma, olen ma neile toonitanud, et see on oluline, et te tuleksite isiklikult sinna kohale. Ma jätkan seda. Praegu on teada, et umbes 20 riigi juhid tulevad sinna. Aga muidugi me soovime, et üritusel osaleksid 28 riigi juhid.
Edasi on küsimus aga selles, mis on idapartnerluse kohtumise lõpptulemus. Me teame väga hästi, et Euroopa Liidu sees nähakse seda teemat erinevalt. Ja Eesti roll on igal juhul seda teemat tugevasti edasi viia. Kui me vaatame kas või Tallinnas tegutsevat idapartnerluse keskust, siis näeme, et nende kuue riigiga on suudetud käivitada väga konkreetseid koostööprojekte ja muid koostöölahendusi pakkuda. Ma arvan, et Euroopa Liidu idapartnerluses tuleb pakkuda reaalseid lahendusi, mitte lubada asju, mida üks või teine pool ei suuda täita või ei soovi täita. Olgu need lahendused, mida idapartnerluse keskus on Tallinnas välja käinud, olgu need ajakirjanike koolitused, tipptasemel teenistujate värbamise koolitused vms. Need on kõik meetmed, mida meie idapartnerid on Tallinnas asuva idapartnerluse keskusega koostöös ise välja pakkunud ja mille rakendamisel me saame oma kogemusi jagada.

15:37 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru, palun!

15:37 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! On fakt, et Eesti on üks digimaailma juhtivaid riike. Eesti on praegu eesistuja Euroopa Liidus ja fakt on ka see, et tagamaid me küll ei tea, aga Hispaanias on piiratud internetivabadust. Miks Eesti ei oleks võinud öelda Hispaaniale, et internetivabadus on asi, mille kallale ei minda? Mis siis oleks juhtunud, kui seda oleks öeldud?

15:37 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile küsimuse eest! Eesti on lähtunud Kataloonia konflikti küsimuses alati ühest põhimõttest. Me oleme öelnud, et Hispaania peab tegutsema oma põhiseaduse ja seaduste raames, ja see on meie seisukoht ka praegu. Nüüd on hakatud arvama, et Hispaania seda ei tee. Küsimus on, millele siis toetutakse väites, et Hispaania seda ei tee. Seda, et olukord ei ole hea, me näeme kõik. Ka mina näen seda ja ma arvan, et seda näevad nii katalaanid kui ka need inimesed, kes elavad Hispaanias ja ei ole katalaanid. Muidugi, olukord ei ole hea, aga küsimus on selles, kas seaduse mõttes on mindud üle punase joone. Seni sellist arvamust pole tulnud.

15:38 Esimees Eiki Nestor
Igor Gräzin, palun!

15:38 Igor Gräzin
Ma ei tahtnud sõna võtta, aga sa praegu ise tõid sisse teema, et me oleme lähtunud sellest, et Hispaania käitub põhiseaduslikult. Ta käitub põhiseaduslikult ainult selles mõttes, et ta täidab põhiseadust kui kirjutatud teksti. Teatavasti on kirjutatud tekst ainult üks osa põhiseaduslikust korrast, mitte enam. Sellepärast ma küsin säärast asja. Hispaania on deklareerinud sõnavabadust ja poliitilisi vabadusi, sh rahvaste enesemääramisõigust jne. Kas me tõesti peame rahumeelsetele demonstratsioonidele politseijõudude kallalesaatmist ja muud sellist Hispaania põhiseaduse seisukohalt lubatavaks? Kas tõesti?

15:39 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Auväärt professoriga konstitutsioonilistes küsimustes debateerides jään ma kindlasti alati alla. Aga ma olen Hispaania peaministri käest küsinud politsei saatmise kohta korda tagama. See ei olnud tema korraldus, see toimus vastavalt Hispaania seadustele. Ta ütles, et seda korraldust tema ei andnud.

15:40 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm, palun!

15:40 Monika Haukanõmm
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud peaminister! Minu küsimus on ajendatud härra Herkeli küsimusest ja sellisest natuke kahepalgelisest suhtumisest internetivabadusse. Kui Hiina Rahvavabariik keelustab näiteks terve Google'i otsingusüsteemi ning kui Venemaal piiratakse interneti kättesaadavust, siis me ütleme selle väga selgelt välja. Nüüd me ütleme, et me lähtume sellest, kas rikutakse Hispaania põhiseadust või teisi seadusi. Hispaanias on justkui kõik korras. Aga Hispaania kui Euroopa Liidu liikmesriik võib-olla rikub oma tegevusega mõnda Euroopa Liidu põhidokumenti, kas või näiteks põhiõiguste hartat. Kas teie arvates on siis mõistlik ja õigustatud, et me tegelikult ikkagi oleme natukene kahepalgelised?

15:41 Peaminister Jüri Ratas
Ei, ma arvan, et me ei tohi olla kahepalgelised. Mulle ei tundu see kuidagi mõistlik, et ollakse kahepalgelised, eriti sellistes rahvusvahelistes küsimustes. Te viitasite siin Hiinale ja Venemaa Föderatsioonile. Ma ei tea, mis juhtumeid te nende kahe riigi puhul konkreetselt silmas peate. Hispaania puhul ma saan selgelt aru, mis teemapüstituse fookuses praegu, kui me seda küsimust arutame, on. Aga ei tohi olla kahepalgelisust – selle kohta te ju küsisite.

15:41 Esimees Eiki Nestor
Rohkem Riigikogu liikmetel küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Artur Talvik, palun!

15:41 Artur Talvik

Lugupeetud eesistuja! Tänan teid, peaminister! Eesti Välisministeeriumi kodulehel seisab, et Eesti seisukohalt on internetis väljendusvabaduse toetamine sama oluline kui kõik teised inimõiguste kaitse ja edendamisega seotud tegevused ning et Eesti peab internetivabaduse seisukohalt üheks olulisimaks rahvusvaheliseks dokumendiks ÜRO eelmise sõnavabaduse eriraportööri Frank La Rue raportit 2011. aastast. Selle raporti peamine sõnum on, et virtuaalse väljenduse vabadus on inimõigus nagu iga teinegi inimõigus, mis vajab kaitset ja laiendamist.

Ühest küljest me räägime, kuidas me seisame internetivabaduse eest nii palju, et võrdsustame seda igasuguste muude inimõigustega, aga teisest küljest me ikkagi hoiame topeltstandardeid. Me riidleme nende riikidega, kus internetti piiratakse, kui nad ei ole Euroopa Liidu liikmed, aga kui Euroopa Liidu sees pannakse mõni internetilehekülg kinni, siis me seda ei tee. Praegu ei ole päris selge, missuguse seaduse alusel on pandud kinni need peaaegu 200 internetilehekülge, mis kajastavad meelsust, mis ei ole pornosaidid ega kutsu üles inimsusvastastele tegudele või ma ei tea, mis võiks Hispaanias olla muud seaduslikud põhjused, mis lubaksid neid lehekülgi kinni panna. Need ei ole radikaalsed saidid, vaid räägivad rahvuskultuurist, katalaani keelest ja muudest sellistest asjadest. Ma ei saa aru, missugune on see põhiseaduse klausel või seadus, mille alusel sellised leheküljed on kinni pandud.

Nüüd aga Eesti positsioonist. Kui me uhkustame sellega, et me oleme maailmas internetivabaduse eest seisja ja digitiiger ja, ma ei tea, IT-riik või e-riik ja mis kõik need toredad asjad on, siis me peaks ka olema nendega seotud vabaduste eest seisjad.

Nagu peaminister siit puldist ütles, me justkui tahamegi nende vabaduste eest seista. Aga siis me ka peame seisma! Kui me näeme kedagi tegemas viga selles valdkonnas, siis kuna meie oleme selle eestkõnelejad, siis igal juhul, olenemata sellest, kas me oleme Euroopa Liidu eesistujamaa või mitte, on meil kohustus sellel teemal sõna võtta ja öelda, et kuulge, poisid, teie seal, ärge jamage! Kui teie tõmbate internetitoru natukene kinni, siis see võib tähendada üleüldist internetivabaduste vähenemist kogu maailmas.

Ja seda on väga lihtne teha. Võib kasutada lauset, et me ei sekku territoriaalse terviklikkuse küsimuses, aga vaat see jama internetivabadusega, mis teil seal on, sellega me küll ei saa nõus olla. Tehke vähemalt see ära, kui te ei julge seista rahvaste enesemääramisõiguse eest!

Kuidagi kurvaks teeb. Meile on siitsamast puldist näidatud mitmeid variante, mismoodi Eesti oleks saanud täiesti vabalt ja hispaanlastega riidu minemata väljendada ennast niimoodi, et ei peaks pärast seda väljendatut häbenema. Eriti kurvaks teeb, et selliseid avaldusi ei ole tehtud seoses internetiteemaga. Me peame ennast üheks e-valdkonna juhtivriigiks, aga ei seisa selle eest, mille eest me oleme lubanud seista ja mis on uhkelt kirjas meie Välisministeeriumi kodulehel. Aitäh!

15:46 Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun!

15:46 Igor Gräzin

Austatud esimees! Lugupeetud kolleegid! Niisiis, kohalike omavalitsuste valimised. Üks kõige keerulisemaid probleeme kohalike omavalitsuste valimistel oli see, et me teadsime hulka inimesi, kes on igavesti ägedad tegijad ja võiksid kohalikus elus ja kogukonnas kaasa lüüa ühte- või teistmoodi, aga paljud nendest inimestest polnud valmis kandideerima. Seda fenomeni kogesid minu arvates kõik erakonnad. Ja tegelikult on siin oma motiiv olemas. Kandideerin või ei kandideeri? Kukun läbi, on piinlik. Kandideerin või ei kandideeri? Koolidirektor laseb lahti, sest ma olen vales erakonnas, kandideerin ja saangi sisse, aga siis tekib selle mehega jama. Jne. Ühesõnaga on mustmiljon mugavuslikku põhjust, miks mitte kandideerida.

Rahvasaadikutena me oleme sageli kokku puutunud küsimusega, et kohus otsustas nii ja seal tehti naa, kuidas ikkagi läks läbi selline haldusreform ja mitte teistsugune haldusreform. Ent ei saa küsida ka: "Aga mis sina selleks tegid, et need asjad korras oleksid?" Ei teinud ju mitte midagi! Seda "mitte midagi" tuleb tihti ette, aga selle taga ei ole mitte ainult laiskus, vaid ka hirm ja kartus.

Kui samal teemal jätkata, siis Eesti valitsus käitub samamoodi nagu need inimesed, kes ei julge oma arvamust öelda, sest koolidirektor laseb lahti. Me oleme väga uhked selle üle, et me oleme Euroopa Liidu eesistujamaa. Muide, selleks ei ole mingeid teeneid vaja, lihtsalt tähestikus jõuab järjekord sinuni, ja ongi eesistumine käes. Nii et see ei ole eriti teab mis suur saavutus. Aga me oleme ennast

deklareerinud juhiks ka väga paljus muuski. Noh, näiteks eelarve tasakaal on üks selliseid teemasid, internet jne, jne.
Tähendab, me oleme kuulutanud ennast liidriks. Muide, mõnikord võib-olla ka siis, kui me seda ei väära, aga lihtsalt tahame liider olla. Ja liider tähendab seda, et meist räägitakse televiisoris, sellest räägitakse Telegraphi viimasel leheküljel, kuskil veel. Näete, me oleme väiksed, aga me oleme – mõnikord olemegi! – teistest paremad! Aga me unustame ära, et kui me oleme teistest paremad ja kui me deklareerime ennast eurooplasteks – ja Euroopa ei ole mitte sõnakõlks, nii nagu, ütleme, mõnele Euroopa Komisjoni liikmele, vaid Euroopa on meie jaoks tõesti südameasi – ja kui me oleme tõepoolest südamega mingi teema küljes, olgu selleks eelarve tasakaal, arukas majandus, innovatsioon – ükskõik mis –, siis me ei saa seda olla ainult sel moel, et me laseme televiisoris ennast näidata. Me peame langetama otsuseid iseenda jaoks ja peame julgema teha otsuste ettepanekuid ka teistele. Juht, kes ei julge mitte kellelegi öelda, mida ta tegema peab, ei ole juht. Ma arvan, et Eesti valitsuse mitmed positsioonid Euroopa Liidus ei ole olnud mitte juhtivad, vaid pugejalikud. Kuidas öelda nii, et kõik oleksid rahul? Aga ei ole võimalik olla juht, ilma et sa ei langetaks negatiivseid otsuseid. Seda ütleb teile iga bensiinijaama omanik. See ei tähenda mitte ainult seda, et sa loed kasumit, vaid see tähendab seda, et sa mõnikord lased joodiku lahti, et sa mõnikord palud vabandust halva toodangu või inetu käitumise eest, selle eest, et sa millegagi ei ole hakkama saanud. See tähendab, et sa julged seda teha.
Kolm minutit lisaaega, palun!

15:50 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega.

15:50 Igor Gräzin
Aitäh! Ühesõnaga, ma kardan, et meie valitsus ei ole ühest asjast aru saanud. Tänades õnne, et see eesistumine mööda saab, ma arvan, et valitsus tunneb südamepõhjas rõõmu, et me enam kunagi ei pea Euroopas mitte midagi tegema, sest millegi tegemine tähendab kohustust midagi öelda ja olla, tõusta püsti. Esimest korda me rääkisime sellest siin Juku-Kalle Raidiga, kui juttu oli ESM-ist ja kui Eesti oli ainus normaalse eelarvega ja Maastrichti kriteeriume täitev riik. Jah, me ei saa kedagi käskida, aga see on see pult, ainus Euroopas, kust oleks saanud öelda: majandust tehakse nii, kuulake! Täpselt samamoodi, nagu me peaksime täna ütlema: internetti tehakse nii ja internetivabadus tähendab seda! See on see riik, kes laskis põhja ACTA, mis oli mõeldud terroristlikult piirama kõikvõimalikke internetivabadusi. Meil on põhjust selle üle uhke olla ja me saame veel teistegi asjadega hakkama.
No mis ma veel ütlen? Ma ütlen seda, et tarkust meil natukene on, tuntust meil ka natukene on, julgusega on kehvasti. Julgust ei ole ja nagu ma täna meie peaministri jutust aru sain, ei ole ka praegu tulemas. Mis meil siis üle jääb? Kui meil ei ole julget peaministrit, kui meil ei ole julget valitsust, siis meil võiks olla julge Riigikogu. Ma saan aru, et see oli praegu halb uudis, aga saage aru, peale meie sellel riigil kedagi ei ole. Aitäh!

15:52 Esimees Eiki Nestor
Riigikogu liikmetel rohkem sõnavõtusoovi ei ole, peaministril on. Palun, Jüri Ratas!

15:52 Peaminister Jüri Ratas
Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu! Ma loodan, et ma ei riku nüüd kodu- ja töökorra seadust, aga ma tahan kõigepealt öelda, et ma olen täiesti veendunud, et arupärijate tõstatatud teema on väga oluline. Isegi need kriitikanooled minu pihta – ma täiesti aktsepteerin neid. Ent miks ma ütlesin, et ma võib-olla rikun kodu- ja töökorra seadust? Sest mul ei ole nagu selle arupärimise esitajatele midagi muud öelda kui neid kiita. Tulin praegu siia Riigikogu kõnetooli sellepärast, et selle arupärimise raames sõna võtnud viimane läbirääkija rääkis julgusest. Kas julge hundi rind on rasvane või ei ole rasvane? Ma tahan öelda, et ma ei tea, kas eesistumine saab läbi õnneks või mitte õnneks. Aga ma tahan öelda, mida mina olen selle eesistumise ajal kogu aeg mõelnud. Igal eesistumisega seotud kahepoolsel kohtumisel, olgu näiteks Slovakkia peaministri või Prantsusmaa presidendiga, ja igal esinemisel Euroopa Parlamendis, Euroopa Komisjonis või näiteks eile Bundestagis, ma olen alati mõelnud selle peale, et meie riigi juhid ja Eesti elanikud ühel hetkel ütlesid, et Eesti suund on tugevalt lõimuda Euroopaga, et Eesti suund on Euroopa Liitu astumine. Ma võtan kõige paremas mõttes mütsi maha Eesti rahva ees, kes on kõrgeim võim Eesti riigis, ja nende Riigikogu koosseisude ees, kes alates

1990-ndatest on tegutsenud, nende valitsuste ja peaministrite ees. Sest ma arvan, et see oli ainumõeldav otsus.
Ka mina olen selle eesistumise ajal mõelnud, et üks asi on see, mida eesistuja peab tegema, ning teine asi on see, kuidas eesistuja saab panna ennast rohkem maksma, end rohkem kehtestada ja teha niimoodi Eestit suuremaks, kindlamaks ja tugevamaks. Mina ei saa öelda sellist lauset, et õnneks eesistumine on kohe läbi. Eesti kannab eesistumise kohustust kuni kella 24-ni 31. detsembri õhtul ja panustab sellesse sajaprotsendiliselt. Ma tean seda, et siin minu kõrval ja minu selja taga on 1200 Eesti ametnikku, kes on iga päev töötanud selle nimel, et Eesti eesistumine oleks edukas, minu pärast ka julge, ja kannaks seda mõtet, mida tegelikult Euroopas vaja on. Meil on Brexit, aga tegelikult on Euroopas vaja seda, et Euroopa Liit oleks võimalikult tugev, võimalikult ühtne, võimalikult turvaline, võimalikult võimas majanduskeskkond.
Kui me vaatame majandusnäitajaid, seda, kui palju on loodud töökohti, siis näeme, et Euroopa Liidu liikmesriigid näitavad viimasel ajal majanduskasvu ja et tööpuudus väheneb. Need on kõik väga olulised rõhuasetused, teemapüstitused, nüansid.
Eesti eesistumine on olnud igal juhul julge. Meilt oodati päris paljudes asjades lahendusi. Toon selle julguse kohta kas või ühe näite. Eesti valitsuse tervise- ja tööminister pidi EPSCO-l saavutama kokkuleppe, mis käsitleb lähetatud töötajaid. Kuna mängus olid Euroopa Liidu eri nurkade riikide huvid, oli ülikeeruline see kokkulepe sõlmida. Aga see kokkulepe sündis. Samuti võib tuua näite keskkonnaministri valdkonnast. See on olnud meeskonnatöö ja see on olnud Eesti inimeste töö. Nii et ma ei saa selle kriitikaga nõustuda.
Kokku võttes ma arvan, et Euroopa Liidu ja Eesti liikmesuse kõige suurem väärtus on see, mille pärast tegelikult Euroopa Liit sündis. See liit sündis peamiselt rahuprojektina ja selle rahu on ta taganud. Ma arvan, et see on kõige olulisem. Aitäh!

15:57 Esimees Eiki Nestor
Lõpetan selle päevakorrapunkti käsitlemise.

---

2. 15:57 Arupärimine teadus- ja arendustegevuse kulutuste kohta (nr 385)

15:57 Esimees Eiki Nestor
Järgmise arupärimise autorid on Anne Sulling, Kristen Michal, Keit Pentus-Rosimannus, Igor Gräzin, Laine Randjärv, Remo Holsmer, Hanno Pevkur, Aivar Sõerd, Maris Lauri, Urve Tiidus, Heidy Purga, Eerik-Niiles Kross, Meelis Mälberg ja Terje Trei. Arupärijate nimel Anne Sulling, palun!

15:58 Anne Sulling
Hea Riigikogu! Hea peaminister! Ei ole juhus, et maailma jõukaimad riigid, kui nad ei ole just naftariigid, on usinad panustajad teadus- ja arendustegevusse. Globaalse innovatsiooniindeksi tipus figureerivad riigid on enamasti needsamad riigid, mille SKT elaniku kohta on maailmas suurimate hulgas. See on ka loogiline, sest tänu teadus- ja arendustegevusele jõuavad ettevõtted uute, suurema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomiseni ning leiavad mooduseid, kuidas protsesse efektiivsemaks muuta. Tänu paranenud konkurentsivõimele suudavad nad kasvatada oma käibeid. Ja nagu me teame, kui läheb hästi ettevõtetel, kasvavad ka riigi maksutulud ning kokkuvõttes paraneb elanike elujärg.
Sellest on suurepäraselt aru saanud meie põhjanaabrid. Nimelt, hiljuti jõudis Soome teadus- ja arendusnõukogu üksmeelsele otsusele suurendada Soome teadus- ja arenduskulutused kauges perspektiivis 4%-ni SKT-st. Riigi panus moodustab sellest kolmandiku. Samal ajal on meie analoogne Teadus- ja Arendusnõukogu teie juhtimisel jõudnud otsusele külmutada teadus- ja arendustegevuse kulutused osakaaluna SKT-s tänavuse aasta tasemel järgmise nelja aasta vältel ja seda olukorras, kus teadus-arenduskulutused moodustavad vaid 1,5% SKT-st, millest riigipoolne rahastus moodustab 0,81% SKT-st. Te olete ilmselt teadlik, et selline otsus läheb otseselt vastuollu Riigikogus 2014. aastal heaks kiidetud Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegiaga, mis seab ühemõtteliselt eesmärgi suurendada aastaks 2020 teadus- ja arendustegevuse kulutused 3%-ni SKT-st ning suurendada teadus- ja arendustegevuse riigipoolne rahastamine selle hulgas 1%-ni SKT-st. Sellega seoses on Reformierakonna fraktsiooni liikmetel teile kolm küsimust.

16:00 Esimees Eiki Nestor
Arupärimisele vastab peaminister Jüri Ratas. Palun!

16:00 Peaminister Jüri Ratas
Väga austatud Riigikogu esimees! Riigikogu liikmed! Head arupärijad! Tegelikult on kaks võimalust: kas ma avan selle arupärimise ja annan teile ülevaate või ma ei tee seda ja räägin, mis ma mõtlen. Ma teen mõlemat. Ma kõigepealt räägin, mida ma mõtlen, ja siis vastan sisulisemalt.
Kõigepealt ma tänan selle arupärimise eest! Minu jaoks on see mõnes mõttes järg sellele – palun väga vabandust, et ma siin seda mainin! –, mida Krista Aru on küsinud. Me oleme siin mitmeid kordi arutanud teaduse rahastamist, rääkides ka sellest maagilisest 1%-st. Kui see oleks ainult minu võimuses, siis minu poolest võiks teadus- ja arendustegevusele eraldada ka 1,5 või 2 või 3% SKT-st. Ma räägin avalikkuse panusest. Meie praegune panus sõltub sellest, mida me suudame tänu oma ettevõtjatele ja tänu oma maksumaksjatele riigieelarvesse saada, ja seda pole grammigi rohkem.
Minu meelest on probleem ka erasektorit puudutav statistika. Olles kohtunud väga paljude Eesti ettevõtjatega, olen ma täiesti veendunud, et nad panustavad iga päev teadus- ja arendustegevusse päris palju, investeerivad innovatsiooni, aga see ei kajastu kuskil. Kui ma olen küsinud, aga miks te ei kajasta seda mitte kuskil, siis on öeldud, et meil pole selleks motivatsiooni. Mis motiveerib meid näitama mingeid andmeid kuskil statistikas? Ma arvan, et Eesti riigis võiks olla midagi, mis motiveeriks neid asutusi-ettevõtteid, ja suure tõenäosusega oleks see mingi erisuse võimaldamine. Te teate, mis on olnud Eesti riigis maksupoliitikas erisusi puudutav põhimõte viimased 17 aastat: mitte ühtegi erisust! Mitte ühtegi erisust! Jah, nüüd me muudame seda printsiipi ja ma arvan, et see on õige.
Teiseks, auväärt arupärijate esindaja ja arupärijad, te räägite, kui halvasti on kõik. Te tõite juba aastal 2014 siin oma dokumendi välja. Miks siis seda protsenti pole tõstetud? Aga ma ei ole selle põhimõtte vastu. Ma arvan, et see põhimõte on väga õige. Aga kohe ma jõuan ka selle sõnani "külmutamine", mida te kasutasite, öeldes, et nüüd on TAN otsustanud selle protsendi külmutada. Vaatame, kas see vastab tõele või mitte.
Esimene küsimus: "Miks ei täida teie valitsus Riigikogu poolt heaks kiidetud strateegia põhimõtteid ja olete loobunud teadus- ja arendustegevuse riigipoolse rahastamise tõstmisest 1%-ni SKP-st aastaks 2020?" Otsust eesmärgist loobuda pole kindlasti tehtud. Ma ei tea sellist otsust. Ma ei tea, et Teadus- ja Arendusnõukogu, mida mina olen juhatanud, oleks teinud otsuse, et me ei liigu selle eesmärgi suunas. Samas tuleb nii praegusel valitsusel kui ka eelmistel valitsustel, kuhu on kuulunud ka mitu arupärimisele alla kirjutanud Riigikogu liiget – ma ei hakka neid nimepidi ette lugema, te teate neid isegi –, tunnistada, et tegemist on väga ambitsioonika eesmärgiga. Ma arvan, et see on õige eesmärk, aga väga ambitsioonikas. Samasuguse eesmärgi on püstitanud mitmed Euroopa Liidu riigid ning tuleb nentida, et see pole paljudes riikides osutunud lihtsalt täidetavaks eesmärgiks. Meie meeskonna teada 2016. aasta andmete järgi teeks see Eestist avaliku sektori poolt teadus- ja arendustegevuse rahastamise poolest absoluutselt esimesel kohal oleva Euroopa Liidu riigi. 2015. aasta andmetel ületas Eesti näitaja Euroopa Liidu keskmist: kui Eesti keskmine näitaja oli 0,78% SKT-st, siis Euroopa Liidu keskmine oli 0,74%. 2016. aasta Eesti näitaja küll kukkus 0,61%-ni SKT-st, kuid see oli paljuski tingitud Euroopa Liidu struktuurivahendite uue perioodi käivitumisest. Nii et ärge lugege siit välja kriitikanooli toonase peaministri erakonna pihta.
Investeeringud teadus- ja arendustegevusse peavad kasvama, sest meie majanduse arengu seisukohast on tegemist äärmiselt olulise valdkonnaga. On hädavajalik, et need investeeringud kasvaksid ka edaspidi. Vabariigi Valitsust nõustav Teadus- ja Arendusnõukogu on soovitanud, et majanduskasvu tingimustes peab teadus- ja arendustegevuse riigipoolse rahastamise proportsioon võrreldes SKT-ga säilima miinimumina vähemalt 2017. aasta tasemel kuni aastani 2021. See tähendab teadus- ja arendustegevuse kulutuste kasvu sisemajanduse kogutoodanguga samas tempos. Ma soovin siinkohal veel kord rõhutada, et see pole Vabariigi Valitsuse otsus, see on Teadus- ja Arendusnõukogu soovitus. Teadus- ja Arendusnõukogu mõte oli panna paika miinimumtasand, miinimumlävend, hülgamata seejuures ambitsioonikamaid, suuremaid eesmärke. Mul on hea meel, et järgmise aasta riigieelarves suurenevad riigi investeeringud teadus- ja arendustegevusse võrreldes käesoleva aastaga 19,5 miljoni euro võrra. Riigieelarve ja majanduskasvu prognoosidele tuginedes võib väita, et avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse kulud kasvavad 0,78%-lt SKT-st 2017. aastal 0,89%-ni 2018. aastal. Auväärt arupärijad! Te rääkisite külmutamisest. See tõus ei küündi kindlasti 1%-ni SKT-st. Aga 0,78 ja 0,81 on erinevad arvud. Ja 0,81 on selles võrdluses suurem.

Teine küsimus: "Kuidas teie arvates aitab riigipoolse teadus- ja arendustegevuse kulutuste kasvu eesmärkide täitmise edasilükkamine kaasa Eesti positsiooni paranemisele globaalses innovatsiooniindeksis?" Leian, et meie tegevuse ainukene motivaator ei saa kunagi olla vaid edetabelikoha parandamine. Me peame vaatama asju laiemalt, me peame vaatama asju sisulisemalt. Samas on teie nimetatud indeksi järgi Eesti nõrkused peamiselt sellised, milles meil on ise raske suuri muudatusi teha. Need on üleilmse haardega teadus- ja arendustegevusega tegelevate ettevõtete nappus, turu väiksus, vähenenud otsesed välisinvesteeringud, teadustöötajate nappus erasektoris jpm. Seega oleme kehvemas positsioonis nende näitajate järgi, mida ei paranda ilmtingimata teadus- ja arendustegevuse kulude suurendamine eelarves.
Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia üheks eesmärgiks on otseselt seatud positsiooni parandamine Euroopa Liidu innovatsiooniliidu tulemustabelis. Aastaks 2020 oleme seadnud eesmärgiks kümnenda koha. Praegu, nagu te hästi teate, oleme 15. kohal. Selle tulemustabeli kohaselt on Eesti mahajäämus suurem just ettevõtete innovatsioonialase tegevuse vallas, mis ei eelda ilmtingimata suuri riigipoolseid teadus- ja arendustegevuse kulusid.
Ma tulen korra veel tagasi oma sissejuhatuse juurde. Erasektorit on vaja motiveerida, kaasa haarata ka statistikaandmete edastamisel. Minu meelest Eesti ettevõtted panustavad sellesse tegevusse, aga see ei ole statistikas kirjas. Küsimus on, miks me ei motiveeri neid seda tegema. Ma arvan, et teatud erisuste võimaldamine võiks hakata neid motiveerima.
Selge mahajäämus innovatsiooniliidritest valitseb Eesti erasektori teadus- ja arendustegevuse kulutuste suuruses, mis on seotud juba mainitud vähese innovatsioonialase tegevuse ja üldise Eesti majanduse vähese teadmismahukusega. Loomulikult me soovime selles vallas edasi liikuda. Ettevõtlussektoris tegeleb teadus- ja arendustegevusega üsna vähe ettevõtteid. Nende vastavad kulutused kokku olid 2016. aastal alla 140 miljoni euro, täpsemalt 139,2 miljonit eurot.
Samas ma olen veendunud, et kindlasti saab erasektori teadus- ja innovatsioonialast tegevust riigi sekkumisega tagant tõugata ja innustada. Ma olen sellest juba kaks korda rääkinud, et erasektorit on vaja motiveerida seda tegema. On ju üldteada, et teadus- ja arendustegevuse tulukus ei ole ettevõtjale sageli piisavalt atraktiivne – teadus- ja arendustegevuse investeeringud on kallid, riskantsed ja pika tasuvusajaga. Teadus- ja arendustegevuse maksumus ei ole alati ette teada ning riskid on suured. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium näiteks toetab 2018. aasta eelarvest miljoni euroga nende ettevõtete tootearendustegevust, kes sellega varem tegelenud pole. Soov on teadus- ja arendustegevusega tegelevate ettevõtete piiratud ringi laiendada.
Kolmas küsimus: "Teie hiljutisel visiidil Stanford Research Institute'i (SRI) uurisid teie delegatsiooni liikmed, kuidas saaks Eesti SRI-ga koostööd teha. SRI juhtkond andis mõista, et nad teevad reeglina koostööd riikidega, mille teadus- ja arendustegevuse kulutuste osakaal SKP-st on vähemalt 2%. Eesti selleni ei küündi. Miks te ei hoolitse selle eest, et Eesti oleks maailma tippteaduskeskustele atraktiivne koostööpartner?" Muidugi hoolitsen. Mis ma sinna muidu läksin? Ega ma sinna niisama ei läinud. Ikka sellepärast, et Eestit paremini kaardile viia, ikka sellepärast, et nende SRI inimestega, nende teadlastega kohtuda ja teha seal tõsist tööd. Seal oli nõupidamiste laud, olid ettekanded – minu ettekanne, teiste ettekanded. Kõik oli väga töine ja viisipärane. Nii et ma suhtun sellesse väga tõsiselt. Kohtumisel SRI esindajatega ei tekkinud kordagi arusaama, et SRI ei soovi Eestiga koostööd teha. Vastupidi, nad tunnustasid korduvalt Eesti edu e-valitsemise vallas. Ja me oleme olnud SRI inimestega peale seda minu külastust kontaktis, töises formaadis muidugi. Ma ei välista üldse võimalust, et me kaasame sealt kedagi ka Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonistrateegia ülevaatamisse.
Ma mäletan väga hästi seda SRI kohtumist. SRI on minu teada teinud koostööd näiteks Leedu ja Poolaga, kus samuti on teadus- ja arendustegevuse kulutuste tase alla teie nimetatud 2% piiri. Ja tahaks SRI kohta veel öelda seda, et nad näitasid peale oma ettekannet teatud riikide lippude peale, Eesti lippu ei olnud. Mina küsisin siis, mida meil tuleks teha, et Eesti lipp ka sinna tekiks, et see koostööformaat tekiks ka meil. Nii et ma tõstatasin selle küsimuse seal, tõstatasin proaktiivselt. Ma rääkisin täna ühe inimesega, kes ka seal laua taga oli, ja temagi ütles, et tema arust nad küll ei kinnitanud, et see 2% on mingisugune lävend, alles siis nad võtavad jutule. Ei, seda ei olnud!
Minuga käis seal kaasas äridelegatsioon – ma üldse ei salga seda, vaid vastupidi, ütlen selle uhkelt välja. Ja me olime koos selle äridelegatsiooniga Ameerikamaal sealsamas SRI-s ja püüdsime seda koostööd, seda silda ehitada. Nagu ma ütlesin, kontaktid lähevad edasi, töine suhe läheb edasi.
Kui lubate, auväärt arupärijad, ma lisan siia ainult veel ühe lause teema kohta, mis minu meelest on ka tegelikult teadus- ja arendustegevusega väga tugevasti seotud. See on seesama CERN-i liikmesus.

Praegune valitsus on tegelikult otsustanud, et seda suunda me läheme, see raha tuleb leida. See annab Eesti innovatsioonile palju võimalusi, annab Eesti ettevõtjatele võimalusi osaleda konkurssidel, saada uusi teadmisi, uusi kogemusi ning tõsta oma teaduse ja innovatsiooni taset erinevate kõrgtehnoloogiate vallas.
Aitäh selle arupärimise eest!

16:14 Esimees Eiki Nestor
Küsimused peaministrile. Andres Ammas, palun!

16:14 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav peaminister! Mõni aeg tagasi oli siin puldis riigikontrolör, esitamaks aastaülevaadet. Selle aastaülevaate valusaimaid teemasid oli olukord, mis juhtub siis, kui Euroopa Liidu toetusraha vähenema hakkab. Ülevaatest selgus, et ega me väga ei taha tollele ajale mõelda ega ole seetõttu piisavalt hästi tolleks ajaks valmis. Kuidas praegu käsitletavas valdkonnas sellega on? Teadus- ja arendustegevuse rahast tuleb ju ka, ma ei tea täpset protsenti, aga üle poole Euroopa Liidu struktuurifondidest. Kas valitsusel ja Eesti Teadus- ja Arendusnõukogul on plaan, mis siis toimuma hakkab? Kas puudujääv osa kompenseeritakse meie enda riigieelarve rahaga või mis juhtuma hakkab?

16:15 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh selle küsimuse eest! Kui tohib, siis ma tsiteerin endist valitsuse liiget, praegust Riigikogu liiget. Miks ma seda teen? Ma ei taha tema sõnu enda omade pähe esitada. Sven Sester on öelnud, et tema soovib töötada selle nimel – ta ütles seda siis, kui oli rahandusministri ametis, aga usun, et ta soovib seda ka nüüd auväärt Riigikogu liikmena –, et Eesti ei saaks enam Euroopa Liidust ühtegi toetussenti, ei oleks netosaaja. See võib tunduda eriskummaline. Miks peaks selle nimel töötama? Peaks vastupidises suunas töötama, et ikka rohkem ja rohkem mitmesuguseid toetusi saada. Aga muidugi ma mõistan tema filosoofiat ja arvan, et see on väga õige. Mida rohkem me suudame oma elukeskkonda parandada ja oma majandust edasi viia, seda vähem me tõesti toetusi saame. Ja kui me neid enam üldse ei saa, siis on meie majanduskeskkond ja elukeskkond jõudnud väga heale järjele. Nii et ma nõustun selle eesmärgiga.
Kas plaan on olemas? Kõige pikaajalisem plaan, mis riigil rahanduspoliitikas on, on riigi eelarvestrateegia. Kas seal on seda arvestatud? Jah, seal on seda arvestatud. Nüüd, tuleme natukene teemale lähemale. Pikaajaline plaan on ka riigi fiskaalpoliitiline strateegia, riigi majanduspoliitiline strateegia. Kuna poliitikud kuuluvad eri erakondadesse, siis ühed ütlevad, et see on hea, teised ütlevad, et see on halb, ja selle üle käib debatt, kuidas siis tegelikult lood on. Vaieldakse näiteks, kas merendussektoris tuleb võimaldada erisusi, et tuua rohkem laevu Eesti lipu alla, või ei tohi neid võimaldada. Mina arvan, et tuleb erisusi lubada.
Mis puutub teadus- ja arendustegevuse rahastusse, siis tuleb hakata selle peale mõtlema, mida teha, et suunata ettevõtteid rohkem teadus- ja arendustegevusse panustama. Mina arvan küll, et teatud erisused võiksid laual olla. Ei maksa lüüa kõiki ühe mütsiga ja öelda, et nii on lihtne ja arusaadav. Eesmärk ei ole lihtsus ja arusaadavus, oluline on, kui palju me suudame panustada teadusse ja innovatsiooni.
Teie küsimuse sisu oli, et kui Euroopa rahastus väheneb, kas siis ka teadus- ja arendustegevusele minev protsent langeb. Ma arvan, et ei tohi langeda – mitte mingil juhul ei tohi langeda, see on niigi alla 1%! Minu vastus on, et see ei ole kindlasti valdkond, kus riik peaks hakkama kulutusi kärpima. Vastupidi, mina näen seda, et Eesti riigis on see veeklaas pooltäis, mitte pooltühi. Eesti riik liigub edasi, Eesti elujärg paraneb, Eesti majandusseis paraneb, Eesti sissetulekud suurenevad ning see annab loomulikult tõuke sellele, et me saame teadus- ja arendustegevuse rahastamist suurendada. Ma arvan, et selles mõttes on see plaan olemas.

16:18 Esimees Eiki Nestor
Raivo Põldaru, palun!

16:18 Raivo Põldaru

Aitäh, hea esimees! Lugupeetud peaminister! Peaaegu oleksin juba oma mõlemale küsimusele vastuse saanud teie vastusest Andres Ammasele. Aga mul mõlkus mõttes veel üks küsimus. Viimasel ajal ettevõtjad räägivad väga palju töökäte sissevoolust Eestisse. Teie märgite, et samas tahavad nad vähe arendustegevusse investeerida. Kuidas ikkagi proovida innustada ettevõtjaid enam investeerima innovatsiooni ja teadusesse, et lahendada tööjõuprobleemid töö efektiivsemaks muutmise teel, mitte töökäte sissetoomise teel?

16:19 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Mina ei vastandaks neid abinõusid. Ettevõtlussektorist on tulnud tugev signaal, et Eestis on suur tööjõupuudus, ja see vastab tõele. Asjaomane lävend või kvoot – ükskõik, kuidas me seda nimetame – sai täis suve lõpus. Juba suve alguses sai aru, et rohkem ei saa uusi inimesi tööle võtta. Tegelikult on väga paljudes ettevõtlussektorites, majandussektorites tööjõupuudus suur takistus. See vastab tõele. Minu meelest me peame arvestama veel üht asja. Teatud ettevõtlussektoris ei kasutata kogu tööjõudu mitte 12 kuud, vaid näiteks neli või kuus kuud. Tegu on sesoonsete töödega ja see valdkond tuleks eraldi välja tuua. Mille üle praegu vaieldakse? Ma tean, et osa majandusspetsialiste arvab, et näiteks ehitussektor võiks olla tunnistatud sesoonsusega seotuks ja tuua need töötajad kvoodi alt välja. Minu arvates on see väga mõistlik idee, mida tuleks edasi arutada. Valitsus arutabki hiljemalt järgmise aasta alguses, kas seda kvooti suurendada või mitte.
Nüüd see teine teema: automatiseeritus, uutele tehnoloogiatele üleminek. Ma käisin laupäeva hommikul Imavere kandis ühes ettevõttes, kes on teinud väga suuri investeeringuid üle Eesti, ja mitte ainult üle Eesti, vaid ka Lätis ja Leedus. See on suur tehas – nimesid pole vaja nimetada – ja muidugi ma küsisin, kui palju inimesi neil tööl on. Ja mulle öeldi see number, kui palju seal inimesi on, et see tehas töötaks ja muide töötaks veel üks energeetikaalane ettevõtmine Eesti kagunurgas. Mulle öeldi, et ettevõte on teinud järjest rohkem automatiseeritust ja tehnoloogia taset tõstvaid investeeringuid, mis ei tähenda sadu tuhandeid, vaid kümneid miljoneid eurosid. Ja seda sellepärast, et olla konkurentsivõimeline, konkurentsivõimeline ka maailmaturul, kuna tegemist on ettevõttega, kes ekspordib väga palju.
Ma arvan, et innovatsiooni ja tehnoloogiasse panustamist ühelt poolt reguleerib turg ise. See, kes seda ei tee, kaotab väga tugevasti konkurentsivõimes. Küllap ettevõtjad mõistavad seda väga hästi. Kui sa oma suunda valid, siis suure tõenäosusega on ikkagi nii, et kes tahab mängida heas mõttes ekspordimängu ja jätkusuutlikkuse mängu, peab igal juhul investeerima innovatsiooni ja tehnoloogiasse. Tõesti, auväärt küsija, selles mõttes mina neid suundasid ei vastanda. Üks suund on kolmandatest riikidest sissetulev tööjõud ja teine on investeeringud kõrgema taseme tehnoloogiasse. Ma arvan, et neid mõlemaid on Eestis vaja.

16:23 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

16:23 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! Teadus- ja arendustegevuse analüüsides on õige mitmel korral rõhutatud asjaolu, et teadus- ja arendustegevus on natukene nõrgalt seotud ühiskonna ees seisvate probleemidega ja teiselt poolt, nagu te ka täna ise olete öelnud, ettevõtlusega. Samas on püütud astuda teatud samme, koostades konkreetseid programme. Näiteks võib tuua sellise suure programmi nagu Eesti teaduse infrastruktuuri teekaart, milles püütakse avada just nimelt teadus- ja arendustegevuse infrastruktuuri ettevõtlusele. Kui õnnestunuks te sellist infrastruktuuri teekaarti peate ja kuidas hindate selle najal valminud objekte ja nende avamist ettevõtlusele siin meie riigis?

16:24 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Ma mäletan aega natuke vähem kui aasta tagasi, kui siin see teadus- ja arendustegevuse ülevaade oli. Mul tuli siis koostada ettekanne ja käia nii kultuurikomisjonis kui siin täiskogu ees. See valdkond on ju väga tugevalt kogu aeg laual olnud, on arutatud, mil määral ja kuidas teadus- ja arendustegevus ühel hetkel hakkab n-ö tänavapildiga, reaalse eluga kokku minema. Teie küsimus oli, kuidas ma seda hindan. Ma arvan, et positiivselt lähenedes võib öelda, et potentsiaali teadus- ja arendustegevust rohkem meie igapäevaellu tuua on palju. Tuleb veenda ettevõtteid, inimesi ja

organisatsioone, et kui avalik sektor sellesse panustab, siis läheb küll aega – ja aega läheb üsna palju –, aga juhtuvad need ja need asjad kas meditsiinitehnoloogias või ükskõik mis valdkonnas, millega me tegelikult iga päev kokku puutume.
Kuidas seda teha saab? Seda ei saa teha nii, et peaminister ütleb, et teeme nii. On selge, et see on kolmepoolne koostöö – see on avaliku, ütleme siis riigisektori, erasektori ja ülikoolide ning eri instituutide koostöö. Viimased minu arust domineerivad selles koostöös. Nii et teadus- ja arendustegevuse kokkuviimine reaalse eluga on igal juhul töö, mida tuleb kogu aeg teha. Seda potentsiaali on päris tublisti ja seda tuleb kasutada.

16:26 Esimees Eiki Nestor
Anne Sulling, palun!

16:26 Anne Sulling
Hea peaminister! Te rõhutasite oma vastustes mitu korda umbmääraselt maksuerisusi. Kas te täpsustaksite, mida te silmas peate?

16:26 Peaminister Jüri Ratas
Seda, kuidas motiveerida ettevõtteid. Kui nad panustavad teadus- ja arendustegevusse, siis neil teatud maksukoormus väheneb. Kas vaid teatud ajaks, seda tuleb arutada. Ma ei saa siin teile öelda, et see on terviklahendus ja palun nii teeme. Ma saan aru, et see lause ise juba tekitab poliitilise konflikti. Reformierakond ju ütleb, et ühtegi erisust teha ei tohi. Vähemalt on see olnud teie seisukoht, ma ei tea, kuidas praegu on. Samas on erakonnad, kes ütlevad, et tegelikult me saame erisuste abil mingisuguseid sektoreid motiveerida, toetada või vähemalt katsetada, et äkki see lahendus töötab. Ma mõtlesin seda, et tänu teatud erisuste võimaldamisele on erasektor nõus rohkem panustama teadus- ja arendustegevusse. Seda ühelt poolt.
Teiselt poolt ma mõtlesin seda, et ettevõte peaks näitama, et ta on panustanud teadus- ja arendustegevusse, et see on andnud talle mingi reaalse käegakatsutava kasu. Ta peaks olema nõus seda statistikat välja tooma. Riik palub, et anna teada, kui palju sa panustad, ja see ei ole mingi linnukese panemine kuskil Statistikaametis, see on päris suur töö, et need summad välja selgitada. Aga erasektor küsib, mis see meie huvi selle statistika tegemisel on. Tulen ettevõtjaid motiveerida, nii et see pakub neile huvi.
Laevaehitussektor on Eestis päris hästi arenenud, me ei saa öelda, et laevaehitussektor ei tegele teadus- ja arendustegevusega. Tegeleb küll! Aga kui ma küsin selle ettevõtte omaniku või juhi käest, kui palju sa panustad teadus- ja arendustegevusse – näed, Riigikogu liikmed küsivad minu käest seda –, siis ta ütleb: "Mida? Kuhu? Ei, me ei märgi seda üles." Ja kui ma küsin, miks te ei märgi, siis ta ütleb, et aga meil peaks selleks mingi motivatsioon olema.
Seda ma mõtlesin. Ei ole valmis lahendust. Kui te küsite, kas meil on see valem olemas, siis ma vastan: ei ole. Ma arvan, et seda võiks arutada, seda võiks reaalselt arutada, tõsiselt arutada. Võiks korraks jätta poliitika kõrvale ja vaadata, kas me suudame välja pakkuda mingi, ma ei tea, valemi või skeemi või lahendi, mille abil motiveerida meie erasektorit. See on hästi oluline.

16:28 Esimees Eiki Nestor
Urmas Kruuse, palun!

16:28 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Väga lugupeetud peaminister! Teie jutus on võib-olla väike vastuolu. Enne te viitasite oma väljaütlemistes sellele, et teadus- ja arendustegevus toob ettevõtjale kasu. Nii tekib küsimus, miks peaks seda veel maksuerisuste abil motiveerima, kui on teada, et ettevõtted, kes innovatsiooni investeerivad, saavad tänu sellele tulu, mis jõuab ühel hetkel kõrgemate palkade näol ka töötajateni. Aga te lubasite või vähemalt markeerisite siin saalis sügisel enne eelarve arutelu, et te jälgite, kuidas haridus- ja teadusminister ning maaeluminister omavahel kokku lepivad veterinaariaõppe rahastamise maaülikoolis. Mis selle jälgimise tulemus on? Ma ei märganud, et see eelarves positiivselt kajastub.

16:29 Peaminister Jüri Ratas

Ma pean tunnistama, et ma olen juba alustanud auväärt Riigikogule selle ettekande koostamist, ja üht asja tahan ma selles kõnes puudutada just tänu teile, härra Kruuse. Ma võtsin lahti eelmise aasta märkmed selle kohta, kui ma siin teie ees esinesin, ja ma nägin, et te viitasite tookord oma küsimuses, et ma kordagi ei nimetanud maaülikooli ja veterinaariaõpet, mille pärast te siirast muret tunnete. Kuidas mul see jälgimine läheb, sellest annan kindlasti ülevaate, kui ma tulen siia Riigikogu ette pidama kõnet teadus- ja arendustegevusest. Täidan siis selle lünga, et ma seda õpet maaülikoolis üldse ei puudutanud. Püüan nüüd selle teema paremini Riigikogu ette tuua.

16:30 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Külliki Kübarsepp!

16:30 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea peaminister! Te konstateerisite väga õigesti, et ettevõtjate ja teadlaste koostöö potentsiaal on kasutamata ja selles on väga palju arenguvõimalusi. Kas te olete lähikuudel valitsuses seda teemat arutanud? Kui olete arutanud, siis millised on olnud teie lähteülesanded?

16:30 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Teadus- ja arendustegevust arutasime viimati 17. novembril, kui oli TAN-i koosolek ... Või vabandust, me ei arutanud seda mitte 17. novembril, teadus- ja arendustegevuse arutelu oli 14. novembril, kolm päeva varem. Vabandust, et ma eksisin! Aga teadus- ja arendustegevus on pidevalt jälgimise all, tõsiselt.

16:31 Aseesimees Enn Eesmaa
Arno Sild.

16:31 Arno Sild
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Te käsitlesite siin ettevõtete maksuerisusi. Aga kas valitsuses on olnud kõne all võimalus piirkonniti maksuerisusi kehtestada? Meie, kagueestlased, oleme natuke kadedad, et Ida-Virumaal toetatakse teatud arendusi lisarahaga. Aga Kagu-Eesti on ka küllalt keerulises olukorras, meiegi ootame selliseid maksuerisusi ja toetusi.

16:31 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma olen täiesti nõus, et Kagu-Eestit ei tohi ripakile jätta, ja seda ei ole valitsus kindlasti teinud. Arvestades nende kolme maakonna eripära – Põlva-, Võru- ja Valgamaa –, on selge, et see on oluline. Mulle meenub seoses haldusreformiga näiteks Setomaa, kultuurilises mõttes unikaalse piirkonna küsimus. Te küsisite, kas Kagu-Eesti maksuerisusi on arutatud. Me ei ole valitsuses tegelikult arutanud ühegi piirkonna täiendavaid maksuerisusi. Ma arvan, et kui siin oleks head sõbrad Hiiumaalt või Saaremaalt, siis nad võib-olla väidaksid – vabandust, et ma nii ütlen, aga Saaremaalt pärit Urve Tiidus vaatab mulle praegu saalist vastu! –, et seal on ka mingeid maksuerisusi vaja. Ma ei oska seda öelda. Aga jah, sellist arutelu ei ole olnud. Ja kui me vaatame ka poliitilist realiteeti, siis ma arvan, et enne aastat 2019 pole kuigi tõenäoline leida selles XIII Riigikogus konsensust, et kehtestatakse piirkondlikud maksuerisused. Te tõite selle Ida-Virumaa näite. Samas, kui te juba selle teema avasite, siis ma arvan, et maksudebatt võiks enne valimisi väga tõsiselt laual olla. Usun, et nende Riigikogu valimiste põhiküsimus saabki olema finants- ja fiskaal-, üldse majanduspoliitika, samuti elukeskkonnaga seotud temaatika. See saab olema väga selgelt valimisdebati selgroog.

16:33 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud peaminister, teile rohkem küsimusi ei ole. Urmas Kruuse tahab nüüd sõna võtta, milleks ma annangi võimaluse, sest avan läbirääkimised. Urmas Kruuse, palun!

16:34 Urmas Kruuse
Austatud Riigikogu esimees! Auväärt peaminister! Head kolleegid! Tegelikult tahan teha ühe väikese markeeringu viimaste küsimustega seoses. Heale kolleegile Lõuna-Eestist ma saan öelda seda, et maksuerisused lõunaeestlaste jaoks juba kehtivad. Nende kasutamiseks tuleb küll natuke vaeva näha ja

sõita Lätti, aga valitsus on sellega minu arvates väga hästi hakkama saanud ja inimesed väga hoogsalt seda võimalust kasutavad. Me küll ei tea, millega see lõppeb ...
Ajendi repliigiks sain ma ka sellest, mida auväärt Riigikogu liige Igor Gräzin oma eelmises sõnavõtus ütles. Ma kuulasin teda tähelepanelikult ja üks mõte, mida ma kindlasti peaministrile korrata tahaksin, on see, et muidugi me tunnustame Hispaania põhiseadust, aga mitte keegi ei keela meil samas rääkida internetivabadusest ja teha märkust, kui me märkame rahva hääle kinnikeeramist internetis. Hispaania põhiseadust me saame seejuures edasi austada.
See teema pani teid väga käima ja vastused järgmistele küsimustele olid väga hoogsad, aga nendest vastustest jooksis läbi mingi alltekst, mis kandis teatud emotsionaalset laengut. Osas teie vastustes, kaasa arvatud selles, mille te andsite Anne Sullingule, andis minu arvates silma selline teatud arrogantsus. Oleks hea, kui seda tulevikus ei juhtuks, sest vastata tuleb kõigile Riigikogu liikmetele, kes siin saalis on ja neid küsimusi esitavad. Ühegi valitsuse liikme jaoks ei tohi olla ühtegi halba, mõttetut küsimust. Seda me peame ilmselt kõik arvestama, kui meist keegi ühel hetkel osutub valitsuse liikmeks ja peab siin puldis seisma, ükskõik kui valus või raske see ka ei ole.
Kui rääkida teadus- ja arendustegevusest, siis tõepoolest, ettevõtja motivatsioon statistikat anda sõltub tegelikult sellest, kui lihtsasti ja mugavasti see on korraldatud, mitte sellest, kui palju maksutagastust selle ühe käeliigutuse eest saab. Mitte keegi ei keela meil, kuigi seadus selleks otseselt ei kohusta, olla Eesti riigi patrioot ja anda midagi ühiskonnale tagasi, kui me oleme hästi hakkama saav ettevõtja. Ma tõesti usun, et väga paljud ettevõtted sellesse ka panustavad.
Aga ma oleksin ettevaatlikum selles osas, mis puudutab maksuerisuste tegemist selleks, et ettevõtjad rohkem panustaksid teadus- ja arendustegevusse, innovatsiooni. Need ettevõtjad, kes on ära tabanud, kui palju nad sellesse panustades tagasi saavad, ilmselt maksuerisusi vajalikuks ei pea. Siin võib natukene paralleele tõmmata tasuta ühistranspordiga, mille puhul me unustame peaeesmärgi, miks meil üht või teist sammu vaja on. Inimesed, kes on teenusega rahul ja on valmis teenuse eest maksma, ei peaks saama täiendavat kingitust tasuta sõidu näol. Pigem tuleks investeerida nendesse kohtadesse, kus bussid ei sõida ja üldse mingit tegevust ei ole. Sama on minu arust innovatsiooni- ja teadustegevusega.
Samas ma tahaksin peaministrit kindlasti toetada, sest selle tegevuse mõistlikkuse ja mõttekuse propageerimine on kindlasti peaministri kätes. Ta saab mitmesugustel kohtumistel seda teemat käsitleda ja veenda ettevõtteid sellesse ettevõtmisse uskuma. See usk on raske tulema, seda ma julgen tunnistada, olles ka ise erinevate ettevõtjatega kohtunud. Nii et ma väga loodan, et meie peaeesmärk ei unune, küllap siis tulevad ka õiged otsused. Jõudu tööle! Aitäh!

16:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

16:39 Krista Aru

Härra juhataja! Austatud peaminister! Head rahvaesindajad! Lugupeetud peaminister, mulle meeldib väga üks teie lause: investeeringud teadusesse ei ole luksus, vaid kohustus. Ja ma tahan väga julgustada teid seda iseenda öeldud lauset järgima. Meie järgmise aasta riigieelarve on uhkem ja mahukam kui kunagi enne: üle 10 miljardi euro. Ja eeltoodud ambitsioonika lause valguses tahaksin julgustada just nimelt teid, härra peaminister, panustama teadus- ja arendustegevusse mitte ainult seda raha, mis järgmisel aastal lisandub ja mis tõesti aitab kaasa teadusasutustes tehtava baasteaduse kergemale ja kindlasti ka innovatiivsemale arendamisele, vaid lisama sinna veel 10 miljonit eurot, et me saaksime praeguselt teadus- ja arendustöö baasilt edasi minna.
Meil on väga hea tippteadus, meil on suurepäraseid võimalusi rääkida kaasa terve maailma teaduses. Ma mõtlen siin meie IT-valdkonda, materjalitehnoloogiat, nanotehnoloogiat, ka meditsiiniteadust ja veel mitmeid teisi harusid. Kuid väikese rahvana ei tohi me kunagi unustada, et meie tippteadus vajab kindlat alust, vajab horisontaalset mitmekesisust, mille korral ei unustataks ära ka näiteks mullateadust, mille puhul tegeldakse edasi puitehitistega, paadiehitusega – sealgi on teadus mängus. Aga selle kohustuse ja vastutuse peaks endale võtma riik. Julgust ja ambitsioonikust on Eesti haridus- ja teadussüsteem alati suutnud endas hoida ja seda suudate ka teie praegu edasi viia.
Teiseks tuleks teaduses julgelt vähendada bürokraatiat. Küsimus ei saa olla selles, kas iga 10 senti või 1 euro on kasutatud õigesti. Me oleme teaduses lasknud ehitada tohutu bürokraatiaarmee. Üks kontrollib ühte asja, teine kontrollib teist, kolmas kontrollib eelmisi kontrollijaid. See on rumal raiskamine ja see

sööb tegelikult teaduses jõudu. Rääkimata seda, et see võtab teadlaselt aega. Ja aega pole teaduses mitte kunagi. Idee on oluline, mitte see, et mõned eurod pole varem planeeritud eelarves täpselt kirja saanud. Kõik on korras, kui need eurod on kasutatud sama idee nimel, aga võib-olla veidi teises valdkonnas.
Meil on riigina olemas vajalikud meetmed ja vahendid, et tõesti hoogustada koostööd ettevõtlusega. Meil on teadusasutuste infrastruktuuride, s.o igasuguste laborite seadmete teekaart. Analüüsigem see läbi ja uuendagem seda! Uus teekaart 2018. aasta kohta peaks andma meile võimaluse süvendada kõnealust koostööd, mida ühiskond väga vajab.
Rahvuskultuuri teadusi ei tohi me kunagi ära unustada. Kui Eestil on teaduse näol oma koht maailmakultuuris – ja Eestil on koht maailmakultuuris ka teaduse näol! –, siis meie päralt on see üks oks. Selle oksa osad on Eesti mullad ja Eesti liblikad ja Eesti ussid, aga ka eesti keel. Selle oksa hooldamine pole mitte kellegi teise mure kui ainult Eesti riigi mure. Ja selleks on kogu seda teadus- ja arendustegevuse mitmekesisust, aga ka sellega kaasnevaid suurepäraseid oskusi, teadmisi ja suutlikkust vaja edasi arendada mitte ainult sellel tasemel, et me säilitame stabiilsuse. Me peame julgelt võtma suuremaid ülesandeid. Eesti teadlaskond suudab neid suuremaid ülesandeid täita. Aitäh!

16:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Arupärijate nimel Igor Gräzin, palun! (Keegi naerab saalis.) Pikk õhtu on veel ees, nii et tasub venitada natuke jah.

16:44 Igor Gräzin

Austatud juhataja! Lugupeetud peaminister! Teeme viie minutiga. Ühesõnaga, teaduse ja teaduse vahel on vahe. Ja see väljendub muu hulgas ka selles, kuidas teadus funktsioneerib. Kuulus Thomas Kuhni raamat "Teadusrevolutsioonide struktuur", paradigmad jne – see kõik on nii. Aga samas tuleb vahet teha – näiteks füüsika, keemia ja teiselt poolt majandusteadus, filosoofia jms – teaduste vahel selle alusel, mis on see mehhanism, kuidas asi käib. Nii palju, kui mina füüsikast olen aru saanud, seal nad vahivad millegi otsa ja siis midagi plahvatab ja siis kirjeldatakse kõik ära – ongi teaduslik saavutus. Kui vaadatakse, kas midagi hakkab haisema või mitte, siis see on keemia. Ja nii nagu ütles Murphy, kui midagi on roheline ja vingerdab, siis on see bioloogia. Aga tähtis on see, et kusagil meist väljaspool toimuvad asjad, need pannakse kirja, nende katsete üle vaieldakse-arutatakse ja nii see teadus edasi liigub.
Ent on olemas ka üks teine plokk. Need on humanitaarteadused, millest ma eraldi nimetaksin selliseid teadusi nagu majandusteadus, õigusteadus, semiootika ja filoloogia. Kui me räägime füüsikast, siis ei ole sugugi mitte raske aru saada, et kamba peale saab teha ühe kiirendi, näiteks Šveitsis CERN-is. Tõepoolest, riigid panevad raha kokku ja me saame ühe superkollaideri, millega me oleme võimelised tegema suuri katseid. Inimkond paneb raha kokku ning me saadame raketid Marsile ja kuhu iganes. Ei pea igal pool olema oma keemialaborid, oma eksperimentaalsed põllud jne. Ei pea – seda tõepoolest on võimalik koos teha! Aga ma väidan, et Eesti majandusteadus lõpeb ära sel hetkel, kui meil on ainult üks majandusteaduskond. Me oleme juba läinud seda teed, et on hakatud rääkima, et Eestis peaks olema üks õigusteaduskond. Meil on hakatud rääkima, et kogu filosoofia võiks koondada ühte teadusasutusse. Ma tahaks meelde tuletada, et filosoofia olemuseks on diskussioon eri inimeste vahel. See tähendab, et filosoofia peab Eestis n-ö olema kohal vähemalt kahes-kolmes kohas. Praegu me räägime kolmest täiesti erinevast ja omavahel vaenutsevast majandusteoreetilisest kontseptsioonist Eestis, millest üks on siis Tartu Ülikoolis, teine on EBS-is ja kolmas on Tallinna Ülikoolis. On juba tekkinud entusiaste, kes ütlevad, et kolmes kohas ei ole vaja majandusteadust õpetada. Aga kui me sotsiaalteadused tsentraliseerime ühte kohta, siis me saame asutuse, kus on esindatud ainult üks teoreetiline doktriin ja kõike ülejäänut õpetatakse selle ühe doktriini valguses. Vaielda pole kellegagi!
See väide, et Eesti majandusteadus võiks olla üks teadus, ei lähe mitte. Kus me siis hakkaks diskuteerima? Kas Kennedy School of Economicsiga? See perspektiiv on jamps, sellepärast et Kennedy School of Economics ei hakka Eesti majanduse ja krooniga näiteks tegelema mitte kunagi. Ta võib käsitleda Eesti makroökonoomikat kui mingi Ameerika firma mikroökonoomikat kasumi ja kahjumi, mitte makroökonoomiliste näitajate seisukohalt.
Teiste sõnadega: kui me tahame, et Eestis oleksid keeleteadus, etnograafia, ajalugu, majandusteadus, õigusteadus, siis peab kõiki neid aineid õpetama vähemalt kahes kohas, aga veelgi parem oleks, kui kolmes kohas. Ja mida halvemini nad omavahel läbi saavad, seda parem. Sellepärast, et teadust ei vii

edasi mitte alandlik nõusolek. Teadust viib edasi see väike tattnina, kes, nagu hiljem selgub, on geenius ja kes julgeb midagi öelda ning keda me ei tapa ära, nii nagu me sageli tapame ära noored õpetajad ja noored poliitikud. Me kõik muutume viisakateks jne, aga tagajärg on see, et meie teadvus, rahvuslik teadusteadvus on ära kadunud. Sellepärast ma kutsungi üles: palun, härrased ülemused, ärge ühendage humanitaarteadusi üheks humanitaarkeskuseks! Niipea kui lõpeb diskussioon, lõpeb humanitaaria, lõpeb humanitaarteadus. Aitäh!

16:48 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud peaminister, pärast arupärimise kõnede lõppu on teil veel võimalik sõna võtta ja seda te ka soovite, olles praegu arupärimise adressaadi rollis. Palun!

16:48 Peaminister Jüri Ratas
Austatud Riigikogu aseesimees! Riigikogu liikmed! Ma tõesti alandlikult palusin veel kord sõna, sest tahtsin öelda paari asja. Kõigepealt tõesti suur tänu arupärijatele selle teema tõstatuse eest! Veel tahan kindlasti öelda aitäh Krista Arule. Ja nagu ma härra Kruusele ütlesin, ma mäletan, kuidas ta eelmisel korral, kui päevakorras oli teadus- ja arendustegevuse ülevaade, tõstatas oma mure seoses maaülikooliga. Ma mäletan väga selgelt ka seda, et juttu oli rahvusteadustest, ja ka neile ma soovin selle aasta kokkuvõttes tähelepanu pöörata.
Aga tegelikult tõi mind siia kõnetooli ka härra Kruuse kõnes kõlanud teema. Ma tahan üle kinnitada, et ma olen teiega nõus, et arrogantsusel ei ole siin Riigikogu kõnetoolis kohta. Vastupidi, meie valitsuse liikmena olen ma alati võtnud Riigikogu kui heas mõttes koostööpartnerit, ma olen siia ikka tulnud, kui öelda lihtsas keeles, rõõmsalt kepseldes. Riigikogusse on valitsusliikmel alati soov tulla, kuulata teie mõtteid, teie seisukohti, teie arvamusi, aga ka debateerida poliitilisel tasandil. Nii et tahan üle kinnitada: valitsuse suhtumine on väga lugupidav ja see peab iseloomustama kõiki valitsusliikmeid. Aitäh teile!

16:50 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud Riigikogu, loen teise arupärimise arutelu lõppenuks.

---

3. 16:50 Arupärimine korruptsiooni kohta kohalikes omavalitsustes ja mujal (nr 387)

16:50 Aseesimees Enn Eesmaa
Kolmas arupärimine: Riigikogu liikmete Andres Herkeli, Krista Aru, Külliki Kübarsepa, Andres Ammase, Monika Haukanõmme, Artur Talviku, Ain Lutsepa ja Jüri Adamsi esitatud arupärimine korruptsiooni kohta kohalikes omavalitsustes ja mujal. See kannab numbrit 387. Arupärijate nimel Andres Herkel, palun!

16:50 Andres Herkel
Härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Austatud peaminister! See vist arrogantsus ei ole, aga natukene selline vimkaga suhtumine on küll tunda andnud, kui me viimasel ajal oleme infotundides korruptsiooniteemat arutanud. Iga kord, kui ma selle tõstatan, ütlete teie, et mina tahan Keskerakonda paremaks muuta. Ja ühe korra olete mind ka Keskerakonnaga liituma kutsunud. Ma arvan, et see ei ole nagu teema, ja paneks selle arupärimise puhul kohe alguses maha, et oma ametikohast tulenevalt me mõlemad vastutame selle eest, et korruptsiooni oleks Eesti Vabariigis võimalikult vähe ja et kõik meetmed, millega me seda vältida püüame, oleksid tõhusad ja toimiksid. Mis puudutab seda, et korruptsioon on tihtipeale olnud seotud ka Keskerakonna liikmetega, siis nagu me arupärimises väljendume, eks need on teie Augeiase tallid. Meie saame kaasa aidata vaid sellega, et neid küsimusi teadvustada ja tõstatada. Siin arupärimises on osutatud ka sellele, et Eesti suurimates omavalitsustes, nii Tallinnas kui Tartus on abilinnapead ja ka linnapea Savisaar korruptsioonisüüdistustega teravalt kimpus olnud. Need asjad on jõudnud uurimisorganiteni ja ka kohtuni. Ning isegi kui veel ei ole kohtulahendit, heidavad need väga selgelt kohaliku omavalitsuse toimimisele ja meie üldisele poliitilisele kultuurile halba varju. Nähes härra Stalnuhhinit saali astumas ja lähenemas, tuleb mulle meelde, et Narvas on asjad veelgi kummalisemad. Narvas on ka Keskerakonna nimekirjas valimistel kandideerinud inimesed, kes on korruptsioonis süüdi mõistetud, ja mõni neist on valitukski osutunud.

See probleem on seal latentne ja ütleksin, ilmselt hoopis hullem kui teistes Eesti omavalitsustes. Aga ma ei taha üksnes sellele pinnale jääda. Selle arupärimise ajend on ikkagi suurel määral soov määratleda, mida me teeme, et niisuguseid halbu olukordi ära hoida. Üks lähtekoht on kindlasti Riigikontrolli audit, mis valmis selle aasta juunis ja kus on osutatud sellele, et ei praegune valitsus ega tema eelkäijad – nende peale tuleb ehk veelgi rohkem vaadata – pole suutnud lahendada kahte probleemi, mis on juba pikka aega üleval olnud.
Esiteks kuluks marjaks ära riskihindamise ja sisekontrolli juhendmaterjal. Riigikontrolli auditist selgub, et korruptsioonivastast seadust üldiselt ei suudeta omavalitsustes järgida. Tegemist ei ole tingimata pahatahtlikkusega, tegemist on ka õigusliku kirjaoskuse puudumisega ja vahel ka rumalusega. Ja teiseks: juba pikka aega on oodatud, et valmiks n-ö e-tööriist, mis võimaldaks interneti teel pidevalt jälgida kohaliku omavalitsuse ja selle allasutuste sõlmitavaid tehinguid, raha liikumist. See ülevaade peaks olema kõikidele kättesaadav, sest see tagaks ilmselt kõige tõhusama avalikkuse kontrolli. Muide, eelmisel nädalal tõstatas oma kirjaliku ettekandega Riigikogule sisuliselt sama probleemi lugupeetud õiguskantsler.
Need küsimused on siin must valgel kirjas. Loodame sisukaid vastuseid ja sisukat arutelu. Aitäh!

16:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimustele tuleb vastama peaminister Jüri Ratas. Palun!

16:55 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Väga austatud Riigikogu liikmed! Head arupärijad! Ühe lausega sellele arupärimisele vastates ma kinnitan: korruptsioonil ei ole kohta avalikus sektoris. Lisades sellele esimesele lausele ka teise, nendin ma, et selle nimel me peame kõik pingutama. Aga kui pikemalt teie arupärimisele vastata, siis tuleb kahjuks tunnistada, et avalikus sektoris on korruptsiooni. Loomulikult tuleb selle vastu seista ja sellele tähelepanu juhtida. Ma loodan, et Eesti avalikus sektoris on järjest rohkem inimesi, kes ütlevad, et me ei tegele asjaga, mille nimeks on korruptsioon.
Esimene küsimus: "Millised sammud on Vabariigi Valitsusel kavas, et tagada korruptsioonivastase seaduse nõuete parem täitmine, kohalike omavalitsuste ning riigiasutuste töö läbipaistvus ja nende sisekontrolli tõhusus?" Vabariigi Valitsus lähtub korruptsioonivastase seaduse nõuete parema täitmise poole püüdlemisel korruptsioonivastases strateegias kavandatud ülesannetest. Peamised meetmed on inimeste korruptsiooniteadlikkuse suurendamine ja hoiakute kujundamine eriti avalikus sektoris, avaliku sektori otsuste ja tegevuste suurema läbipaistvuse tagamine, korruptsiooni ennetava kultuuri toetamine, toetuste andmise otsuste ja riigihangete läbipaistvuse suurendamine, aga ka uurimisasutuste uurimisvõimekuse arendamine ja korruptsioonikuritegude uurimisel vajaliku analüüsivõime kasvatamine.
Mitmed korruptsiooniuuringute ja hiljutise teie viidatud Riigikontrolli auditi tegijad on märkinud, et eelkõige tuleb tegelda just ametiisikute teadlikkuse tõstmise ja korruptsiooniohu teadvustamisega, et korruptsiooniilminguid ära hoida. Nende eesmärkide täitmiseks näeb Justiitsministeeriumi koostatud strateegia rakendusplaan aastateks 2015–2020 ette rea konkreetseid samme ja meetmeid. Kohalike omavalitsuste suunal on näiteks ette nähtud tegevused, mis on suunatud huvide konflikti vältimisele, nagu infomaterjalide koostamine, juhendamine, koolitamine ja järelanalüüsi tegemine, samuti kohalike omavalitsuste sisekontrolli süsteemi loomine, kohaliku omavalitsuse tehingute avalikustamine eraõiguslike juriidiliste isikute lõikes ning riigi infosüsteemidega liidestatud detailplaneeringute infosüsteemi käivitamine ja kasutusele võtmine kohalikes omavalitsuses. Nii et väga palju erinevad tegevusi. Nimetasin ainult mõningaid olulisemaid, sest kõiki samme lihtsalt ei ole võimalik siin ette lugeda.
Kindlasti tuleb täpsustada, et korruptsioonivastase strateegia elluviimisel teeb strateegia koostaja Justiitsministeerium pidevat koostööd teiste ministeeriumide ja riigiasutustega, sh Politsei- ja Piirivalveameti ning Riigikontrolliga, samuti kohalike omavalitsustega, koolitades kohalike omavalitsuste ametiisikuid ning nõustades neid korruptsiooni ennetuse küsimustes.
Teine küsimus: "Millises arengujärgus on kohalike omavalitsuste ja nende allasutuste tehingute täieliku läbipaistvuse tagamine Riigiraha veebilehel?" Rahandusministeeriumi arendatav Riigiraha lehekülg sisaldab valitsussektorisse kuuluvate üksuste, st mitte ainult kohaliku omavalitsuse üksuste raamatupidamise andmeid. Lahendus on olemas ja kasutatav, kuid sellel on veel arengupotentsiaali, et lahendusest saadav kasu oleks suurem. Eeskätt peaks see võimaldama suuremat andmete ristkasutust.

Põhjused, miks seda potentsiaali ei ole veel kasutatud, on seotud riiklike andmebaaside finantseerimise korraldusega.
Rahandusministeeriumi arendatava Riigiraha veebilehe rakenduse tegevuse tähtaeg korruptsioonivastase strateegia rakendusplaanis on 2018. aasta. Ettevalmistus ning lahenduste otsimine käib. Praegu on seis selline, et järgmise aasta lõpuks peaks rakendus kohalike omavalituste osas valmis saama. Lisaks on justiitsministri heakskiidul otsustatud anda väljaspool valitsussektorit korruptsiooni ennetamise eesmärgil loodud andmebaasile Opener võimalused äriregistri teatud andmete kasutamiseks, esialgu piiratud ajaks. Opener on kasutajasõbralik keskkond, milles aga ei ole nii palju andmeid kui Riigiraha veebilehel.
Kolmas küsimus: "Kuidas Te hindate korruptsiooniennetuse seisukohalt kohaliku tasandi poliitiliste tippjuhtide (linnapeade ja vallavanemate, abilinnapeade ja vallavalitsuse liikmete) korruptsioonialast teadlikkust? Milline on poliitiliselt määratud omavalitsusjuhtide taustakontroll korruptsiooniriskide minimeerimiseks? Kas selline kontroll üldse toimib, kes seda teeb ja kuidas?" Teadlikkus korruptsioonist ja korruptsiooniriskidest on tõepoolest probleem ka avalikus sektoris. Selles osas ma igal juhul nõustun selle küsimusepüstitusega. Seda kinnitab näiteks 2017. aasta korruptsiooniuuring. Toon ühe väljavõtte: hüpoteetilises olukorras ei pea 7% ametnikest korruptsiooniks seda, kui hangetega tegelev ametnik tellib asutusele arvuteid firmast, mille osanik on ta poeg. Hea on see, et näiteks 2010. aastal oli samamoodi vastajaid ametnike seas 10%, nüüd oli 7%. Samas on korruptsiooniteadlikkus avalikus sektoris suurem kui erasektoris. Väljamõeldud olukorras oleks valmis korruptiivselt käituma veidi üle veerandi elanikest, umbes neljandik ettevõtjatest ja vaid 5% ametnikest. Keskkriminaalpolitsei korruptsioonibüroo juhid on hiljuti tõdenud, et kahjuks ei osata korruptsiooniriske valla- või linnavalitsustes hästi hinnata ning kui vallavanemad ja linnapead ise probleemi esile tõstaks, muutuks olukord paremaks. Tekiks eeskuju efekt.
Lähtuvalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest valivad omavalitsusjuhte, vallavanemaid ja linnapäid vabadel valimistel valitud omavalitsuste volikogud, seda seaduses ja valla või linna põhimääruses sätestatud tingimustel ja korras kuni neljaks aastaks. Seega jõuame selle küsimuse puhul tagasi vajaduseni kujundada hoiakuid ja tõsta kogu ühiskonna teadlikkust korruptsioonikü simustes.
Neljas, eelviimane küsimus: "Avaliku teenistuse seadus välistab tahtlikult toimepandud kuriteo eest karistatud isiku teenistusse võtmise (§ 15 p 1). Kuidas toimub selle piirangu täitmine ja kontroll selle üle ning kas Alar Nääme töölevõtmine Sõle spordikeskusesse on õiguspärane?" Sõle spordikeskus on Tallinna Spordi- ja Noorsooameti allasutuse Kristiine Sport filiaal. Amet täidab talle riigi ja Tallinna õigusaktidega pandud ülesandeid, juhindudes oma tegevuses riigi ja Tallinna õigusaktidest ning põhimäärusest. Amet on kohustatud aru andma linnavalitsuse ees, kes suunab ja koordineerib tema tegevust ning teostab tema üle seaduses sätestatud teenistuslikku järelevalvet. Pole põhjust uskuda, et omavalitsused ei lähtu Riigikogus vastu võetud seadustes ühemõtteliselt sätestatud piirangutest. Nii palju on mulle aga teada, et Sõle spordikeskuse arendusjuht Alar Nääme ei ole ametnik ega teosta avalikku võimu.
Viies küsimus: "Vastavalt erakonnaseaduse §-le 12^7 saavad erakonnad riigieelarvest toetust. Selle toetuse suurus otsustatakse riigieelarvega ning see on viimastel aastatel olnud 5,4 miljonit eurot. Samas pole täpsustatud raha kasutamise nõudeid. Valdav osa sellest rahast kulub valimisreklaamiks, vahel ka endiste erakonnajuhtide tekitatud võlgade ja muude võlgade kinnimaksmiseks. Milline on Vabariigi Valitsuse seisukoht – kas selle raha kasutamisele tuleb anda selgem sihtotstarve, et oleks tagatud ka koolituste, sealhulgas korruptsioonivastase koolituse läbiviimine erakondades?" Valitsus on oma tegevuse aluseks olevas kolme erakonna koalitsioonileppes avaldanud tahet suurendada erakondade rahastamise läbipaistvust ja tugevdada sellealast järelevalvet. Eesmärk on, et erakondade rahastamine mitte ainult ei näiks juriidiliselt korrektne, vaid oleks seda ka tegelikkuses. Justiitsminister kujundab sellesisuliste ettepanekute kohta oma seisukoha lähiajal.
Jah, endiselt kehtiva erakonnaseaduse kohaselt on üks legaalne erakondade rahastamise allikas Riigikogus esindatud erakondadele ette nähtud eraldis riigieelarvest, mis on mõeldud erakondade eesmärkide täitmiseks. Need eesmärgid on liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse teostamine. Seadus ei määratle täpseid sihtotstarbeid. Küll on erakondadel kohustus esitatavates aruannetes näidata kulutused kolmes jaotises: poliitilise tegevuse kulud, tööjõukulud ja majandamise kulud. Kusjuures poliitilise tegevuse kulud tuleb veelgi täpsemalt lahti kirjutada, näidates kulusid eri alajaotiste all. Kõik erakonnad võiks tõepoolest kaaluda, kas näiteks poliitilise tegevuse kuludest eraldada ressursse erakonna liikmete korruptsiooniteadlikkuse tõstmiseks

ning hoiakute kujundamiseks, miks mitte ka asjaomaste uuringute läbiviimiseks. Mis puutub erakonnaseaduse võimalikku muutmisse, siis see eeldaks kindlasti laiemat poliitilist kokkulepet. Ma pean seda väga oluliseks, et see kokkulepe sõlmitaks ka opositsiooni- ja koalitsioonierakondade vahel. Aitäh!

17:06 Aseesimees Enn Eesmaa
Küsimuste vooru avab Andres Herkel.

17:06 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Ausatud peaminister! Siin on üks suur küsimus, mille olemus tuleb võib-olla välja teie kinnitusest, et Alar Nääme töölevõtmine ilmselt oli õiguspärane. Ometigi on see teravalt riivanud avalikkuse õiglustunnet. Minu valijad tahtsid kõige rohkem, et ma selle arupärimise puhul tõstataksin küsimuse, mis puudutab Tallinna linna juhtide ametist lahkumist ja kompensatsioone. Endine linnapea, kelle õiguskaitseorganid on ametist kõrvaldanud, saab kompensatsiooni; linnapea, kes pärast valimisi jätkab, saab kompensatsiooni; abilinnapea, kes jätkab volikogu esimehena, saab kompensatsiooni. Kas te nõustute selle seisukohaga, et ka see on poliitiline korruptsioon? Väga paljud inimesed seda just niimoodi näevad ja ka minu meelest on see seisukoht põhjendatud. Kui minister tuleb ministriametist tagasi Riigikokku, siis tema ju ei saa säärast kompensatsiooni. Või peaksite teie seda õigeks?

17:07 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Minu teada sellist tava tõesti ei ole, et ministritele sel puhul kompensatsiooni makstakse. Punkt üks. Tallinna linnavolikogus on tava olnud pigem see, et inimesed, kes on linnavalitsusest lahkunud, saavad volikogu otsuse kohaselt kompensatsiooni või siis tehtud töö eest toetust. Ma kinnitan, et korruptsiooni ei tohi olla ka selliste eraldiste puhul – kindlasti mitte! Teie kasutasite sõnapaari "poliitiline korruptsioon". Aga kui me lähtume põhiseadusest, siis see on kohalike omavalitsuste vaba tahe, see on volikogude otsus, kas nad peavad seda õigeks või nad ei pea seda õigeks. Tallinnas on selliseid toetusi endistele linnajuhtidele varemgi makstud, seda on tehtud.

17:08 Aseesimees Enn Eesmaa
Külliki Kübarsepp, palun!

17:08 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea peaminister! Te olete peaminister ja erakonna esimees ning teie jaoks on kindlasti oluline Eesti seadusruum ja seadustest ühetaoline arusaamine. Aga miks on ikkagi ühes erakonnas nii palju korruptsioonijuhtumeid? Ma ei taha väita, et teistes erakondades ei ole, aga Keskerakond on kuidagi eriliselt silma paistnud. Miks te olete peaministri ja ka erakonna esimehena lubanud premeerida selliseid inimesi uute töökohtade, ametihüvede ja ma ei tea, millega veel? Kas see on tunnustus tehtud töö eest või mis ikkagi toimub?

17:09 Peaminister Jüri Ratas
Hetkel toimub siin Riigikogu istung ja arupärimistele vastamine. Ma vastan Vabaerakonna liikmete arupärimisele, aga seda te ei küsinud, mis siin toimub. Te ei küsinud retoorilist küsimust, te küsite seda, mida te enne küsisite. Selliste väidete puhul, nagu te praegu esitasite, tuleks esitada väga konkreetsed näited või nimetada konkreetsed persoonid. Keskerakonnas ei ole korruptsioonile kohta. Me oleme pingutanud nii palju, kui me oleme osanud, selle juhatusega, kes valiti 5. novembril 2016, et lahendada mitmed õiguslikud probleemid ning kanda ka sanktsioone ja rahalist vastutust. Tõsi on see, et mõningatel juhtudel oleme pidanud seda tegema väga suuri summasid välja käies. Loomulikult on meie soov need vaidlused viimaks selja taha jätta ja minu meelest on erakond sel teel väga õiges suunas liikunud. See on olnud ka üks põhjus, miks Keskerakond on maha müünud oma endise – nüüd võib juba öelda, et endise – büroohoone.
Te justkui ütlete, et Keskerakonnas on nagu minu juhtimise all kedagi edutatud sellepärast, et ta on korruptsioonis süüdi mõistetud. Andke andeks, see on väga tugev väide. Sel juhul te peaksite ütlema ka, kes on see korruptsioonis süüdi mõistetud inimene, keda ma olen edutanud. Minu meelest ei ole ilus selliseid lauseid öeldes lahmida, seda ei tohiks teha. Aga teie fookus Keskerakonna puhul on sellel, et

me peaks ennast paremaks muutma. Loomulikult on muudatuste tee olemas, me teame seda ja seda teed me ka käime. Minu meelest me astume seal päris jõuliselt, et nendest vaidlustest välja tulla, ja ma loodan, et niisuguseid vaidlusi ja neid põhjustanud tegevust tulevikus ei ole. Eesti keeles on selline ütlemine, et pindu teise silmas me alati näeme, aga palki oma silmas teinekord mitte. Mina ütlen oma erakonna kohta, mille esimees ma olen, et me tegutseme selle nimel iga päev, et selliseid teemasid meie erakonnas enam päevakorral ei oleks. Aitäh!

17:12 Aseesimees Enn Eesmaa
Jüri Adams.

17:12 Jüri Adams
Härra peaminister! Te palusite tuua näiteid. Minu arvates on Alar Nääme näide õpetlik kahes mõttes. Esiteks siin ilmneb nähtus, mida Eestis on hakatud kutsuma sõnaga jokk ehk juriidiliselt on kõik korrektne. Järelikult peab kõik hästi olema, kui juriidiliselt on kõik korrektne. Kuid hiljaaegu esitas õiguskantsler terve rea ettepanekuid, mida põhiseaduskomisjon on arutanud. Põhiliselt on jutt kohalikes omavalitsustes sündinust. Näiteid sellest, mida võiks nimetada korruptsiooni ringkaitseks, oli õiguskantsleril üsna palju. Need on näited selle kohta, et inimesed, kes on kaotanud ametikoha korruptsioonitegude tõttu, võetakse uuesti tööle tagasi – kuni selleni välja, et vangis karistuse ära kandnud inimene võetakse taas omavalitsuse leivale. See peaks ju tunduma õigustunde mõnitamisena.

17:13 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma ei tea, oli see repliik või küsimus, aga ausõna, ei ole nii, et peaminister võtab tööle spordikeskuste, ma ei tea, rajameistreid või treenereid. Eestis see küll nii ei ole – vähemalt praegu mitte. See, et asi peab olema õiglane ja näima õiglane, vastab tõele ja seda ma toetan täiesti.

17:13 Aseesimees Enn Eesmaa
Raivo Põldaru.

17:13 Raivo Põldaru
Aitäh, härra eesistuja! Hea peaminister! Kas teil on mõni hea soovitus olukorras, kus kohalik omavalitsus peaks toetama oma ettevõtjaid, aga konkursi võidab näiteks Tallinnas asuv suurem ettevõte ja kohalikul omavalitsusel puudub võimalus oma ettevõtjaid toetada, et nemad saaksid kohapeal tegevust arendada ja tööd pakkuda? Sageli võidab kaugelt tulnud suur. On teil mõni hea soovitus või jääbki nii?

17:14 Peaminister Jüri Ratas
Meie riigihangete konkursid on avalikud. Kui te küsite head soovitust, siis minu meelest haakub see päris hästi eelmises arupärimises jutuks olnud teadus- ja arendustegevusega. Mida rohkem me suudame investeerida innovatsiooni, seda rohkem me suudame tagada, et ettevõtte püsikulud on väiksemad. Ja tänu sellele on ettevõte kindlasti konkurentsivõimelisem, kui turul pakkumise teeb. See ongi, ma arvan, ettevõtte võimalus areneda ja olla konkurentsivõimeline. Võib-olla oli teie küsimuse taga mõte, kas meil võiks omavalitsustes olla kohta mingis mõttes protektsionismile ja kehtida läheduse printsiip. Meil siiski kehtib riigihangete printsiip. Lähtutakse sellest, kes teeb parima pakkumise, ja väga tähtis tegur on selles pakkumises muidugi hind. Samas on minu arvates sageli nii, et kui suurem ettevõte võidab, siis kohapealne ettevõte võib saada alltöövõtjaks, nii et ta saab oma masinaparki, oma teadmisi, oma inimesi ikkagi rakendada.

17:15 Aseesimees Enn Eesmaa
Helmut Hallemaa.

17:15 Helmut Hallemaa
Aitäh, hea eesistuja! Hea peaminister! Teema, millest me räägime, on üliloluline. Selles mõttes mulle väga meeldis teie vastus, et selle teema puhul ei tohi lahmida ja me peame mõlemal pool korruptsioonile hinnanguid andes olema hästi täpsed, hästi korrektsed. Minu küsimus jaguneb kaheks,

siin saalis on sellest ka juba juttu olnud. Üks teema on nende omavalitsusjuhtide tunnustamine, kes on oma töö lõpetanud. Üle Eesti ellu viidud haldusreformiks on sellessamas saalis seadus vastu võetud. See haldusreformi seadus näeb ette, et omavalitsusjuhid, kes lähevad uuesti tööle või jäävad tööle, saavad oma töö eest preemiat. Vaevalt seda saab pidada korruptsiooniks, sest selle me oleme seadustanud. Ometi ei tundu see paljudele inimestele õige olevat. Kuidas sina seda hindad?

17:16 Peaminister Jüri Ratas

Nagu ma ütlesin, ma pean väga lugu omavalitsuste autonoomiast. Ma pooldan seisukohta, et kui me oleme valimistel volikogud valinud, siis on neil õigus neid otsuseid teha. Kas me kedagi premeerime või ei premeeri, missugune on ühe või teise või kolmanda omavalitsuse juhi palk – ma olen väga kindlalt seda meelt, et väga suur enamik Eesti omavalitsusi teeb oma tööd südamega, tõsiselt, pühendunult ja entusiasmiga. Korruptsiooni kahjuks on mitmel pool. Me näeme seda kohalikes omavalitsustes, aga me näeme ka seda riigiametites ja väga erinevates organisatsioonides. Aga ma kordan seda, millega ma alustasin sellele arupärimisele vastamist: korruptsioonil ei ole avalikus sektoris kohta. Ja ma lisasin veel teise lause: me kõik peame tegelema sellega, et korruptsiooni vastu võidelda. Ja ma tõesti arvangi nii.

17:17 Aseesimees Enn Eesmaa

Artur Talvik.

17:17 Artur Talvik

Aitäh, eesistuja! Hea peaminister! Riigi tasandil on väga tõsiselt ette võetud riigiettevõtete ja riigiasutuste nõukogude ja muude juhtkondade mehitamine niimoodi, et ei arvestataks parteilist kuuluvust. See on üks abinõu, kuidas vältida ka poliitilist korruptsiooni, et juhtkondesse ei pääseks inimesed n-ö parteiliste teenete eest, vaid tänu suuremale kompetentsile. Tallinna linnas on aga näha seda – ja mitte ainult Tallinna linnas –, et munitsipaalettevõtete ja munitsipaalasutuste mehitamine jätkub parteilise kuuluvuse alusel, mitte niivõrd kompetentsi alusel. Kas Tallinnas on plaanis sellist lähenemist muuta?

17:18 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Ma ei tea, kas ma peaksin alustama vastust sõnadega "väga austatud Tallinna Linnavolikogu". Ma ei saa seda öelda, sest et see siin on Riigikogu kõnetool, kõige olulisem kõnetool siin riigis. Austatud Riigikogu, ma arvan, et valitsuskoalitsioon tegi õige otsuse, kui otsustas asutada selle nn nomineerimiskomitee. Aga ma tahan öelda, et parteipilet ei tohi olla takistus, kui keegi tahetakse nimetada mingisse riigi nõukogusse, samas ei tohi see mingil juhul olla ka selle nimetamise eeldus. Tõsi, nomineerimiskomitee on oma tööd väga hästi teinud. Ta on lähtunud sellest, mida teie nimetasite: ta on lähtunud eeskätt kompetentsusest, sellest, kui kompetentne üks naine või mees konkreetses valdkonnas on. Minu arvates peaks see nii olema ka omavalitsustes. Ma tõesti arvan nii. Ma saan aru, kust see rünnak jälle tuleb, aga Eesti Vabariigi peaminister ei ütle, et pange see inimene sinna nõukogusse ja see sinna nõukogusse. Nii see ei käi. Nii et igal juhul ma arvan, et kompetentsus peab olema, olgu tegu kohaliku või riigi osalusega ettevõtte nõukoguga. Igal juhul peaks kompetentsus peamine märksõna olema.

17:20 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh, austatud peaminister, praegu rohkem küsimusi ei ole! Avan läbirääkimised. Kuna meil on selline komme, et kõigepealt saavad sõna need, kes on konkreetse arupärimise esitanud, siis Jüri Adams, palun!

17:20 Jüri Adams

Austatud härra juhataja, ei oleks tingimata olnud vaja mind nüüd kohe siia esimesena kõnelema lasta. Härra Stalnuhhin on ilmselt oodanud juba tükk aega ja sellest ei oleks midagi halba olnud, kui ta oleks saanud oma sõnad ära ütelda. Aga ma tahan juhtida tähelepanu mõningatele probleemidele, millest me peaksime olema teadlikud või mille puhul vähemalt mitte tegema nägu, et neid ei ole. Need on tükk aga olnud, aga nendest teadlikuks saamine on võtnud aega.
Kõigepealt sellest, mis on korruptsiooni mõiste. Kui me siin sellest räägime, siis me räägime sellest maksimaalselt laias tähenduses. Me ei saa sellest rääkida niimoodi, et defineerime seda kuidagi väga

kitsalt. Teatud juristidel oli 1990. aastatel näiteks arusaamine, et korruptsioonist saab rääkida ainult nendel juhtudel, kui tegemist on ebaseadusliku või põhjendamatu majandusliku kasu saamisega nimelt sellele korruptandile enesele. Kui oli juhtumeid, kus kasu hoopiski ei olnud, siis järelikult ei olnud tegu korruptsiooniga, või kui kasu sai keegi teine, siis ka ei olnud.
Ma ei tea, poliitilisest korruptsioonist on üsna raske rääkida. Minu enda elukogemus sellest vallast seisneb selles, et kunagi, kui ma Riigikogu liige ei olnud, korraldasin ma ühte klubilist üritust ja selle klubilise ürituse algusfaasis oli seal väga palju osavõtjaid, kes teenisid leiba Tallinna linnavalitsuses mitmesugustel kohtadel ja kuulusid väga erinevatesse erakondadesse. Kui ma 3–4 aastat hiljem selle asja lõpetasin, siis ei olnud seal minu nimekirjas enam ühtegi sellist inimest, kes oleks kuulunud mõnda teise erakonda, mitte Keskerakonda. Olid mõned inimesed, kes kuulusid endiselt oma vanasse erakonda, aga nemad ei olnud siis enam Tallinna linna teenistuses. See ei ole ausalt öeldes formaaljuriidiliselt korruptsiooninähtus, aga mina arvan, et ka säärasest asjast tuleks rääkida.
Nüüd võib-olla kõige olulisemast, millest me peaksime endale aru andma. Eestis on sündinud üks teatav aruandluse või statistika ime. Milles see seisneb? Kogu maailmas ei ole põhiline, mida mõõdetakse, korruptsioon ise. Ka seda saab mõõta, aga see on metoodiliselt väga raske. Nii mõõdetaksegi korruptsioonitaju. On olemas CPI ehk *corruption perception index*. Eesti on hakkama saanud ühe uskumatu kübaratrikiga, mille puhul ei ole seletust, kuidas see võimalik on. Nimelt on selle indeksi järgi Eestis 25 aasta jooksul valdavalt toimunud korruptsioonitaju vähenemine. Nii väidetakse rahvusvahelises aruandes, samal ajal kui meil on riigis korruptsioonifakte pidevalt järjest rohkem välja tulnud ja sisemaine taju on olnud teistsugune. Kuidas see on võimalik, ma ei tea. Võib-olla mõni tulevane uurija suudab välja mõelda, mis on olnud selle nähtuse taga.
Ma palun lisaaega!

17:24 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

17:24 Jüri Adams
Veidi ka muudest terministest. Räägitakse teoreetiliselt kolmest eri tüüpi korruptsioonist. Üks on poliitiline korruptsioon ehk korruptsioon poliitikas. Selle all on klassikaliselt mõeldud näiteks juhtumeid, kui poliitilisi otsuseid tehakse mingi vastuteene või raha eest. Need asjad on Eestis kindlasti olnud, aga see ei ole Eesti korruptsioonivaldkonna keskne teema. Meil on põhiliselt päevakorral ametniku korruptsiooni teema. Ja kolmas valdkond on korruptsioon eramajanduses. Seda on ka, aga seda on vähem käsitletud.
Nii et kui siin enne käis läbi sõnapaar "poliitiline korruptsioon", siis see oli natuke laiemas tähenduses, kui on Ameerika definitsioon. Meie korruptsioonivaldkondade kohta võib praegu öelda seda, et korruptsioon riigi keskvalitsuse asutuste ametnike hulgas on silmapaistvalt väiksem kui kohaliku omavalitsuse ametnike hulgas. Aga ka korruptsioon kohalike omavalitsuste ametnike hulgas ei ammenda seda, mida me nimetame korruptsiooniks kohalikes omavalitsustes, sest formaalselt ei puuduta ametnikke näiteks niisugused nähtused nagu n-ö valitsevale erakonnale sõbralike eraettevõtjate klubide loomine. Need on mitteametlikud klubid, kes peavad oma annetustega teatud erakonda kohapeal üleval. See on ka põhimõtteliselt korruptsioon, aga see ei lähe ametnike korruptsiooni alla.
Viimane teema, millele ma tahan tähelepanu juhtida, on see, et väljend "võitlus korruptsiooniga" on sama kõikides tähtsamates Lääne-Euroopa keeltes ja on sealt eesti keelde otse tõlgitud. Selle väljendi kasutamine on tekitanud kõvasti segadust ja see ei ole eesti keele süü. Nimelt, korruptsioon kui nähtus ei ole midagi sellist, mille vastu saaks võidelda. Siin ei ole olemas mingisugust rindejoont, ei saa ütelda, et kuskil teisel pool rindejoont on need pahad poisid, kelle vastu tuleb võidelda, ja kuskil siin on head, kes võitlevad. Korruptsiooniga tegelemisel on kaks olulist meetodit ja neid mõlemaid on kasutatud. Üks meetod on, et riigis tehakse kõik, et korruptsioonivõimalusi ennetada. See on korruptsiooni ärahoidmise meetod, mis oli sisse kirjutatud ka korruptsiooniseaduse esimesse varianti. Umbes 2003. aastal, kui Res Publica sai suure valimisvõidu, kehtestati teine doktriin: las korruptsioon toimib nii, nagu toimib, küll meie õiguskaitseorganid tagantjärele avastavad ja karistavad. Minu arvates see on olnud Eestis üks suur õnnetus, kuid ka sellega tuleb tegeleda. Aga praegusesse olukorda jõudmise põhiline põhjus on kindlasti see, et vahepeal on väga paljude aastate jooksul, peaaegu 15 aasta jooksul ennetustöö jäetud tegemata. Praegu põhiseaduskomisjon mõtleb muu hulgas sellele, kuidas luua üks

eelnõu, mida palus õiguskantsler ja mille põhiprobleem ongi, kuidas korruptsiooni ennetada. Tänan tähelepanu eest!

17:28 Aseesimees Enn Eesmaa
Mihhail Stalnuhhin! Palun, kaheksa minutit!

17:28 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Ega kaheksast minutist ka ei piisa, aga alustame. Mõni aasta tagasi ütles tollane president, et kohalikes omavalitsustes vohab korruptsioon. Otsustasin kontrollida. Võtsin kätte Justiitsministeeriumi aastaraamatud, seal on ilusasti kõik kokku arvestatud. Võtsin kolm eelnenud aastat. Selgus, et keskmiselt aastas tunnistatakse korruptsioonijuhtumeid umbes 170, nendest 16–18% kohalikes omavalitsustes ning riigiasutustes 48–51% kolme aasta jooksul. Kuna siin pidevalt räägitakse Narvast, siis andsin ülesande kontrollida kohturegistri kaudu, kui paljud tõesti tõestatud korruptsioonijuhtumitest on Narva juhtumid. Selgus, et alla 1%. Aga selle juurde ma tulen veel tagasi. Nüüd on küsimus, et kui me elame demokraatlikus riigis ja kui me lähtume oma elus seadustest, siis kellel on õigus öelda ühe või teise inimese kohta, et ta on korruptant, et tegemist on korruptsioonijuhtumiga. Minu arvates on see õigus ainult Eesti kohtul. Kui see nii on, siis ei saa ma aru demagoogiast, mis siin on kõlanud nii puldist kui ka kohtadelt. Te võite rääkida oletatavast korruptsioonist, te võite rääkida ükstapuha millisest korruptsioonist, aga teil ei ole õigust ühtegi inimest ristida korruptandiks. Lihtsalt ei ole!
Siin saalis on praegu kolm inimest, kes on riigieelarve kontrolli erikomisjonis koos minuga kuulanud õige mitmeid Riigikontrolli aruandeid. Tuletan meelde inimestele, kes ka eelmises koosseisus olid, et ma tõstatasin selles puldis kolm korda küsimuse ehitusloata ehitatud objektide kohta. Nende hulgas oli Harju maakonnas ehitatud neljakorruseline kolme trepikojaga maha, mis oli ehitatud kurat teab millest. Kas ma võiksin selle kohta öelda, et kui see maja ehitati ilma ehitusloata ja selle korterid müüdi maha ja sinna läksid inimesed elama, ilma et oleks välja antud kasutusluba, siis tegemist on korruptsiooniga? Võiks ju küll, aga seda ma ei saa teha, sest ma ei ole asjas kindel, sest kohtuotsust olemas ei ole.
Teine juhtum, mis jõudis meieni Riigikontrolli aruande kaudu: see, kuidas Vabariigi Valitsus eraldas kokku 102 miljonit Estonian Airile. Kes pööras sellele tähelepanu? Kui mitu korda sellest siin saalis räägiti ja milline oli tulemus? Tegelikult ju juhtus niiviisi, nagu meile riigikontrolör rääkis: tuli selle asutuse juht, joonistas midagi paberi peale, ministrite kabinetil ei olnud ühtegi dokumenti, neil ei olnud eelnevalt sellekohast eelnõu olemas, aga nad eraldasid selle tohutu raha, mis pärast põles ära. Henn, sa mäletad ju seda!
Üks naljakas näide ka selle kohta, kuidas kasutatakse Euroopa raha. Üks ärimees, kellel oli kaks väga vana laeva, suutis need Keskkonnaministeeriumi alla tõugata. Ta sai nende eest miljon eurot ja pärast andis seesama Keskkonnaministeerium talle loa uue laeva ostmiseks. Tähendab, lõpuks oli niiviisi, et kahe vana logu asemel oli inimesel tuttuus laev pluss miljon eurot. Sellestki on siin räägitud tohutult. Aga mis mõttega? Mis mõttega töötab Riigikontroll, mis mõttega mina siin praegu räägin, kui mitte kedagi see ei huvita? Seda esiteks.
Mina nimetan poliitiliseks korruptsiooniks ennekõike seda, et väga konkreetsetele juhtumitele ei pöörata tähelepanu, ei taheta neid näha. Milleks neid puutuda, võib ebameeldivusi tulla! Aga Narvast rääkimiseks võib suu lahti teha iga kell. Ma ei taha kedagi solvata ja ma isegi ei solvu, kui sina, Herkel, nimetad Narvat latentse korruptsiooni linnaks. Ma loodan, et sina ka ei solvu, kui mina samamoodi põhjendades nimetan sind näiteks latentseks – no kelleks? – pedofiiliks. Meeldib see sulle? Aga see võib olla. (Sumin saalis. Keegi kommenteerib midagi.) Jätke! Te solvate 59 000 inimest, vaat niiviisi! Latentsed korruptandid! Teile ei meeldi, kui solvatakse teid. (Saalist öeldakse: "Siin on erinevus ...") Aga proovige, teil tekib võimalus siit rääkida! Korruptsiooniga on nii, nagu on. Jah, selle tase Eesti riigis on üks madalaimaid Euroopa Liidus. Ent mis segab seda nulli viia? Meie seadusandlus.
Võtame hankemenetluse. Ma olen mitu aastat olnud hankekomisjonis. Määrav on alati hind. Mitte keegi ei julge võtta vastu ühtegi ettepanekut, mis on miinimumhinnast kõrgem. Mitte keegi! Sest kohe peale seda läheb üks avaldus kaposse, üks majanduspolitseisse ja teised juba kohtusse. Meil ei ole süsteemi, mis võimaldaks valida tõesti kasuliku pakkumise, nii et see ei tekitaks pärast probleeme neile, kes seda tööd teevad. Ja hanked liiguvad järjest-järjest-järjest edasi-edasi. Mõned ripuvad üleval aastaid, kuni neid pakkujaid jääb lõpuks üks. Inimesed, kes kohalikes omavalitsustes töötavad, teavad, et see on sulatõsi.

Mille poolest on korruptsioon nii populaarseks ikkagi saanud? Pole vaja midagi teha. Pole vaja mõelda. Solvata võib ükstaspuha keda. Ei ole mingit põhjendust vaja! Te olete midagi kuulnud ja teie jaoks üks kolmas Eesti linn ongi latentse korruptsiooni linn. On nii või? Ja te mõtlete, et me neelame selle alla. Ei neela! Saage lõppude lõpuks aru, et solvangutega korruptsiooni vastu ei võidelda! On vaja tegeleda seadusandlusega. On vaja mõelda, milliste meetmetega võib inimesi kas sundida või veenda, et ühed või teised tehingud on seadusvastased, lubamatud.
Ma tulin siia ainult selleks, et kuulda, kas tõesti jälle. Ja oligi jälle! Meil on neid juhtumeid viimase seitsme aasta jooksul olnud viis. Viis umbes 800-st või 900-st! Jätke Narva ükskord juba rahule! Kui ma siin räägin Ida-Viru probleemist, siis pean ma silmas seda, et Ida-Viru kohta on lihtsalt loodud must müüt. Teie teete seda! Teie teete seda! Aitäh teile!

17:36 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Herkel, teil on õigus repliigiks. Palun!

17:36 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Ma ei soovi repliiki, ma soovin selgitust, miks juhataja ei sekkunud, kuuldes härra Stalnuhhini väljenduslaadi.

17:36 Aseesimees Enn Eesmaa
Ma kavatsesin seda teha praegu, enne järgmist sõnavõttu. Püüdkem hoida üksik eraldatuna üldisest! Palun, härra Stalnuhhin!

17:36 Mihhail Stalnuhhin
Kas see puudutab konkreetselt Herkelit, et tema kohta ei või midagi öelda, või see puudutab ka teisi subjekte ja objekte? Kas on võimalik siin Riigikogu saalis süüdistada, ära tembeldada üks terve linn, üks suur ja ilus toredate inimestega linn, nii et ühtegi märkust ei tohi saada? Aitäh!

17:37 Aseesimees Enn Eesmaa
Minu repliik lähtus konkreetselt sellest sõnavõttude loogikast, mida te esindasite, mitte üldiselt. Üksiku ja üldise probleemid on alates filosoofiast kuni ükskõik mis teemani äärmiselt olulised, aga praegu oli juttu Narvast ja minu vastureplik oli konkreetselt ühe inimese kohta. Ma mõtlen seda. Ma ei taha korrata neid sõnu, mis öeldi Andres Herkeli kohta ja mis kahtlemata ei kuulu selles saalis hea tooni hulka.
Palun, Helmut Hallemaa!

17:37 Helmut Hallemaa
Hea eesistuja! Head kolleegid! Lugupeetud peaminister! Ma tegelikult ei küsi seda juhuslikult. Ma küsin sellesama teema kohta juba teist korda peaministrilt arupärimise või infotunni raames. Korruptsioon on väga tõsine teema. Korruptsioon on tõsine teema nii avalikus sektoris riigi tasandil, avalikus sektoris kohaliku omavalitsuse tasandil kui ka erasektoris. Tegelikult on see olemas ka erasektoris. Siin ükskõik kuidas, ükskõik kuhu poole lahmides me rikume ise olulise asja ära.
Nendesamade viimaste valimiste puhul sellest räägiti palju ja justkui rahvas ei saanud aru, aga ma kardan, et sellesama asja pärast ei saadagi aru. Ma küsisin omavalitsuste kohta. Tegelikult Riigikontroll tegi õiget asja: ta hindas, et ei järgitud kõiki reegleid, ja lõpuks saime aru, kust see hinnang tuli. Aga seda võeti umbes niimoodi, et 2/3 Eesti omavalitsustest on korrumpeerunud. Selliseid asju ei tohiks teha. Samamoodi ei tohi minu arvates, olgu tegu Narva või mõne Lõuna-Eesti piirkonnaga, selliseid suuri üldistusi teha.
Selle teema puhul on ka väga oluline vahe, kas mängus on huvide konflikt. Selles osas ma olen Küllikiga nõus. Ta küll suunas kriitika miskipärast ühele erakonnale, aga ma arvan, et nii Vabaerakond, Keskerakond kui ka kõik need meie kuus erakonda ja paljud poliitikud eri tasanditel vajaksid koolitust, et huvide konflikti pinnal ei eksitaks tahtmatult.
See on täiesti loomulik. Olen ka ise mitte küll eksinud selles mõttes, aga olnud sellises olukorras, kus ma olen taandanud ennast juhtorganist või peatanud oma tegevuse seal. Neid asju menetletakse kohtusüsteemis miskipärast hästi pikalt. Ja nüüd on olukord selline: kuidas siis ikkagi on? Ma olen

peatanud õigustatult kõik oma asjad, aga otsust tulnud ei ole ja justkui formaalselt ma olen ikkagi midagi rikkunud.
Sellised asjad on väga olulised. Ja veel üks teema – halb, et ta nüüd niimoodi ühe inimese näitel tuleb –, aga tegelikult peab võimalus töötada olema ka nendel inimestel, kes on eksinud ja kellele on kohtu kaudu öeldud, et nad on eksinud. Nad ei tohi tööl olla avalikus sektoris ametnike või muude teenistujate kohtadel, aga nad peavad kuskil töötama. Selliseid asju ei tohiks minu arvates segi ajada. See on hästi oluline.
Nagu mu hea kolleeg Jüri Adams ütles, tõesti on põhiseaduskomisjonis see teemapakett laual ja see on hästi oluline, et me sellega väga tõsiselt tegeleksime – kõik siin esindatud erakondade fraktsioonid. Ühe teemana kerkis meil täna komisjonis üles küsimus, mida kommenteerides tegelikult ka Justiitsministeerium ütles, et sellele ei ole võimalik lihtsalt läheneda. See on seesama küsimus, kes võib töötada millisel kohal. Mulle väga meeldis, Jüri, et sul on käepärast Soome näide, ja ma loodan, et sa selle tood, aga me võiks ka teiste riikide näiteid nende ametikohtade kohta teada. Ma tegelikult ei ütleks, et volikogus ei või olla inimene, kes on mingi allasutuse projektijuht. See ei ole ju vastutav koht, tal on terve hulk ülemusi.
Tegelikult peaks ikka väga selget vahe tegema, milliste kohtadega on tegu. See keeld ei tohi muutuda lausaliseks, nii et me praktiliselt kõik inimesed välistame volikogudes ja tekitame uue peibutuspartluse kohalikul tasandil: kandideerimise õigust me ei saa kelleltki ära võtta, aga kohe nad volikogus tööle asuda ei saa. Süsteem peab olema täiesti selge, ei tohi olla võimalik kahesuguselt asju tõlgendada. Peab olema teada, et need ja need kohad on sellised, mille puhul tõesti ei tohi olla ei volikogus ega omavalitsuse mõnes teises ametis. Ma arvan, et see on teema, kus peaks olema ülitäpne. Ja samamoodi peab olema väga täpne ka hinnangute andmisel, olgu Narva, Viljandi, Tallinna või mis iganes paiga kohta. Aitäh!

17:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Herkel.

17:42 Andres Herkel
Austatud härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Austatud peaminister! Ma juba arvasin, et Jüri Adamsi sõnavõtust piisas selle teema kokkuvõtmiseks, aga tundub, et ei ole nii. Poliitilise korruptsiooni mõiste kahtlemata laiendab korruptsiooni nendesse valdkondadesse, mis ei ole otseselt seotud mingisuguste kohtuotsuste, mingisuguste süüdimõistvate aktidega. Tõepoolest laiendab ja ta on ilmselgelt olemas.
Kui siin puudutada küsimusi, mis võiksid poliitilise korruptsiooniga veel haakuda, siis kindlasti üks neist on erakondade rahastamine, riigilt raha võtmine selleks, et oma poliitilist võimu taastoota üha kallimate kampaaniatega. Üks küsimus, mis mul paluti ka tõstatada selle arupärimise käigus, on, kuidas kasutatakse katuserahasid. Selles kätkeb väga suur võimalus poliitiliseks korruptsiooniks.
Mis puudutab seda Narva näidet, siis kahtlemata keegi ei arva, et selle linna elanikud põevad latentset korruptsiooni. Niisugune osutus oli ikkagi selle linna keskerakondlikule võimule. Ma olen teadlik, et härra peaminister tegelikult ei olnud väga õnnelik selle olukorra üle, kus korruptsioonis süüdi mõistetud inimesed otsustasid Keskerakonna nimekirjas kandideerida, aga nad ikkagi seda tegid. Nad valiti volikogusse ja sellele järgnes üht-teist, mis on väga tõsine, väga alarmeeriv. Nimelt, vist ainsa omavalitsuse volikoguna Eestis moodustati Narvas volikogu komisjonid niiviisi, et opositsiooni esindajaid nende koosseisu ei nimetatud. Mitut opositsioonilist volikogu liiget lihtsalt ei nimetatud volikogu komisjonide koosseisu. Ma ei tea, kuidas seda nimetada. Kas see on korruptsioon, kas see on poliitiline kirjaoskamatus, kas see on absoluutselt teistsugune, mulle hoomamatu poliitiline kultuur? Ilmselgelt läheb see vastuollu Eesti seadustega, aga seda tehti. Ja seda peab kuidagi nimetama, härra Stalnuhhin.
Mis puudutab neid Tallinna-teemalisi vastuseid, mis peaminister siin andis – no et Tallinna mingite kompensatsioonide määramine ja ametiisikute nimetamine temasse ei puutu –, siis mingis mõttes puutub küll, kui asi puudutab Keskerakonda. Ja eriti ei ole see põhjendus mulle väga usutav peale seda, kui Aivar Riisalu ütles n-ö lapsesuuga välja, et see olite teie, härra Ratas, kes tegi talle ettepaneku saada Tallinna abilinnapeaks. Järelikult te Tallinna asju koordineerite ikka päris laia kaarega.
Räägin kahe sõnaga ka sellest, et täna olid korruptsioonivastases erikomisjonis ka Tartu linna esindajad – kahjuks küll mitte linnapea, vaid linnasekretär härra Mölder ja sisekontrolli juht härra Bachmann.

Mida teha teistmoodi, et niisuguseid asju ei juhtuks? Kõigepealt, mulle tundub, kui kiirelt markeerida, et tähtis on koolitustöö korruptsiooni n-ö tõrjeks. Koolitus peaks olema suunatud ametnikele, aga kindlasti ka poliitikutele ja volikogude liikmetele. Nad väljendasid muide väga selget teadlikkust sellest, et Eesti Riigikogus on kehtestatud lobitöö reeglid. Ma pidin neid kurvastama, sest see oli komisjon, mis Artur Talviku eestvõtmisel need reeglid välja töötas, aga tegelikult oleks vaja seda, et lugupeetud Riigikogu juhatus need kinnitaks meie kõigi jaoks. Aga ka sealt tuli välja see, et lobitöö reeglid, eriti suures omavalitsuses, kus on tegemist rahaliste toetuste eraldamisega erinevateks otstarveteks, on vajalikud, sellepärast et mõni inimene kipub asju segamini ajama ja võib-olla väevõimuga läheb kedagi konjakipudeliga tänama. Teinekord on piiri niisuguse kingituse ja korruptsiooni vahel keeruline tõmmata ja sellepärast peavad need asjad olema reeglistatud. Ja kõige lõpuks: revisjonikomisjonide hambad, nende töövõime, poliitiline tahe, ekspertide kaasamine, volitused – kõik see on ka suur probleem ja seda tööd saab edendada eeskätt opositsioon volikogudes. Aitäh!

17:46 Aseesimees Enn Eesmaa
Külliki Kübarsepp, kas protseduuriline küsimus?

17:46 Külliki Kübarsepp
Palun kohapealt sõnavõttu!

17:46 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun!

17:46 Külliki Kübarsepp
Aitäh! Mina pean meie arupärimist teadvustuseks, et meie ühiskonnas on probleeme. Ja see probleem ei ole kindlasti seotud ainult ühe omavalitsusega, ühe erakonnaga. Meedia kaudu me oleme seda teemat käsitlenud eri erakondade liikmete kontekstis. Ja seetõttu on tõesti, nagu siin üks kolleeg juba välja tõi, vaja teadvustada, kas me oleme piisavalt eraldanud ressursse seadusandlusega tegelemiseks. On meil piisavalt ressursse kaasuste tuvastamiseks ja eelkõige nende menetlemiseks? Kohtupraktikas võtab menetlemine väga kaua aega. On meil piisavalt ressursse ennetustööks? Täna me ju tunnistame seda, et nendes küsimustes on suured-suured puudujäägid.
See, et me räägime ühiskonnas erinevatest kahtlustest, on ju eelkõige meile kõigile hoiatus. Me peame need teemad või õigemini selle probleemi välja juurima. Me ei tohi pead liiva alla panna ja öelda, et kuna kohus ei ole otsust langetanud, siis me ei saa sellest rääkida. Vastupidi! Siis me peame rääkima, et neid kahtlusi juurde ei tuleks. Me peame seda kõike meie ühiskonnas teadvustama. Probleemi ei aita lahendada ükski kommentaar, millega kedagi süüdistatakse inimsusevastases kuriteos. Vastupidi, sellega tahetakse seda teemat naeruvääristada, aga me ühiskonnana ei tohi lasta sel juhtuda. Aitäh!

17:48 Aseesimees Enn Eesmaa
Henn Põlluaas, kas samuti sõnavõtt kohapealt? Palun!

17:48 Henn Põlluaas
Aitäh! Tegemist on ülitõsise teemaga ja väga hea, et see on esile tõstetud. Aga tegelikult me peame siin saalis ka iseendale otsa vaatama. Mitte need rahvasaadikud, kes hääletasid VEB Fondi materjalide avalikustamise poolt, vaid just see enamus, kes oli selle vastu. Mis see oli, mis toimus VEB Fondis? Oli see pettus, oli see vargus, oli see korruptsioon, ametiseisundi kuritarvitamine, kuritegeliku grupi tegevus, mis kahjustas väga paljusid investoreid, Eesti ettevõtjaid, Eesti inimesi? See oli kõike seda. Ja ma tahan siin rõhutada Riigikogu täiesti vastutustundetut tegevust, millega püüti kogu selle asja avalikustamist vaiba alla pühkida. Kui me esitasime eelnõu, et materjalid tuleb avalikustada, kõik selle inetu intsidendiga seotud asjad päevavalgele tuua, siis siin saalis ei olnud selleks vajalikku toetust. Ei saanud toetust ka ettepanek sätestada seaduses täpselt, kuidas sundida inimesi tulema korruptsioonikomisjoni ette aru andma ja küsimustele vastama. Ka selleks ei olnud siin saalis piisavalt poliitilist tahet.
Mina ütlen, et see kokku on ka korruptsioon, mis ei tulene mitte ainult kuskilt altpoolt, vaid lokkab siinsamas. Panen teile kõigile südamele: tehkem üheskoos sellele lõpp! Aitäh!

17:50 Aseesimees Enn Eesmaa
Aitäh kõigile! Loen kolmanda arupärimise arutelu lõppenuks ja küsimused vastatuks.

---

4. 17:51 Arupärimine Ida-Virumaa programmi kohta (nr 378)

17:51 Aseesimees Enn Eesmaa
Neljas arupärimine on Riigikogu liikmete Krista Aru, Andres Ammase, Ain Lutsepa, Külliki Kübarsepa, Monika Haukanõmme, Artur Talviku ja Jüri Adamsi esitatud arupärimine Ida-Virumaa programmi kohta (nr 378). Palun, Krista Aru arupärijate nimel!

17:51 Krista Aru
Härra juhataja! Austatud minister! Head rahvaesindajad! Seitse Vabaerakonna fraktsiooni liiget on esitanud arupärimise Ida-Virumaa programmi kohta. Ma palun juba ette vabandust kõikidelt Kagu-Eestist, Saaremaalt, Hiiumaalt ja teistest Eestimaa paikadest valitud rahvasaadikutelt, et just Ida-Virumaa on jälle fookusesse tõstetud. Sellel on kaks väga selget ja reaalset põhjust. Kõigepealt ärgem unustagem, et 70% keskkonna- ja saastetasudest, mis laekuvad Eesti riigi eelarvesse, tuleb just nimelt Ida-Virumaalt. Teine põhjus on see, et Ida-Virumaa programm, mida teatavasti on alates 1992. aastast pidevalt uuendatud ja muudetud, on nüüd jälle võtmas uusi pöördeid, seatakse uut fookust, aga keegi ei saa aru, mis selle programmi fookus siis ikkagi on. Milline on selle programmi maht? Millised on need eesmärgid, mis sellele programmile on seatud? Kas me katsume midagi ära teha või kas me jälle vaatame, et osa töid tehakse ju niikuinii ministeeriumide kaudu ära? Kas see programm, arvestades ka seda, et on toimunud omavalitsuste reform ja Ida-Virumaal on uued vallad, oskab hoopis paremini, täpsemalt ja ka suurejoonelisemalt väärtustada seda väärtust, mis Ida-Virumaal tegelikult on, nii väikestes paikades kui ka suurtes Ida-Virumaa linnades?
Esitatud kuues küsimuses huvitab meid programmi maht ja fookus ning kogu programmi eesmärgistatus, st mis on need suured riiklikud eesmärgid. Loomulikult huvitavad meid ka väiksemad asjad: mida on tehtud näiteks selleks, et käivitada lubatud 300-eurone toetus stipendiumi kujul sinna piirkonda tööle minevatele haritud töötajatele, ja kas kolmest ministrist moodustatud komisjon (ministrid Reinsalu, Aab ja Ossinovski) on suutnud programmi rahastamises omavahel kokkuleppele jõuda. Teatavasti jäi see protsess oktoobri keskel pooleli. Aitäh!

17:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Küsimustele tuleb vastama riigihalduse minister Jaak Aab. Palun!

17:54 Riigihalduse minister Jaak Aab
Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Head arupärijad! Tänan võimaluse eest rääkida Ida-Virumaa programmist, nii üldisemast mõistest kui ka täpsematest tegevustest, programmi eesmärkidest ja sihitusest. Teema on olnud tõesti väga-väga ammu üleval. Ida-Virumaa on mitmeski mõttes eriline, arvestades sealsete töökohtade palet ja neid tööstusettevõtteid, mis seal on. Kui seal midagi juhtub, siis on probleemid tavaliselt suuremad kui teistes regioonides. Ma ei taha öelda, nii nagu ka Krista Aru alustas, et mõni teine regioon oleks Eestis vähem tähtis. Aga spetsiifilised probleemid, nagu me teame, Ida-Virumaaga ikkagi seotud on. Küsimustele vastan ma sellises järjekorras, nagu need on esitatud. Esimene küsimus: "Kas Ida-Virumaa programm on valmis ja milline on selle rahaline maht? Millised on programmi konkreetsed meetmed?" Esimesele küsimusele vastan veidi pikemalt, siis on võib-olla ka mõned järgmised küsimused osaliselt vastatud. See lähenemisnurk, mis Rahandusministeeriumis sai võetud Ida-Virumaa arengu ja toetusmeetmete suhtes, oli see, et me kaardistame ära kõik selle, mida eri valdkondades teha tuleb. Põhimõtteliselt on see kaardistatud. Ma käisin oktoobris selle paketiga kabinetis ja tutvustasin seda. Üks osa sellest oli see, et me proovisime aru saada, kui palju on eri valdkondadesse kas juba otsustatud investeerida või kui palju on lähiajal tulemas investeeringuid ja millised on need plaanid, olgu siis tegemist taristuobjektidega, riigiasutuste investeeringutega ja töökohtade loomisega Ida-Virumaale, tööhõive- ja ettevõtlusprogrammidega, tööstusaladega või tööstusparkidega. Me hindasime perioodi 2017–2021 ja kui me olime kogu riigi panuse sellesse regiooni kokku löönud, saime päris ilusa suure arvu, kuskil 200 miljonit. Teine osa sellest ka valitsuse jaoks

koostatud suurest programmist – kui me räägime sellest suuremast, laiemast programmist – oli see, milliste toetusmeetmete mõju annaks Ida-Virumaal veel suurendada. Kui me konkreetsemalt räägime, siis võib öelda, et osa asju on tegelikult juba otsustatud. Näiteks on piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmis Ida-Virumaa summat suurendatud, ta on võetud regioonide seas prioriteediks. Lisaks on mitme teise meetme all samuti seda tehtud. Aga ka kabinetis kõlas, et ministeeriumid vaatavad läbi oma tegevusprogrammid, ka selle, mis puudutab struktuurifondide kasutamist, sest alati tekib ju rahastamisperioodi lõpul teatud tulemusreserv või ei ole teatud vahendeid kasutatud. Siin ei saa mina käskusid jagada, valdkondlikud ministeeriumid peaksid esitama oma ettepanekud, kas on veel mõningaid asju võimalik Ida-Virumaal suuremate projektide ja programmide raames teha. Kolmas osa, mida ajakirjandus võtab nüüd selle Ida-Viru programmina, on teatud konkreetsed tegevused ja ettepanekud, mis on tegelikult täiendavad tegevused Ida-Virumaa arendus- ja toetusmeetmete juures. Siin me oleme läinud võimalikult konkreetseks, me ei ole neid ettepanekuid laest võtnud. Suure töö tegi ära Mihhail Korb, kes kogus ettepanekuid ettevõtjatelt, omavalitsustelt ning Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidult. Selle töö käigus on välja sõelutud – alati on ees mingi rahaline piir, kui palju me suudaksime ära teha – need ettepanekud, mis võiksid anda kõige rohkem lisandväärtust. Selle programmi maht on – järgmise aasta teisest poolaastast käivitatuna – umbes 5 miljonit, mis veel täpsustub, tegelikult on eelarvevahendid põhimõtteliselt sellises suuruses olemas. Tulevikuperspektiivis on 10 miljonit aastas. Kuna see programm või see täiendavate meetmete programm on kavandatud pikaajalisemaks, sest lühikese ajaga seda efekti tõenäoliselt ei saavutata, siis kindlasti need tegevused ja ka rahastamise täpsemad numbrid võivad muutuda, vastavalt nende eesmärkide saavutamisele. Need täiendavad tegevused on põhimõtteliselt mõeldud ühelt poolt ettevõtluskeskkonna heaks, töökohtade loomiseks ja noorte spetsialistide saamiseks Ida-Virumaale ning teiselt poolt elukeskkonna parandamiseks, mis peaks toetama sedasama eesmärki. Üht-teist on ära ka tehtud, näiteks on eelarves, nii nagu teiegi välja tõite, programm linnalise keskkonna toetamiseks, mille maht on alates 2014. aastast kokku 29 miljonit ja mis kestab rahastamisperioodi lõpuni. Osa projekte on tehtud ja osa on tegemisel, osa veel tuleb. Kaardistamine on näidanud, et elukeskkonna mõttes on tegelikult kõige kehvem seis just Ida-Virumaa linnades. Seal on näiteks üks probleem korterid, millest omanikud on loobunud. Kui piirkonnas elanike arv väheneb, siis kortermajades tekib see probleem. Te teate ju Kohtla-Järve näidet, kus inimesed ja korteriühistud loobuvad korteritest. Omavalitsus on kasutanud seda võimalust, mis on seaduses, et korteri saab ka riigile loovutada. Kuna see asi on paika panemata ja kokku leppimata, siis ei taha ma midagi ette heita näiteks Kohtla-Järve linnale, kes on kõige rohkem nendest korteritest loobunud. Omavalitsus üksinda ei saa selle probleemiga hakkama, see on sedavõrd ressursimahukas ja töömahukas teema. Ma arvan, et kuna see on niimoodi tõstatunud, siis peaks riik leidma kuidagi võimalusi see probleem lahendada või kui me kokku lepime, siis peaksime aitama omavalitsusel sellega hakkama saada. Korteritest loobumise teema on toodud nendes konkreetsetes tegevustes esile. Mina olen teinud ettepaneku, et seda võiks rahastada erastamisest laekuvatest vahenditest. Mida võiks veel toetada? Üks ettepanekuid puudutab elamumajanduse programmi, mida veab ettevõtlusminister ja mille esimene voor on toimunud, aga ka minu ettepanek kabinetis oli, et me võiksime läbi vaadata, mis tingimused ja võimalused võiksid selles programmis olla, et omavalitsustel oleks võimalik üüripinda ja üürielamuid rajada, et oleks võimalik selle spetsiifilise probleemi lahendamisel vähemalt kuidagi paralleelselt aidata. Olulised on ettevõtlust toetavad meetmed. Ida-Virumaal on vaja ettevõtlust mitmekesistada, sest see on seal suurtööstuspõhine. Me võiksime leida võimalusi väikese ja keskmise suurusega ettevõtete toetamiseks, arvestades ka seda, et riik on eraldanud juba küllaltki palju vahendeid tööstusparkide loomiseks. Kahjuks on nende parkide täituvus, nagu ta on. Ei tasu sellise meetme puhul ka oodata, et me loome tööstuspargi ja järgmisel hetkel on põmaki kogu see tööstuspark ettevõtteid täis. Rääkides tööstusalade programmi vedajaga, selgub, et ettevõtted hakkavad tulema, neid tuleb järjest, aga seal on üks tõkend, mis on ka mujal Eestis: ettevõtjatel on investeeringute tegemisel takistuseks see, et kinnisvara maksab seal suhteliselt vähe. Ma lähen ja investeerin, matan sinna kas või pool miljonit sisse, aga kui kinnisvara hindaja tuleb, siis ta hindab selle potentsiaalse uusehituse maksumuse 200 000 peale. Kuidas ma pangast laenu saan? Kindlasti võiks mingi toetav finantsinstrument või investeeringutoetus ettevõtjatele olla üks meede. On kõlanud stipendiumi mõte ja selle üle väga elavalt ka valitsuskabinetis arutati, kas seda ikka on vaja ja millises suuruses on seda vaja. Mina olen selle meetme veendunud toetaja. Ma loodan, et see leiab toetust. On kõlanud ettepanekuid, et riik peaks äkki tegelema avaliku sektoriga ja selle tegevust seal soodustama. Me teame, et teatud palgatoetused või kõrgemad palgad riigi töökohtadel on ju Ida-

Virumaal olemas. On kõlanud mõtteid, et äkki peaks seda ühtlustama või maksma stipendiumi, kui minnakse tööle avalikku sektorisse. Aga laiemalt see probleemi ei lahenda. Ma arvan, et üks suuremaid probleeme Ida-Virumaal on seotud kutseõppeasutustes õppivate noortega. Kutsehariduskeskus on tõesti kõvasti arenenud. Müts maha ettevõtjate ees, kes on ise tulnud kaasa ja aidanud kujundada kutsehariduskeskuse just õppesisu, et ta vastaks ettevõtjate tahtmistele ja lähtuks nendest töökohtadest, mis seal pakkuda on. Aga tihtipeale juhtub nii, et Ida-Virumaa noor lõpetab kutseõppeasutuse ära ja läheb edasi Tallinna või Soome. Kas ei rahulda teda sealsed tingimused või ei rahulda see elukeskkond – neid küsimusi on palju. Ma arvan, et selline meede võiks siiski aidata noortel inimestel sellesse piirkonda jääda ja miks mitte ka minna sinna mujalt Eestist, kui sobiv töökoht ja selline toetus seal olemas on.
Nii. Nüüd järgmiste küsimuste juurde. Ma arvan, et ma sain laiema põhja ära seletatud. Täpseid arve ei ole ma valmis siin ütlema, sest need peavad saama kabineti kinnituse. Kuigi ma saan öelda, et nendele mahtudele, mis on järgmiseks aastaks mõeldud, on kate olemas. 2,8 miljonit on Ida-Virumaa programmi maht ning riigihalduse ministri haldusalast on 1 miljon sinna juurde pandud. Lisaks on veel erastamisest laekuv raha, mis puudutab just neid tühje kortereid või pooltühje maju, et me saaksime selle probleemi lahendamisele kaasa aidata. Valikukoht on, kas teha seda omavalitsuse kaudu või teeb riik ise selleks teatud meetme, kuid tõenäoliselt peaks omavalitsus seal juures olema.
Teine küsimus: "Milliseid Ida-Viru ettevõtjaid ja omavalitsusi on kaasatud programmi sisulisse koostamisse? Kas programm on saanud heakskiidu Ida-Viru Omavalitsuste Liidult?" Nagu ma ütlesin, need ettepanekud ongi põhiliselt sealt tulnud. Neid ettepanekuid on palju rohkem. Kui meil oleks mahtu, ressurssi ja võimalusi, siis me saaksime ehk rohkemgi teha. Aga kui rääkida nendest konkreetsetest ettepanekutest, millega ma kabinetti läksin, siis võin öelda, et ma kohtusin Ida-Virumaa saadikurühmaga, ma kohtusin mitmete ettevõtjatega, suvel käisin mitu korda Ida-Virumaal, ja see oli pidevalt teemaks. Enamasti tõsteti esile just neid meetmeid, mida ma kabinetti pakkusin, prioriteetsuse järjekorras olid need kõige ees. Ka Mihhail Korb tegi ära väga suure eeltöö just neid ettepanekuid kogudes.
Kolmas küsimus: "Riigihalduse minister M. Korbi eestvedamisel koostatud programmi töövariant nägi ette aastas ligikaudu 20 miljoni euro suunamist Ida-Viru programmi. Miks valitsuskoalitsioon on taas pakutust taganenud?" Ma kirjeldasin tegelikult seda, et ei saa öelda, nagu siin oleks taganetud. Kui võtta ainult need täiendavad meetmed, mis on eraldi välja toodud, ja vaadata seda mahtu, siis võib tunduda, et see summa on väiksem. Aga samas on olemasolevate investeeringute võimendamine palju suurema mõjuga kui 20 miljonit eurot aastas. Nii et kindlasti me ei ole sellest taganenud. Krista Aru arupärijate esindajana ju ütles, et Ida-Virumaal on ammu öeldud, et te korjate siit saastetasusid ja ressursitasusid, aga tagasi annate suhteliselt vähe. Midagi sinna tagasi läheb, nagu te teate, ka omavalitsused saavad ressursitasust teatud osa tagasi. Saastetasud – neid asju tuleb eristada, me ei saa neid ühte potti panna – laekuvad Keskkonnainvesteeringute Keskusesse. Minu ettepanekute seas oli ka ettepanek keskkonnaministrile vaadata üle, kas saastetasudest ei oleks võimalik toetada Ida-Virumaa projekte, teha eraldi taotlusvoor või kuidagi seda regiooni eristada. Kuna seal ikkagi saastet tekib suhteliselt rohkem kui mujal Eestis, siis võiks üritada neid probleeme ka suurema summaga lahendada. Keskkonnaminister lubas need ettepanekud kabinetti tuua. Pikema rahastamise mudelist rääkides tuleb öelda, et ressursitasu laekub praegu rohkem, selle põhjus on õli hind maailmaturul. Tegelikult on ressursitasu teema käinud ka valitsusest läbi. Te teate, et praegu on üks valem, mis arvestab õli hinda, kaalumisel on ka muid variante, aastal 2018 jääb see samaks, aga tegelikult laekub hinnatõusu tõttu ressursitasu riigieelarvesse rohkem. On ettepanek, et teatud kindla summa aastas võiks eraldada Ida-Virumaa programmi jaoks, kuna see raha paljuski on laekunud Ida-Virumaalt.
Järgmine küsimus: "Milline on Ida-Virumaa programmi kavandatud rahastamisallikas (kui keskkonnatasud, siis millises proportsioonis?), et programm ei kujuneks järjekordseks belletristikaks?" Ma väga loodan, et ta ei kujune belletristikaks, sellepärast ma need konkreetsed ettepanekud teengi. Ma kirjeldasin ära, millised need keskkonnatasude proportsioonid võiksid olla: osa saastetasudest on Keskkonnainvesteeringute Keskuse kasutuses, kust suunatakse üha rohkem raha keskkonnaprojektidele, ja teine osa on ressursitasu, kust võiks rahastada Ida-Virumaa programmi.

18:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud minister! Teie kõne aeg on läbi. Me kõik teame, et suurepärane võimalus on vastata ka nendele küsimustele, mis praegu on jäänud vastuseta, edaspidises küsimuste ja vastuste voorus.

Arvestades meie reegleid, annan jälle esimese võimaluse küsimus esitada arupärijatele. Külliki Kübarsepp, palun! Ette valmistada Mihhail Stalnuhhinil.

18:09 Külliki Kübarsepp

Aitäh! See on küll täiesti uus reegel, mida ma nüüd esimest korda kuulsin. Ma tahan ministri käest küsida selliselt. Õiguskomisjonis on ka tihtilugu teemaks tulnud, et näiteks Ida-Virumaal ei leita advokaate. Me seadustasime ise selle koosseisu ajal selle, et kohtunikele tuleks seal rohkem maksta. Kas on valminud mingi analüüs, mis on nende meetmete mõju? Ühtepidi see, kas töötajaid leitakse tänu nendele nn palgalisadele paremini, ja siis see, kuidas neid inimesi on kohalikul tasandil vastu võetud? Kas sellest on tekkinud ka mingisugune probleem, kui kohalik inimene tunneb, et teda ei väärtustata nii palju kui sissetulnut, kuigi tema võiks ka samaväärset palka saada?

18:10 Riigihalduse minister Jaak Aab

Tänan küsimuse eest! Kui see kohalik inimene läheb vastavasse struktuuri tööle, siis ta saab ka seda kõrgemat palka, ma pean siin silmas Politsei- ja Piirivalveametit, vanglastruktuure, teatud koolide eesti keele õpetajaid. Jah, ma pean kahjuks ütlema, et mis puudutab näiteks vanglaid, siis vakants üle Eesti on suur ja ka Ida-Virumaal on see suhteliselt suur. Vaatamata isegi kõrgemale palgale ei kipu inimesed sinna tööle minema. Pigem on oluline see, mida ei ole ühe hetkega võimalik lahendada, aga mida omavalitsused Ida-Virumaal on ka teinud: viimasel ajal on olnud väga palju projekte elukeskkonna parandamiseks. Võtame Sillamäe või Narva – tegelikult on siin väga palju üritatud teha ja riik on teatud rahaga appi tulnud. Kui me ei saa elukeskkonda paremaks ja kui me ei saa sinna ka riigipalgalisi töökohti ... Siin oli suur vaidlus Sisekaitseakadeemiaga, lõpuks otsustati sinna kolledž teha. See on üks teema, millega riigihalduse ministril tuleb tegeleda, riigiasutuste väljaviimine Tallinnast. Ida-Virumaa ei näe praeguste, ütleme, sisendite alusel, mis on tulnud ministeeriumidest, üldse halb välja. Politsei- ja Piirivalveamet kavatseb veel töökohti sinna viia, Justiitsministeerium kavatseb sinna päris suures mahus töökohti viia, Integratsiooni Sihtasutus on minemas Narva. Neid ettepanekuid järjest tuleb. Ka Sisekaitseakadeemia treeningkeskus või kolledž tuleb sinna. Seal on võib-olla tõesti vaja teatud kontsentratsiooni. Samas on justiitsministri üks ettepanekuid see, et kas riik ei peaks mõtlema ka riigitöötajate eluasemete peale. See kõlab küll huvitavalt. Miks mitte koos omavalitsustega mõelda ka selle peale, sest praegune eluasemeprogramm on suunatud just omavalitsustele.

18:12 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin.

18:12 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Millise osa sellest programmist moodustab turismindus? Kas on olemas juba mingite konkreetsete meetmete või konkreetsete objektide programm? Ma küsin konkreetselt ja toon sellise näite nagu Kukruse Polaarmõis. See on Vene turistile erilise tähendusega, tänu neile, kellele see on pühendatud, ja sellele ajastule, aga ei see tööta nii, nagu võiks, sel põhjusel, et see töö on lõpetamata. Kas selliseid objekte on selles programmis ette nähtud? Ma ei räägi järgmisest või ülejärgmisest aastast, aga pikemas perspektiivis.

18:13 Riigihalduse minister Jaak Aab

Aitäh küsimuse eest! Üks põhilisi muresid, mis Ida-Virumaaga on, on see, et meil on väga palju meetmeid turisminduse ja ettevõtluse arendamiseks Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse kaudu, aga Ida-Virumaalt laekuvaid projekte – selliseid, mis saavad toetust – on suhteliselt vähe. Üks ettepanekuid, mis kõlas, oli see, et koostöös ettevõtlusministriga võiks mõelda selle peale, kuidas toetada võimekust hankida raha üleriigilistest programmidest, kus projektid konkureerivad teiste turisminduse ja ettevõtluse arendamise programmidega Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse toetusmeetmete pärast. Siin oleks kindlasti vaja abi. Tihtipeale öeldakse, et Ida-Virumaa ettevõtja võib-olla ei ole teiste piirkondadega võrreldes nii konkurentsivõimeline, et neid projekte taotleda ja neid toetusi saada. See on tõsine teema ja lõplikku vastust ei oska ka mina sulle öelda. Aga turismindus on sektor, mille kohta

saab öelda, et see on väga positiivses arengus, ka Ida-Virumaal. Majutatute arv on kasvanud viimaste aastatega kuskil kolmandiku. Vaatamata isegi kõigile nendele kollapsitele, mis on Eesti ja Vene suhetes ja Venemaa suhtumises toimunud, kasvab turismindus ikkagi päris tugevasti.

18:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Ammas.

18:14 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Kui ma olen õigesti informeeritud, siis näiteks Siseministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas makstakse Ida-Virumaale tööle minejale lisatasu, aga kõigi ministeeriumide haldusalas seda ei maksta, näiteks Kultuuriministeeriumi haldusalas vist ei maksta. Miks see nii on ja kas see peab nii olema? Kuidas teie teeksite, kui see teie võimuses oleks? Ühtlasi huvitavad mind teie vastused arupärijate viiendale ja kuuendale küsimusele.

18:15 Riigihalduse minister Jaak Aab
Aitäh! Ma üritan siis vastata, nüüd on mul hea võimalus. Külliki Kübarsepa küsimusele vastates vist see põhimõte kõlas, et peale palga peaks vaatama ka muid tingimusi. Isegi kõrgemad palgad ei ole tihtipeale võimaldanud töökohti täita, nagu ma ütlesin, näiteks vanglates. Mis puudutab seda justiitsministri ettepanekut, et me võiksime analüüsida, kas ei peakski mõtlema eri valdkondade avaliku sektori spetsialistide teatud palgalisale Ida-Virumaal, siis sellega on nii ja naa. Siingi kõlas see mõte, et on ka palju teisi regioone, maapiirkondi, kus tegelikult elu mitmete näitajate poolest ei ole üldse mitte palju parem kui Ida-Virumaal. Ja kas see palk üksinda aitab? Alati peaks vaatama toetavaid meetmeid. Kui ma valmistasin ette neid ettepanekuid ja programme, siis mulle pigem tundus, et ühelt poolt on ikkagi just eluaseme ja elukeskkonna küsimus see, miks noored praegu sealt lahkuvad. Seda me ühe hetkega ei lahenda, aga selle peale me peame mõtlema ja hakkama seda lahendama. Kui see paraneb, siis tõenäoliselt ka needsamad riigipalgalised inimesed lähevad sinna ja kas siis ongi seda palgatõusu vaja. Aga küsimus on aktuaalne sellepärast, et seda analüüsi me teeme, justiitsministrilt selline ettepanek kõlas.
Viiendale ja kuuendale küsimusele üritan nii palju vastata, kui ma saan. Mingit katuseraha seal programmis küll silmas peetud ei ole. Kõik on mõeldud teha avatud voorudega. Seal on küll erinevad rakendajad, aga seda raha jagatakse avatud voorudega. Selle programmi raames, konkreetselt nende täiendavate meetmete seas, millest ma rääkisin, ei ole eraldi investeerimismeedet omavalitsustele. Üks aktuaalne teema, kus kindlasti tuleb omavalitsustega koostööd teha, on need tühjad korterid ja eluasemed. Praegu on olemas piirkonna konkurentsivõime tugevdamise programm ja Ida-Virumaa linnaliste piirkondade arendamise programm. Tasub mõelda sellele, et see linnaliste piirkondade arendamise programm jätkuks järgmisel rahastamisperioodil, seal on omad reeglid, seal on taotlusvoorud ja paremad projektid saavad nendes piirkondades toetatud. Selle peale peaks kindlasti mõtlema. Katuseraha ma selles programmis ei näe.
Kuuendas küsimuses on öeldud, et Ida-Virumaal on välja kujunenud kaks piirkonda: põhjapiirkond ja lõunapiirkond. Põhjapiirkond on see, kus asuvad linnad oma tööstusettevõtetega ja teatud spetsiifiliste probleemidega (seal me räägimegi elukeskkonnast), ning siis on vallad, kus elukeskkonnaga võib-olla nii palju muresid ei ole ja seal ei ole vist eriti põlevkivi ka kaevandatud, kui ma nüüd kaardi pealt vaatan. Ma ei tea, kui spetsiifiline on väikeettevõtluse toetamine ühes või teises piirkonnas, kui häid projekte on, aga nagu Mihhail Stalnuhhin välja tõi, teatud kohad on turistidele väga atraktiivsed. Selles suhtes võiks küll mõelda ning võib-olla Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga läbi rääkida. Siin oli juttu sellest, et võiks teatud struktuurivahendeid kasutada, kui neile ei ole praeguse programmiperioodi jooksul sihtotstarvet leitud või kipub kuskil raha kasutamata jääma. See võiks olla üks valdkond.

18:19 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Monika Haukanõmm!

18:19 Monika Haukanõmm
Aitäh, härra juhataja! Hea minister, aitäh vastuste eest! Ühes oma vastuses te ütlesite, et järgmisel aastal on Ida-Virumaa programmi jaoks planeeritud 2,8 miljonit eurot. Samas olete nii teie kui on ka

minister Simson varasemalt öelnud, et programmi maksumus järgmisel aastal on 5 miljonit eurot. Tahaksin teada, kumb summa on pädev või viimane või õige, mis sinna eelarvesse siis tuleb, ja millisteks tegevusteks konkreetselt see raha on ette nähtud. Te olete täna küll juba mitmeid tegevusi nimetanud, aga võib-olla kordate lihtsalt selguse ja konkreetsuse mõttes. Mis on need tegevused, mille heaks see 2,8 või 5 miljonit eurot järgmisel aastal suunatakse?

18:19 Riigihalduse minister Jaak Aab

Aitäh küsimuse eest! See arv on 4,95, kui ma päris täpselt ütlen. 2,8 miljonit on eraldi Ida-Virumaa programmile ja riigihalduse ministri haldusalas on, ütleme niimoodi, maavalitsuste lõpetamisega seoses teatud summa üle jäänud, mida lahkelt, ma loodan, kabinet lubab mul selle jaoks kasutada. Lisaks sellele on erastamisest laekuv raha, millest ma rääkisin ja mis on mõeldud nende tühjade korterite ja kortermajade probleemi jaoks. Üks vastus sellele, kuhu raha kulub, ongi see, et erastamisest laekuv raha on planeeritud järgmisel aastal sinna. Ma pean ütlema, et need ettepanekud on valitsusest läbi käinud, üldiselt on need heaks kiidetud, aga me rääkisime veel täiendavatest meetmetest. Ambitsioon on kabinetis suurem. Kas me saame need konkreetsed asjad sinna juurde, on ka küsimus. Möödaminnes saan vastata, et jah, et need kolm ministrit on kohtunud ja rääkinud nii sellest, kuhu kulutatakse ja millised need eesmärgid on, kui ka rahastamisest. Kindlasti võin öelda, et ressursitasust laekuvad vahendid ei ole tekitanud küll sellist vaidlust, nagu neid ei võiks Ida-Virumaal kasutada. See on olnud üks põhimõte, aga seda saab ametlikult otsustada kevadel, nagu te teate, kui on riigi eelarvestrateegia koostamine. Aga 5 miljonit järgmiseks aastaks on olemas. Ma tahan käivitada selle programmi teisel poolaastal, ka sellest 5 miljonist kanduvad vahendid üle järgmistesse aastatesse. Ma ei taha väga detailidesse minna. Kõik need asjad peaks valitsuskabinet kõigepealt täielikult, sada protsenti heaks kiitma. Aga nagu ma ütlesin, siin on kaks plaani: üks on elukeskkond ja teine on ettevõtluskeskkond, töökohad, ka noorte spetsialistide toetamine. Need on need põhilised asjad. Ma olen vist juba ühe korra Ida-Virumaa temaatikat arutades neid kõiki tegelikult kirjeldanud. Ei taha öelda euro pealt numbreid enne, kui need pole saanud valitsuskabineti heakskiitu. Aga selles paanis ma ettepaneku esitan.

18:22 Aseesimees Enn Eesmaa

Valeri Korb.

18:22 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Palju aastaid on eksisteerinud süsteem, et need kohalikud omavalitsused, kus kaevandatakse põlevkivi, saavad ressursitasust päris head raha, mõned ehitavad veinikeldreid jne. Aga lugu on selles, et see on ainult üks pool sellest küsimusest, sest see põlevkivi tuleb Viru Keemia Gruppi ja meie elektrijaamadesse. Me kaevandame ühe aasta jooksul 15–16 miljonit ja peame seda põlevkivi, mis on elektrijaamadest ja Viru Keemia Grupist läbi käinud, kuhugi ladestama. Sisuliselt on see Kohtla-Järve ja Narva territoorium. Me pole kunagi rääkinud sellest, et need kohalikud omavalitsused kannatavad selle all, mis ladestatakse nende territooriumile, nad pole kunagi saanud selle eest toetust. Kas selles suhtes on midagi arutatud või jääb kõik nii, nagu oli?

18:23 Riigihalduse minister Jaak Aab

Aitäh küsimuse eest! Ma ei oska konkreetsete ladestamiste kohta öelda, kuhu ja mis. Tegelikult on riik erinevate rahastuste kaudu küll ju suunanud raha nende väga suurte probleemide lahendamiseks. Mõtleme näiteks Sillamäe jäätmehoidlale, see on riigi rahaga ikkagi põhimõtteliselt lahendatud küsimus, kus tulid appi Läänemere riigid ja ka teised Euroopa riigid. Tegelikult nende keskkonnaprojektide peale ikkagi raha läheb, ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse ja mitmete suuremate projektide kaudu, ei saa öelda, et midagi sinna tagasi ei lähe. Aga see üldpõhimõte, nagu ma siin ütlesin, on see, et keskkonnatasud laekuvad Keskkonnainvesteeringute Keskusesse ja ka saasteprobleemidega tegelemiseks peaks Ida-Virumaa saama Keskkonnainvesteeringute Keskuselt nendeks projektideks prioriteetselt raha, kuna seal on need probleemid suuremad kui mõnes teises regioonis. Selles suhtes lubas ka keskkonnaminister oma ettepaneku kabinetile teha. Teine asi on ressursitasu, millest on saanud oma osa mõned omavalitsused, kus on põlevkivi kaevandatud. Mida nad selle eest on teinud? Ma arvan, et eks nad ole ka elukeskkonda parandanud. Mõned teised omavalitsused on võib-olla pahased, et need omavalitsused on olnud suhteliselt rikkad, nad on saanud ressursitasu, aga viimase

aja seadusmuudatuste järgi on see tasu ju tublisti vähenenud, need omavalitsused ei saa enam ressursitasu üldse mitte nii palju. Selle põhjal, mis laekub riigieelarvesse ressursitasu poole pealt, tuleks vaadata muud arengut. Saastetasudest, mis laekub KIK-i, peaks toetama keskkonnaprojekte, kui seal need probleemid on tekkinud, mida sa ka kirjeldasid, ja ressursitasust võiks rahastada Ida-Virumaad arendavaid ja toetavaid meetmeid.

18:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Krista Aru!

18:25 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Aitäh, härra minister, kõikide nende selgete ja loogiliste vastuste eest! Ma pöördun korraks tagasi selle kolme ministri moodustatud komisjoni juurde. Nagu ma olen ajakirjandusest aru saanud, teie viisite oma ettepanekud oktoobri keskel tõesti valitsuskabinetti ja selle tulemus oligi kolme ministri töökomisjoni moodustamine. Kas oli mingeid eriarvamusi, mis tingisid selle erikomisjoni moodustamise vajaduse, või pigem oli nii, et mõned probleemid vajasid põhjalikumat läbitöötamist? Kas sellelt komisjonilt on loota mingit päris uue eesmärgi või sihi püstitamist?

18:26 Riigihalduse minister Jaak Aab
Aitäh küsimuse eest! Siin kõlab väga ametlik sõna "komisjon", tegelikult on see tavaline valitsuse töövorm. Kui ministritel on küsimusi, kui on ettepanekuid, mida ministrid tahavad lisada kas või sellesse programmi, või kui nad tahavad teatud küsimusi lahendada, siis need asjad töötatakse läbi. Ma võin küll öelda, et kui ma esialgse ettepanekuga valitsusse läksin, siis keegi ei olnud nende meetmete vastu. Pigem taheti saada rohkem informatsiooni selle kohta, mis on plaanitud, ja mõeldi ka selle peale, kas ei võiks olla suuremat ambitsiooni, et võiks vaadata ikkagi ka rahastamisperioodi vahendeid, kas on võimalik veel mingisuguseid Ida-Virumaa asju lahendada. Ma tean, et näiteks tervise- ja tööminister on väga mures haiglate pärast, mis on seal tõesti suhteliselt kehvas seisus. Ma tean endise sotsiaalministrina, et selle regiooni haiglate probleemid on investeeringute mõttes lahendamata. Pigem oli seal suurem ambitsioon ja me kaardistasime selle, kas me suudame selle kuidagi ellu viia. Eks seal tuleb see rahaline piir vastu. Nüüd on see kabineti otsustada. Ma loodan sinna minna täiendatud ettepanekutega, põhiliselt täiendatud ettepanekutega, ära ei ole midagi võetud. Ma loodan, et see juhtub detsembris, novembris ei jõua. Meil on see materjal koos, aga novembri lõpuni ei ole palju aega jäänud. Ma väga tahan, et see ära otsustataks, sest kui me tahame järgmise aasta teisel poolaastal selle käivitada, siis tuleb ettevalmistusi teha, sest kõigil nendel meetmetel on ju mitmeid rakendusi, seal on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Ida-Viru Ettevõtluskeskus ning omavalitsused, kes peaksid partnerid olema. Selle ettevalmistamiseks läheb aega.

18:28 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

18:28 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Väga auväärt ettekandja! Üks teema, mis siit läbi käis, oli nn elamufond ja selle probleemide, piltlikult öeldes, riigile üleandmine. Mind huvitab see, mismoodi te kavatsete seda teha. Tegelikult tahaksin teada, milline on olnud siin omavalitsuse enda roll. Kui me räägime lihtsalt sellest, et inimesed ei jõua maksta soojuse eest, siis üldiselt normaalses omavalitsuses monitooritakse neid peresid ja leitakse lahendus. Kas see võiks luua pretsedendi? Te ise ka mainisite oma vastustes, et Ida-Virumaa oma sissetulekutelt ja võib-olla teatud majandustingimustelt ei ole kindlasti kõige viletsam piirkond Eestis. Kas sellega luuakse üleriigiline pretsedent, et hakataksegi ühel hetkel neid kohustusi lihtsalt kellegi teise kanda andma?

18:29 Riigihalduse minister Jaak Aab
Aitäh küsimuse eest! Kindlasti ei ole korteritest loobumise teema ainult Ida-Viru ja Kohtla-Järve probleem, neid kortereid on üle Eesti, ainult mujal on üksikuid selliseid kortereid, aga Ida-Virus on neid suurem kogus. Korteritest loobumise teemal on praegu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis, Justiitsministeeriumis ja Rahandusministeeriumis ettevalmistamisel lahendus, kuidas selle asjaga edasi

minna. Justiitsministeeriumil on seal see roll, et läbi mõelda õiguslikud alused, kuidas seda üldse reguleerida saab. Seal tekivad omandiküsimused, mida ei ole väga kerge reguleerida. Kui ühes majas elab kolm inimest, kes on korteriomanikud, ja siis on hulk kortereid, kus keegi ei ela, aga mille on keegi ära ostnud, kuidas seda siis lahendada? Maja on pooltühi ja laguneb, isegi mitte pooltühi, vaid peaaegu täiesti tühi. See on keeruline küsimus. Eelmine kord, kui ma korteritest loobumise teemaga valitsuses käisin, sai kokku lepitud, et ministeeriumid toovad koostöös aasta lõpuks selle teema uuesti kabinetti, pakkudes välja lahendused, võimalikud seadusmuudatused jne. Nii et see ei ole ainult Ida-Virumaa probleem. See küsimus tuleb üle Eesti ära lahendada.
Omavalitsuse vastutuse kohta ma arvan, et see probleem on Ida-Virumaal kontsentreeritum. Seda on ka näha. Kui te olete ise Ida-Virumaal käinud, siis teate, et on teatud piirkonnad, kus tööstusettevõtete kadumine või töökohtade vähenemine on ühes kohas kontsentreeritult selle probleemi tekitanud. Ma arvan, et kui kuskil mujal piirkonnas on sellised asjad toimunud, siis need ei ole olnud ikkagi nii suure mahuga. Selle piirkonna elanike arv on vähenenud väga tugevalt rohkem kui teistes regioonides, kui me vaatame viimaseid aastakümneid. Sellest tulenevadki need tühjad majad ja tühjad korterid. Lahendus peab õiguslikult ja võib-olla ka seaduslikult selgeks tegema, kes siis vastutab, kas omavalitsus või riik, ja kuidas me seda probleemi lahendame. Tuleb leida üle Eesti üks lahendus, seda ei ole vaja Ida-Virumaa jaoks eraldi. Küll aga, kuna see probleem on seal kontsentreeritud, me nende programmitegevuste abil saame ehk aidata seda probleemi seal lahendada. See on see küsimus, et seal on seda probleemi rohkem kui teistes piirkondades.

18:31 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud minister, teile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh vastuste eest! Avan läbirääkimised, kui on kõnesoovi. Palun, Krista Aru!

18:31 Krista Aru

Härra juhataja! Aitäh, härra minister, korrektsete ja sisukate vastuste eest! Austatud rahvaesindajad! Oli väga vajalik ja tore, et minister selgitas Ida-Viru programmi sellist suurt mahtu, pikemaajalist perspektiivi ja neid täiendavaid meetmeid, mis on mõeldud rakendamiseks juba sellel aastal. Ma kordan veel kord üle. Me mitte kuidagi ei taha siin öelda seda, nagu mõni teine Eesti piirkond oleks vähem tähtis ja sellega ei peaks tegelema, nagu ainult Ida-Virumaa oleks oluline. Kuid lähtudes eelkõige just nimelt sellest, et Ida-Virumaale on kontsentreerunud tõesti väga mitmed Eestile tervikuna olulised keskkonna- ja saasteprobleemid, tuleb meil ja ka valitsusel – ükskõik, millise valitsusega on meil tegemist – vaadata seda probleemi läbi Eesti tervikliku arengu prisma.
Kuulasin tähelepanelikult ministri vastuseid, aga minu meelest jäi ikkagi mitu küsimust õhku. Kõigepealt seesama ressursitasu. Millal siis see otsustatakse? Millal võiks olla see hetk, et me enam ei räägi, et oleks vaja määrata ressursitasust mingi kindel üksus, suurus või protsent, mis läheks tagasi Ida-Virumaa regiooni? Teiseks on tõesti õige see, et bürokraatia kasvab ja tekitab koormust ettevõtetele, on need siis tööstuspargis asuvad või turismisektori ettevõtted, sest praegu vähemalt suur osa nendest täiendavatest meetmetest eeldab projektikonkurssi. See tähendab taotlemist ja paratamatult jällegi bürokraatiat. Nagu te ka ise väga ilusasti ütlesite, projektitaotluste kirjutamine ei ole – ja ma arvan, et see ei peaks selleks ka saama – ettevõtluse üheks põhitegevuseks. Me peaksime riigina suutma neid meetmeid ja toetusi majandada ning ka suunata nii, et need ei kujuneks uueks ettevõtlusvormiks. Kahjuks on Eestis nii juhtumas, et bürokraatia toodab iseennast ja bürokraatia tapab varsti paljud initsiatiivid.
Tööstuspargid. Tõesti, riik on ju püüdnud, ta on toetanud ja rajanud neid tööstusparke, neid pindu on palju. Kõik me teame, mille üle kurdavad sealsed tööstusparkide haldajad. Sinna loodeti saada Vene ettevõtteid, aga me võime ju välja öelda, et nende tulekut ei ole praegu näha. Järelikult tuleb selle probleemiga tegeleda ja tuleb aidata leida neile tööstusparkidele kasutust.
Inimesed. Ida-Virumaa suur küsimus ja probleem on inimesed, haritud tööjõud, kes mitte ei sõidaks Tartust või Tallinnast sinna tööle, vaid kes rajaks Ida-Virumaale enda kodu. Siin on muidugi tõesti oluline keskkond, mitte ainult puhtuse mõttes, vaid ka toimimise mõttes, sellise sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalse meeldivuse mõttes. Siin on täiesti kasutamata ressurss kõik Ida-Viru kultuuriasutused, nende potentsiaal, nende valmisolek, on need siis raamatukogud või muuseumid, ning nende inimestes elav tahe hoida ja arendada Ida-Virumaa keskkonda just kultuuri kaudu.
Julgustan kindlasti mõtlema nii, nagu minister ka ütles, et Ida-Virumaa suhtes peab olema suurem

ambitsioon. Me ei saa aastal 2017 loetleda jälle neid meetmeid ja neid vahendeid, mis on kogu aeg toiminud, vaid meil peaks olema ikkagi laiem vaade ja pikem perspektiiv, nii nagu julgeti unistada aastal 1928. Mulle tundub, et peaaegu üheski valdkonnas ei julge me seada suurt eesmärki ja viia sellest ellu siis kas või pool. Eesmärk – suur, julge ja võimas – on ära kadunud. Leidke see üles Ida-Virumaal! Aitäh!

18:36 Esimees Eiki Nestor
Valeri Korb, palun!

18:36 Valeri Korb
Lugupeetud kolleegid! Ma ei hakka pikalt rääkima sellest, mis on tehtud, selleks et see programm kuskil kevadel ellu viia. Me arutasime kahte suurt plokki, millega me töötasime ja mille kohta me tegime ettepanekud Ida-Virumaalt. Esiteks, elukeskkond. Teine suund, mille arengut me tahaksime näha, on töökohad. Kui me sellega toime saaksime, siis ma arvan, et see on see tõeline programm, millega võiks tööd teha.
Aga ühte asja ma tahaksin veel toonitada. Kuna raha oli vähe ja seda jääb nende aastate jooksul väheks, siis me peaksime seda programmi luues mõtlema, kuhu me raha paneme, kus on need põhilised punktid, mida me tahame rahastada. Ma toon välja, et juba kümme või rohkem aastat on tehtud suurt tööd, mis on seotud tööstusparkidega. Kui te sõidate Narva poole, siis te näete, et ühel pool on Narva tööstuspark, kui Jõhvi poole vaadata, siis on näha, et Jõhvi tööstuspark on valmis, varsti-varsti saab Kohtla-Järve park ka valmis, aga kõige jubedam on see, et me näeme, et seal Narva kandis on, ütleme, kaks võib-olla suurt või väiksemat ettevõtet, mis seal eksisteerivad, ülejäänud põllud on tühjad. Me panime sinna sisse palju raha, et seal oleks vesi, kanalisatsioon, elekter ja soojus. Me tahaksime, et selle väärtus oleks suurem. Võib-olla ei ole vaja suurt programmi, 100 või 200 punkti, see programm võiks olla väiksem, üks kolmandik sellest, mis mina nimetasin, aga see oleks kasulikum. Usun, et siis me näeksime selle programmi elluviimist täiesti teisest küljest ja kiidaksime seda, mida on teinud ministrid ja meie riik Ida-Virumaa jaoks. Aitäh!

18:39 Esimees Eiki Nestor
Riigikogu liikmetel ei ole rohkem kõnesoove. Härra ministril ei ole ka. Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

---

5. 18:39 Arupärimine ülikiire interneti maaelanikeni viimise kohta (nr 388)

18:39 Esimees Eiki Nestor
Järgnevalt on meie päevakorras arupärimine, mille on esitanud Külliki Kübarsepp, Monika Haukanõmm, Andres Herkel, Krista Aru, Artur Talvik ja Ain Lutsepp. Arupärijate nimel Külliki Kübarsepp, palun!

18:39 Külliki Kübarsepp
Hea esimees! Head rahvasaadikud! Tõesti, 25. oktoobril esitasime ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palole arupärimise seoses ülikiire interneti viimisega maaelanikeni. Nimelt, me teame, et kõigil on südames see probleem, et inimesi maal on vähe, ja järjest prioriteetsem küsimus on see, kuidas luua tingimusi, et inimesed jätkuvalt oleksid maal ja et need, kellel on võimalik, läheksid sinna tagasi, oma juurte juurde tagasi. Aga selleks on vaja luua seal töökohti või tingimusi, kuidas näiteks linnas realiseeritavat tööd saaks ka maal teha.
Üks võtmesõna on interneti levik. Paraku on teenusepakkujad enam-vähem rahuldaval moel tegutsenud seni suurtes keskustes. Loomulikult võib ka seal probleeme esineda, aga saab öelda, et seal on internet olemas, kuid Eestis on paraku ka nn valged alad, kus internetti sisuliselt ei ole. Selle nimel, et probleemile lahendus leida, seda eelkõige teadvustada ja kohalikke inimesi informeerida, panid omavalitsused seljad kokku ja moodustasid MTÜ-d, peamiselt tegid seda n-ö projektina Harjumaa, Läänemaa ja Pärnumaa omavalitsused. Nende tegevus algas juba eelmisel aastal. Me võtsime ka Riigikogus aasta alguses vastava eelnõu vastu ja tegelesime selle teemaga. Paraku aga andsid omavalitsused kirjavahetuse kaudu teada, et nad on mures, kuna minister ei ole nendega enam ühendust võtnud, ja nad ei saa aru, mis on toimumas, sest kevadel, kui minister oma

erakonnakaaslastega mööda Eestit ringi käis, said nad väga selgelt aru, et ministeerium on valmis neid 20 miljoni euroga aastas aitama, et nad saaksid interneti leviku teemaga tegeleda, ja nemad peaksid omalt poolt katma kaks kolmandikku kuludest. Nad olid valmis ka laenu võtma. Aga 24. oktoobril lahvatas meedia vahendusel skandaal ja tuli välja, nagu oleks minister ainuisikuliselt otsustanud keerata omavalitsustele selja. Omavalitsused jäid abitusse olukorda. Põhjuseks olid Elektrilevi ja Telia pressiteade, kes andsid teada, et nemad on lõpuks valmis teenust osutama, kuigi näiteks Elektrilevil oleks pidanud selle teenuse osutamise kohustus olema juba pikemat aega.
Seetõttu oleme esitanud kuus küsimust, et saada asjas selgust. Ma eelmisel nädalal suhtlesin aktiivsemalt meediainimestega, kes olid hädas, sest ministrilt ei olnud kahe viimase nädala jooksul võimalik sellel teemal vastuseid saada. Nüüd on see võimalus olemas ja ma loodan, et tänasest alates suudab minister avalikkuse ees nendele küsimustele vastata. Kolm peamist küsimust on järgmised (ma ei esita neid tähtsuse järjekorras). Esiteks, kohalikud omavalitsused on mures, sest nad on teinud reaalseid kulutusi, aga ei ole saanud rahuldavat vastust, miks ei olda valmis tehtud kulutusi katma. Tegemist oli ju riigile appitulekuga. Teiseks, miks eelistatakse ühte suurt võitjat, mitte ei ole näiteks piirkondlikult mitmeid võitjaid, kes võiksid internetiteenust maal levitada? See annaks võimaluse osaleda ka nendelesamadele MTÜ-dele. Kas on olemas garantii ja kes annab selle garantii, et näiteks Elektrilevi või Telia on parem teenusepakkuja ning et internet kindlasti maale jõuab? Mis ajal see sinna maale jõuab? Nii et ootame ministrilt vastuseid. Aitäh!

18:44 Esimees Eiki Nestor
Arupärimisele vastab ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo. Palun!

18:44 Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo
Tere õhtust! Lugupeetud esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastan arupärimisele, millest just juttu oli. Esimene küsimus: "Oleme aru saanud, et omavalitsustele täiendav toetamise idee seisnes selles, et arendada internetiühenduse võrku seal, kus suured telekomid seda ei tee majandusliku ebaotstarbekuse tõttu. Miks pole siiani tehtud turgu valitsevatele ettevõtetele kohustust rajada selline võrk? Miks premeeritakse nende tegemata tööd nüüd 20 miljoni euroga? Kes selle eest kannab vastutust?" Ei minul ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministrina ega ühelgi teisel ministril Vabariigi Valitsuses pole ühtegi seaduslikku võimalust käskida Eestis tegutsevatel sideettevõtetel võrke rajada. Telekommunikatsiooni valdkond on Eestis alates aastast 2001 avatud turukonkurentsile. Seda valdkonda reguleerib elektroonilise side seadus, millega on üle võetud Euroopa Liidus kehtivad viis direktiivi. Eraettevõtlus lähtub oma tegutsemises eelkõige ikkagi kasumlikkusest, mis omakorda sõltub turukonkurentsist, ning ka klientide soovidest ja maksevõimest. Ma ei usu, et ükski sideettevõte jätaks kasutamata võimaluse leida endale uusi kliente ja tulu, kui see on äriliselt mõttekas. Veel mõned aastad tagasi ei pidanud piisavalt suur hulk tarbijaid vajalikuks kiire või ülikiire lairibaühenduse olemasolu, veel vähem oldi valmis suurema kiiruse eest iga kuu maksma. Kuid moodsad tehnoloogialahendused ning videosisu edastamisega kaasnevad tarbijate soovid on pannud ka telekomifirmasid tegema suuremaid investeeringuid nii mobiil- kui ka fiksvõrkudesse. Valitsus ei premeeri kedagi nende tegemata töö eest. Valitsuse eesmärk on tagada samaväärne taristu ka nendes piirkondades, kuhu sideettevõtjad ise ei ole majanduslikel kaalutlustel valmis investeerima. Meie kohustus on tagada regionaalne tasakaalustatud areng ning selle jaoks me kasutame valitsuse eraldatud 20 miljonit eurot (s.o kaheks aastaks, mõlemaks aastaks 10 miljonit, mitte 20 miljonit aastas, nagu ennist juttu oli, see oli eksitus) järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkude rajamiseks turutõrkepiirkondades, st ainult nendes piirkondades, kuhu erasektor ise ei ole valmis minema. Nii et riigil ei ole võimalik panustada sinna, kuhu erasektor panustab, see on riigiabi reeglitega vastuolus. Me keegi ei soovi selliseid juhtumeid, et abi tuleb tagasi maksta.
Teine küsimus: "Omavalitsustelt 20-miljonilise toetuse äravõtmise ühe põhjusena viitate, et tõenäoliselt on Euroopa Komisjoni arvates tegemist keelatud riigiabiga, mille taotlemine on aja- ja töömahukas tegevus. Miks ei olnud ministeeriumil aasta alguses, kui elektrituruseaduse muudatus vastu võeti, selge, kas antud meetod läheb keelatud riigiabi alla või mitte? Millal alustasite Euroopa Komisjoniga eelläbirääkimisi? Millal saite aru, et teie esialgne rahastamisskeem ei ole pädev?" Esiteks soovin rõhutada, et mitte kelleltki ei ole raha ära võetud. Valitsus arutas viimase miili temaatikat veebruaris. Siis eraldati 20 miljonit eurot lairibavõrkude ehitamiseks aastatel 2018 ja 2019, mõlemaks aastaks 10 miljonit, ning volitati mind toetusmeedet välja töötama. Kõik riigieelarvelised asutused peaksid väga hästi teadma, et raha ei kuulu neile enne, kui meede on välja töötatud ja sellest meetmest on ka abi

saadud. Teiseks ei taha ma kindlasti rõhutada, nagu oleks tegemist olnud keelatud riigiabiga. Keelatud riigiabile ei oleks mitte mingil juhul võimalik saada Euroopa Komisjonilt riigiabi luba, ükskõik kui pikalt tööd teha. Maakondlike projektide toetamine oleks läinud n-ö otseinvesteeringute mudeli alla, st avalik sektor ise rajab ja haldab võrku. Nii on tehtud mitmes Euroopa Liidu liikmesriigis ning ka Euroopa Komisjoni avaldatud lairiba riigiabi suunistes on see mudel koos selle kohta käivate piirangutega ära kirjeldatud. Aga selle mudeli rakendamine ei ole kahjuks võimalik grupierandi määruse alusel ja nõuaks ilmtingimata riigiabi loa taotlemist, mille käigus Euroopa Komisjon saaks veenduda, et kavandatav meede vastab ikkagi kõigile kehtestatud eeskirjadele. Ehk ei ole selge, kas see oleks olnud lubatud või mitte, aga me oleksime pidanud seda luba taotlema. Antud toetusmeetmel ja aasta alguses vastu võetud elektrituruseaduse muudatusel puudub otsene omavaheline seos. Elektrituruseaduse muudatus vähendas seni kehtinud liigset administratiivkoormust lairibavõrgu paigaldamisel olemasolevatele elektripostidele. Toetusmeedet hakati majandusministeeriumis välja töötama peale Vabariigi Valitsuse 23. veebruaril toimunud arutelu, kus kinnitati toetusmeetme põhimõtted. Ministri määruse esimene versioon valmis selle aasta mais ning see saadeti mitteametlikuks arvamuse avaldamiseks erinevatele osapooltele, sh Riigikogu liikmetele ning Rahandusministeeriumile. Rahandusministeeriumi riigiabiekspertidega koostöös jõuti arvamusele, et taotlejate ringi piiramine ainult kohalike omavalitsuste omandis olevate juriidiliste isikutega ei võimalda seda meedet Euroopa Komisjoni grupierandi määruse kohaldamisalasse seada. Juunis kontakteerus majandusministeerium mitteametlikult täiendavate asjaolude selgitamiseks Euroopa Komisjoni konkurentsi peadirektoraadi ametnikega ning juulis saime neilt lõpliku kinnituse, et riigiabi loa taotlemine on vajalik. Seejärel alustati ettevalmistusi riigiabi loa taotlemiseks. Teavitasime sellest ka kohalikke omavalitsusi ning projektide eestvedajaid.
Kolmas küsimus: "Miks anti kohalikele omavalitsustele väga selge lootus ja lubadus, et nemad on kõnealuste tööde teostajad? Kui suured on omavalitsuste poolt ettevalmistavate tegevuste kulud aasta algusest kuni oktoobrini? Kas valitsus katab eksitava lubaduse tõttu tekitatud kahjud omavalitsustele?" Kuni käesoleva sügiseni oli nii omavalitsustel kui ka riigil arvamus, et n-ö maakondlik mudel on parim variant maapiirkondades lairiba arendamiseks. Selle mudeli eeldus oli tihe- ja hajaasustuse katmine samaaegselt viisil, et tiheasustusega piirkondade võrk aitaks subsideerida ka hajaasustusega piirkondade võrku. Selle teadmisega tegid tööd nii kohalikud omavalitsused kui ka majandusministeerium. Sügisel aga teavitasid nii Telia kui ka Elektrilevi oma plaanidest suurendada investeeringuid, mis majanduslikel põhjustel keskenduvad loomulikult tiheasustusega piirkondadele. Siis oli selge, et seni kavas olnud maakondlik mudel ei ole enam elujõuline, kuna riigieelarve vahenditega sekkuda sinna, kus ettevõtted juba investeeringuid teevad, ei ole mõistlik ega ka lubatud, ning maakondliku mudeli elujõulisus ei olnud enam piisav.
Omavalitsuste kuludest rääkides ütlen, et me palusime maakondlikel omavalitsuste liitudel esitada meile detailne ülevaade tehtud kulutustest. Meile saabusid kirjalikud vastused viie maakonna kohta, mis olid kaasatud kolme projekti: DigiTee oli Pärnumaa projekt, DigiMaa Harjumaa projekt ning Digikond Lääne-, Rapla- ja Järvamaa maakonna ühisprojekt. Nende viie maakonna 2017. aastal tehtud kulud kokku on meile esitatud andmete kohaselt umbes 198 000 eurot. Pärnumaal alustati kulude tegemist juba 2016. aasta suvel, kui üleüldse puudus igasugune valitsuse kava juurdepääsuvõrkude rajamise toetamiseks. Ma olen öelnud ka varem ning ma jään oma seisukohale kindlaks: mitte kellelegi ei ole tehtud mitte mingisugust kahju. Omavalitsused on kasutanud neile maksudest laekunud eelarvelisi vahendeid kasuliku eesmärgi nimel, nad on teavitanud inimesi ja kogunud nende sooviavaldusi kiire internetiühenduse saamiseks. Tänu sellele laiaulatuslikule tööle on selge, et valitsuse otsus toetada 20 miljoniga laiaribavõrkude ehitamist maapiirkondades on olnud õige. Kodanikud soovivad, et neid ehitataks. Neid ettevalmistavaid kulusid ei oleks riik hüvitanud ka algul kavas olnud meetmest, mis oli mõeldud ainult investeeringute, st projekteerimise ja ehitamise kulude katmiseks. Nüüd on tõesti olukord muutunud, omavalitsused ei pea enam võtma suuri laenukohustusi. Kuid juba tehtud teavitustööd ja sooviavaldusi saab arvesse võtta ka avaliku konkursi läbiviimisel ja võrgu ehitamisel. Kuna aega on vähe, siis ma ei loe rohkem küsimusi ette, vaid jätkan kohe vastustega. Vastus neljandale küsimusele. Viimase miili asjus on meie ainus eesmärk tagada kiire internetiühendus kõikidele Eesti elanikele ning saavutada see võimalikult kiiresti ja maksumaksjale kuluefektiivselt. Kiire internet maapiirkondades on oluline kiirendi kohalikele omavalitsustele, mis võimaldab arendada ettevõtlust, turismi ja kaugtööd ning pakkuda kohalikele elanikele nüüdisaegset infrastruktuuri. Erasektori võimekus ise investeerida on väga hea sõnum kohalikule maksumaksjale ja võimaldab meil oluliselt

efektiivsemalt lõpptulemuseni jõuda. Kui esialgu oli meil plaan 20 miljoni euroga katta kolm kuni neli maakonda kiire internetiga maakondliku rahastusmudeli järgi, siis arvestades sideoperaatorite ja ka sideturu uue osalise Elektrilevi investeerimisplaane, on esialgse hinnangu järgi võimalik peaaegu terve Eesti kiire internetiga katta, kui riik hajaasustuspiirkondi kaasrahastab. Arvud on veel esialgsed, aga meie praeguste arvutuste kohaselt oleme võimelised 20 miljoniga terve Eesti viie aastaga ära katma. Kohalike omavalitsuste toetamise mudel nägi aga ette riigi koguinvesteeringut suurusjärgus 70 miljonit, millel ei olnud katet rohkem kui 20 miljonit ja millele oleks lisandunud 100 miljonit KOV-ide enda rahastust. Seega, antud mudel võtab KOV-idelt kohustuse ise investeerida, st laenu võtta, ja hoiab mitu korda kokku maksumaksja raha, võimaldades samal ajal lõppeesmärki kiiremini täita.
Vastus viiendale küsimusele. Mitte ükski ettevõte ega huvigrupp ei pane mind tegema otsuseid, mida ma ei pea õigeks ega vajalikuks. Kui Elektrilevi tutvustas oma äriplaani, mis on neil plaanis ellu viia iseseisvalt, sõltumata riigi toetusest, ning ka Telia teatas oma suurenevatest investeeringutest lairibavõrkudesse, siis oli mulle selge, et maakondlik mudel ei ole enam elujõuline alternatiiv ja et uues turusituatsioonis on riigi ja kohalike omavalitsuste kõige efektiivsem võimalus kuulutada välja kogu riiki hõlmav avalik konkurss. Konkursitingimuste väljatöötamine on alanud. Niipea, kui sisemised arutelud on lõppenud, need ka avalikustatakse. Konkursi viib läbi Tehnilise Järelevalve Amet. Administreerimise kulud üritame hoida minimaalsed ning kasutada nii palju kui võimalik olemasolevaid ametnikke, kuid ei saa välistada, et meil on vaja konsultandina kedagi kõrvalt palgata. Tahan rõhutada, et üle-eestiline rahastusmudel on kõigile pakkujatele avatud. Võidab see, kes kõige kiiremini, odavamalt ja kõige suurema osa Eesti seni aeglase internetiga maapiirkondadest uue ühendusega katab. Sealhulgas peab võitja pakkuma operaatorneutraalset lahendust, st see peab olema avatud kõikidele operaatoritele. Viimase küsimuse vastus. Me soovime, et hanke võitja jätkaks koostööd piirkondlike meeskondadega ning rajaks ühendused võimalusel ka vastavalt kaardistusele. See tähendab, me soovime, et need tuhanded inimesed üle Eesti, kes on teada andnud, et nad soovivad kiiret internetti, seda ka saaksid. Minu eesmärk on, et hiljemalt aastal 2022 oleksid kaetud kõik lairiba valged alad, st turutõrkepiirkonnad. Liitumistasu maksimaalne suurus, mida saab võrgu väljaehitamise ajal kohese liitumise korral võtta, on kavas sätestada avaliku konkursi tingimustes. Minu soov on, et see jääks alla 200 euro. Samas tahan rõhutada, et omavalitsustega pole liitujad mitte midagi kokku leppinud. 300 eurot on olnud selline liitumistasu, mis eri osapoolte sõnul on keskmine tase. Kui see on palju kõrgem, siis paljud elanikud liitumisest loobuvad, kuna see muutub sissetulekuid arvesse võttes suhteliselt kalliks. Kagu-Eestis näiteks lubati elanikele 150-eurost liitumistasu, Harjumaal said inimesed valida vist kolme summa vahel, kui liitumissoovist teada andsid. Ma ei saa võtta vastutust enne kohalikke valimisi kohalike omavalitsuste jagatud lubaduste eest lairiba kas või tasuta elanikeni viia. Tänan!

18:58 Esimees Eiki Nestor
Küsimused ministrile. Külliki Kübarsepp, palun!

18:58 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea esimees! Hea minister! Ma soovin, et te teeksite selgeks, kes või mis on erasektor. Kui me räägime näiteks Elektrilevist, siis vaadates valitsuse kodulehte, näeme, et tegemist on sajaprotsendilise riigi osalusega ettevõttega, kellele peaks ju valitsusel olema võimalus ja õigus anda suuniseid, kuhu ta oma investeeringuid peaks tegema. Siin öeldi, et nad ei olnud valmis investeerima ja nüüd äkitselt on, kusjuures mina pressiteatest ei leidnud seda summat, mis oleks andnud selle kindluse, et see valmisolek neil kindlasti olemas oleks. Palun kommenteerige, kas Elektrilevi on erasektor või on ta riigi osalusega ettevõte, keda mina isiklikult ei tahaks mitte kuidagi võtta tüüpilise erasektorisse kuuluva ettevõtte näitena.

18:59 Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo
Aitäh! Elektrilevi on AS Elektrilevi ja Elektrilevi on erasektor.

18:59 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm, palun!

18:59 Monika Haukanõmm

Tänan, härra juhataja! Hea minister! Oma vastustes tegite te meile väga hästi selgeks, et Vabariigi Valitsusel ei ole võimalik toetada kohalikke omavalitsusi lairibavõrgu arendamisel juba tehtud kulutuste katmisel ega toetada ka edasisi tegevusi, sest siis võiks tegemist olla keelatud riigiabiga. Võib-olla see võrdlus ei ole kohane, aga ma ei saa ka kuidagi küsimata jätta. Kas sama ohtu, riigiabi ja selle mittelubatavus, ei ole ka näiteks üürimajade projekti puhul? Seal on ju tegelikult kasutusel sama või suhteliselt sarnane skeem: kohalikud omavalitsused saavad taotlusi esitada, võtavad laenu jne. Kas nendel projektidel on sarnasust või ei ole? Või olin ma praegu meelevaldne?

19:00 Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo
Nendel ei ole sarnasust.

19:00 Esimees Eiki Nestor
Artur Talvik, palun!

19:00 Artur Talvik
No nii. Mind hämmastab see arrogantsus, mismoodi sa vastad, Urve. Esiteks, riigiettevõtted. Siin on tegemist sellise n-ö riigikapitalismiga, mida me näeme oma silma all toimuvat. Aga turutõrkest rääkides, mida sa ütled nende inimestele, kes selle DigiMaa projektiga kaasa läksid – mina olen selline inimene, ma olen Harjumaalt, eks ole –, kes elasid kaasa, kellega suheldi ja kes tõsiselt nagu nägid, et keegi hoolitseb nende eest? Siis ühel hetkel pannakse lihtsalt pood kinni ja öeldakse, et ohoo, siin tekib riigiabi probleem. Kusjuures sellesse külla tulles, kus ma elan, oleks eraettevõte küsinud meeletut raha, 5000 või 7000 eurot liitumise eest. Seda on nagu liiga palju.

19:01 Esimees Eiki Nestor
Aitäh!

19:01 Artur Talvik
Mida öelda nendele inimestele, kelle ootusi on petetud?

19:01 Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo
Artur, sa sinatasid mind ja kutsusid eesnime pidi. Ma ütlen sulle samuti vastu, et, Artur, sa oled tark mees, kahe jalaga maa peal, maamees. Sa peaksid aru saama küll. Luba, ma seletan korra veel. Kui sa oleksid minu olukorras, siis ma väga-väga loodan, et sa käituksid samamoodi. Ma tõesti loodan seda ja ma olen selles ka üsna kindel, teades, et sa oled tark mees. Veel kord: kui küsimus on selles, kas maainimesed saavad elektri, vabandust, viimase miili või ei saa, siis ma arvan, et me mõlemad valime selle tee, et nad saavad selle. See on tänase valitsuse initsiatiiv, mille ta on võtnud omal vabal tahtel enda kanda. Seda ei ole varasemalt olnud. Tänane valitsus on öelnud, et me eraldame raha. Algul me mõtlesime seemneraha, millega me saaksime seda neljas või viies maakonnas teha, et hakata otsast pihta ja inimesed maal saaksid internetiühenduse. Tõepoolest, kui veebruaris oli valitsuskabineti istung ja me arutasime, kuidas seda kõige mõistlikumalt teha, siis me tegime tol hetkel kõige parema otsuse: hakkame vaatama, et ei oleks nii, et me pudistame ühe kogukonna või ühe küla kaupa, vaid see peaks toimuma vähemalt maakonnapõhiselt, siis oleksid hiljem ka ülalpidamiskulud väiksemad jne. See tundus mõistlik. Sellel rajal ma hakkasin vaikselt edasi minema. Ma nägin, et Pärnumaal oldi juba aasta varem ühinetud, kulutusi tehtud ja brošüürid trükitud. Inimesed olid tublid, nad olid juba ühinenud, sest nad nägid, et vastasel korral ei paista kusagilt, et see viimane miil koju kätte tuleks. Tõesti, see äriplaan, mis tollal oli, ka Pärnumaal, mis oli esimene, tundus väga mõistlik: see tehakse ära tiheasustusaladel, kuhu mingil seletamatul põhjusel ei olnud äriettevõtted läinud, ja lisaks sellele tehakse see ära ka hajaasustusaladel ja kokku see toimib nii, et ka hajaasustusalal elav inimene saab alla 300 euroga liitutud, täpselt samamoodi kui liitutakse näiteks Pärnu linnas või muus keskuses. See tähendab, et tiheasustusalad subsideerivad hajaasustusalasid. Kõik tundus kena. Aga kui sulle tuleb informatsioon, et turul on üle 200 miljoni erasektori raha, et ehitada viimast miili, siis ei saa ükski minister öelda, et seda kasutada ei tohi. See oleks ka rumal, ma ei saaks seda öelda, see ei ole võimalik. Elektrilevil on olnud juttu 200 miljonist, Telia on teinud pressiteate 50 miljoni kohta. Nad on öelnud, et nad investeerivad kiiresti tiheasustatud aladesse, järelikult see vana plaan, et tiheasustusalad aitavad

katta ka hajaasustusalade kulusid, lihtsalt ei toimi, sest riik ei tohi anda raha sinna, kuhu erasektor juba on tegutsema läinud.
Me oleksime igal juhul ka varasema plaani järgi pidanud kaardistama neid piirkondi, kuhu erasektor ei investeeri, ja ütlema, et sinna võib minna investeerima avalik sektor või kohalikud omavalitsused. Mitte kunagi ei ole ei mina, ei ole valitsus ega keegi öelnud, et me hakkame andma inimestele või omavalitsustele lihtsalt raha kätte. Me oleme öelnud, et me teeme kõik selleks, et hajaasustatud piirkondade elanikud saaksid ka ometi lõpuks viimase miili kätte. Kuid ma näen, et need vanad plaanid ei tööta. Ega siis Pärnumaal, kes alustas selle vana plaaniga 2016. aasta suvel, tegi teavitustööd ja trükkis brošüürid ja kõik, ei keela keegi ju edasi minna, mitte keegi. Nad ei osanud siis unistada ka, et äkki riik tuleb appi. Aga miks nad ei lähe edasi, ma küsin. Sellepärast ei lähe, et see vana plaan ei toimi enam. Kõik saavad sellest aru, kes vähegi kainelt mõtlevad ja emotsioonid koju jätavad. Ma siiralt arvasin – väga naiivne minust! –, et see on hea uudis Eesti omavalitsustele, Eesti maksumaksjale, kui tullakse ja öeldakse: head sõbrad, te ei pea enam laenu võtma, te ei pea pärast jantima sellega, kas te suudate laenu tagasi maksta, ja ometi saavad hajaasustuspiirkonnas elavad inimesed kiire internetiühenduse kätte. Ma arvasin, et see on hea uudis. Aga ma eksisin.
Tuleb välja, et mingitel X-põhjustel on kellegi arvates tähtsam see, kas osas piirkondades tehtud kaardistamise kulud makstakse kinni või mitte, aga mitte see, kas internetiühendus jõuab inimesteni. Ma olen seda näidet juba toonud, aga ma toon uuesti, sest minu meelest see ilmestab seda situatsiooni väga hästi. Ütleme, et ma olen majaperenaine või majaperemees, mul on oma majapidamine ja siis riik ütleb: "Teate, sõbrad, hakake mõtlema selle peale, et teil oleks vaja oma maja ära soojustada või renoveerida, et ta oleks kaasaegne, te kulutaksite vähem elektrile ja küttele jne, ja meie siin mõtleme, et me teeme ka mingi toetusmeetme, me täpselt veel ei tea, millise, aga me mingis osas tuleme teile appi." Kui mina selle peale näiteks teen ära maja soojustamise projekti või vahetan, jumal hoidku, ühe akna ära ning siis riik ütleb mulle: "Me otsustasime, et me soojustame teil terve maja ära, teil ei olegi vaja enam mitte midagi endal teha", aga mina hakkan pahandama, et kes minu projekti tegemise kulud kinni maksab, siis see läheb natuke samasse auku. Veel kord, Artur, kui sa oleksid minu koha peal, siis sul oleks tervet mõistust appi võttes selge, et ei ole võimalik minna vana plaani pidi edasi. Veel kord, omavalitsustele ei lubatud ju raha kätte anda, omavalitsustele lubati, et me läheme neile appi. See ei olnud nii, et omavalitsused tulid riigile appi, ikka riik ütles, et ta läheb omavalitsustele appi, nendele inimestele, kes seal omavalitsuses elavad, ja aitab viimast miili hajaasustatud piirkondades rajada. See plaan on meil ka täna, me endiselt aitame neid inimesi. Kui oleks kindel, et erasektor panustab ka nendesse hajaasustuspiirkondadesse, siis ei peaks riik justkui midagi tegema, me võiksime koos otsustada, mida võiks riik 20 miljoni eest Eesti jaoks muud kasulikku teha. Aga on selge, et hajaasustuspiirkonda erasektor investeerima ei tule. Sellepärast, et päästa seda plaani, seda ideed, et üldse oleks võimalik mõistlike kuludega maapiirkondadesse elekter viia, ongi vaja seda hanget. Sellel hankel tekib üks võitja, kes teeb selle ära mõistliku ajaga ning kokkulepitud summadega. Sa tõid näiteks 5000 eurot. Võib-olla see näide kehtis eile, võib-olla kehtib see ka täna, aga see ei kehti selle hanke raames. Hankes määratakse kindlaks, kui palju võib võtta valgetel aladel asuvate majapidamiste käest liitumistasu. See kõik määratakse kindlaks. Palun ära hirmuta nende summadega inimesi, see ei ole praegu relevantne!

19:08 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

19:08 Andres Herkel
Aitäh esimees! Hea minister! Sõnasabast kinni võttes: te osutasite, et enne valimisi käidi ringi ja lubati kas või tasuta lairibaühendust. Et see ei jääks õhku, küsin, kes need olid, kes niisuguseid lubadusi jagasid. Omavalitsusjuhid on kurtnud, et teiega kadus side ära kusagil septembri alguses. Te eeldatavalt teadsite sideettevõtete huvist siiski ka enne kohalikke valimisi. Miks teil ei olnud julgust seda sõnumit ka enne valimisi kohale viia?

19:08 Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo
Mina ei saa ju äriettevõtete plaane teada. Jah, Telia tegi pressiteate, ma täpselt ei mäleta, tõesti vist juba septembris, aga Elektrilevi plaanidest sain ma hiljem teada. Minu juurde tuli omavalitsuste liidu n-ö eestvedamisel Olav Harjo ja ütles, et on sellised plaanid. Ma võtsin selle peale Elektrileviga ühendust, et

uurida, mis toimub. Nemad ei käinud mind teavitamas. Jumal tänatud, et ma ühendust võtsin ja asi hakkas selginema. Mina ei kohtu iga päev omavalitsusjuhtidega. Minu viimane kohtumine omavalitsusjuhtidega oli, ma arvan, mais, kui oli omavalitsuste liidu kokkusaamine Tallinnas, kus ma rääkisin sellest mõttest, et ma hakkan meedet välja töötama ja on sellised plaanid. Ei saa öelda, justkui kõik kulutused oleksid olnud juba tehtud. No neid ei tehtud kahe kuuga! Ei olnud mingeid iganädalasi kokkusaamisi omavalitsusjuhtidega, kust ma oleksin järsku ära kadunud. See ei ole õige, see on valesüüdistus. Mina kuhugi ei kadunud ja ei ole olnud ühtegi kokkusaamissoovi, millest ma oleksin keeldunud.
Jah, ma tahtsin aru saada, kas need plaanid, millest rääkis Elektrilevi või ka Telia, on reaalsed, ega seal ei ole lihtsalt turuga hirmutamist. See võttis mõne aja, et sellest aru saada, seda küll. Aga valimised ei puutu siin üldse asjasse. Mina ausalt, Andres, ausalt, täiesti ausalt arvasin, et see on hea uudis. Ma oleksin tahtnud enne valimisi sellega välja tulla, aga ma ei olnud veel kindel, et see kõik on, nagu peab. Täiesti ausalt. Ma olen täiesti hämmingus selle reaktsiooni üle, mis on tulnud küll põhiliselt ühest meediakanalist, ja eksitavate pealkirjade üle, kus minu pildi juurde on kirjutatud, et ma võtan maainimestelt raha ära. See on laim, see on puhas laim! Ma ei ole maainimestele ju kunagi raha lubanud, ma olen lubanud kiiret internetti ja seda nad ka saavad. Selle nimel ma töötan. Kui vaja, siis ma järgin turutrende ja teen ka otsuseid, pidades silmas, et see eesmärk saaks täidetud. Täiesti siiralt.

19:11 Esimees Eiki Nestor
Henn Põlluaas, palun!

19:11 Henn Põlluaas
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Mulle on hakanud tunduma nende vastuste põhjal, eriti selle põhjal, mis te ütlesite Arturile ja ka nüüd, et see võrgu ehitamine on nagu usuasi. Te uskusite, et see eelmine omavalitsuste plaan – siiralt uskusite, nagu te rõhutasite – on väga hea. Aga siin on sihukene väike kivi selles kapsaaias. Hajaasustuspiirkonda võrgu rajamine on ääretult kallis, see ei ole kasumlik tegevus. Ka selle tootlikkuse ja kasumi üle, mis sealt loota on, ei ole ju tegelikult midagi hõisata. Mulle tundub, et ka see uus plaan on rohkem selline usuasi. Kas me saame ikkagi selliseid suuri asju usule üles ehitada?

19:12 Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo
Kindlad saame olla ainult selles, mis juhtus eile või minut tagasi. Seda, mis juhtub homme või minuti pärast, me ette ei tea. Aga mis on teie plaan? Mis oleks parem plaan, kuidas tagada inimestele kiire internetiühendus hajaasustuspiirkondades 20 miljoniga? Kui teil on mingi palju parem plaan, millesse te rohkem usute, siis mina olen valmis kuulama.

19:13 Esimees Eiki Nestor
Aitäh, ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo! Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Arupärijatel ei ole soovi kõnet pidada. Tanel Talve, palun!

19:13 Tanel Talve
Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Ma tulin siia ka ennast süüdi tunnistama, kui päris aus olla, sest ma võtan omaks, et nii mina kui ka mõned minu kolleegid siin Riigikogus – ühte neist, Andres Metsoja, ma näen siin istumas ja näen ka tänase koalitsiooni kolmanda partneri Keskerakonna esindajana Erki Savisaart – oleme tõepoolest andnud mitme aasta jooksul endast kõik, et see väga suur probleem, mis Eesti ühiskonnas on ja mida mina nimetaksin digilõheks, ära kaotada või et see vähemalt enam ei süveneks ega saaks meie ühiskonna edasise arengu takistuseks.
Ma tahan meenutada olukorda, kus me olime umbes kaks ja pool aastat tagasi. Kui koalitsioon töötas Reformierakonna juhtimisel, siis meile öeldi, et igasse urkasse pole internetti vaja. Öeldi ka seda, et inimesed ei tahagi internetti saada. See oli reaalne olukord, kui ma koos Andrese ja teiste kolleegidega hakkasin tööd tegema. Ma võin öelda, et see pole lihtne töö olnud. See võib-olla ei paista alati nii välja, aga me oleme päris kõvasti vaeva näinud, et mõtteviisi kui sellist muuta. Loomulikult, mina olen isiklikult käinud mitmetes omavalitsustes ja palunud ka nende abi, et seda mõtteviisi murda ning tõestada, et inimestel on internetti vaja, et ka maal on elu ja isegi elekter on lausa mõnes kohas sees. Nii

et olen süüdi, jah! Palun väga vabandust, et olen seda tööd isiklikult tegemas käinud! Seda võivad kinnitada nii Erki kui, ma arvan, ka Andres, kes me kõik oleme seda mõtet siin propageerinud. Siin oli väide, et Urve Palo käis oma erakonnakaaslastega mööda Eestit ringi ja kedagi teist seal ei olnud, et see oli justkui mingisugune erakondlik asi. See ei vasta tõele. Mul on väga hea meel, et see internetiteema on olnud üleerakondlik asi. Me oleme seda siin üksmeeles ajanud ja unustanud ära igasuguse erakonnapoliitika. Selles mõttes on kõik hästi. Ma ei olegi aru saanud, kellel see suur probleem on. Pigem on mulle jäänud mulje, et ühel konkreetsel meediaväljaandel on suurem probleem kui kõigil teistel osapooltel. 6. novembril oli siin toetusrühmade eestvõttel suur kokkusaamine omavalitsuste inimestega. Ka sellel kokkusaamisel oli ju selgelt aru saada, et ega omavalitsustel selle n-ö uue plaani vastu midagi kategoorilist ei ole. Loomulikult juhtisid nad tähelepanu – ka meie toetusrühmad on juhtinud – mitmetele ohtudele või asjadele, millele peab tähelepanu pöörama, et see projekt ikkagi õnnestuks. Aga kohalikes omavalitsustes on konstruktiivne töötegemise meeleolu. Nii et ma väga ei tekitaks siin paanikat. Olukord on siiamaani täiesti kontrolli all, vähemalt minu arvates. Kui lastakse normaalselt tööd edasi teha, siis küll me saame selle projektiga ka hakkama.
Nii et ma kutsun teid, head kolleegid, võib-olla rohkem osalema lairibavõrgu toetusrühma kaudu nendes aruteludes ja töödes, mida me oleme siin ju pidevalt teinud. Kõikidel kohtumistel ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis oleme olnud meie kõik juures ja ka varem nimetatud Olav Harjo, kelle paljud omavalitsused on palganud neid digiprojekte vedama, on nende kohtumiste juures olnud. Ei saa öelda, et kedagi on meelega hoitud mingisuguses infosulus ja mingit asja on kuskil salaja aetud. Seda ei ole kindlasti olnud.
Tahan veel ühe asja ära klaarida. Külliki rääkis siin pidevalt netiteenusest. Me tegelikult räägime ikkagi võrgu väljaehitamisest ja internetiteenust saaksid hakata selle võrgu peal pakkuma kõik soovijad. See on tähtis asi. Täna me tegeleme ka toetusrühmades selle mõttega, kuidas üldse Eesti sidevõrk avada konkurentsile, et ka need võrgud, mis on n-ö kinnised, ainult ühe teenusepakkuja omad, saaksid avatuks, mis soodustab konkurentsi.
Nii et veel kord: rahu, ainult rahu. Ma kutsun üles erakondlikke vastuolusid ületama ja pigem aitama Urve Palot, et see projekt käima läheks. Aitäh teile!

19:18 Esimees Eiki Nestor
Külliki Kübarsepp, palun!

19:18 Külliki Kübarsepp
Täna on "väga huvitav" õhtu olnud. Paar arupärimist tagasi oli siin selline sõnavahetus, mis tekitas mul kõrvus laupkokkupõrke heli. (Lööb käsi kokku.) See kumiseb mul siinsamas edasi. (Näitab kätega kõrvadele.) Siis tuli minister Palo ja pani uuesti ... (Lööb rusikaga vastu pihku.) Nii et see pauk kumiseb edasi. (Näitab uuesti kätega kõrvadele.)
Kõigepealt püüan ma faktidest aru saada. Ma võtan lahti sellise kodulehe nagu www.elektrilevi.ee. Siin on kirjas, et juhatuse esimees on Jaanus Tiisvend, kes oli ka 6. novembri kohtumisel. Vaatan nende kontakte: juriidiline info, Elektrilevi OÜ, registrikood da-da-da-da-daa. Nemad on oma pressiteate valmisoleku kohta pannud üles 27. oktoobril. Meie esitasime arupärimise 25. oktoobril ja 24. oktoobril oli juba meedias skandaal, et minister on otsustanud Elektrilevi kasuks. Siin on niivõrd palju vasturääkivusi, mis tulid välja ka ministri tänase puldisoleku ajal, et ma nagu ei tea, keda või mida uskuda.
Ma kutsun ministrit aru saama teisest aspektist, kommunikatsiooni ja asjaajamise aspektist. Põhjus, miks me seda täna räägime, on see, et on oluline, kuidas asju aetakse. Valitsus on jätkanud eelmise valitsuse suurt eesmärki viia läbi haldusterritoriaalne reform, mille eesmärk on suuremate ja võimekamate omavalitsuste teke, kes saaksid ise probleeme lahendada ja leida võib-olla ka ühisrahastuse võimalusi. Kahjuks ei mindud kaasa haldusreformiga, mis oleks andnud omavalitsustele finantsvõimekuse autonoomselt edasi tegutseda. Nüüd pandi seljad kokku, oli nagu lootus, et tõesti, et võetakse laenu ja valitsus annab raha juurde. Aga siis tuli välja, et ei, me oleme kuidagi kõigest nii valesti aru saanud. Kuidas on see võimalik? Siin on nagu mingisugune suur-suur-suur *error*. See probleem on väga lihtsasti lahendatav selgete sõnavõttudega, mitte nii, nagu siin täna oli: pauh! ja punkt, pauh! ja punkt, aga sisu mitte kuskilt ei tulnud. Siin jääb asi selle taha kinni.
Ma ei hakkaks ründama üht või teist meediaväljaannet. Me oleme siin elus päris palju kordi näinud, et on üks teine meediaväljaanne, kes ei taha ka ühe erakonna suhtes üht või teist positsiooni võtta. Ma

arvan, et see ei ole argument. Argument on see, kas me tahame suhelda või mitte. Mulle meeldis 6. novembri kohtumine selles mõttes, et omavalitsused olid tõesti avameelsed. Lõpuks ei ole vahet, kes selle kaabli kohale viib, aga probleem on selles, et keegi ei garanteeri, et kui nemad nüüd loobuvad sellest võimalusest kaabel ise kohale vedada, siis see suurem ettevõte seda teeb. Teiseks, loomulikult jäi see küsimus, mis saab tehtud kulutustest. Mina vaidlen ministrile vastu: omavalitsused tulid appi. Sellelsamal 6. novembri kohtumisel Anija valla külade esindajad ütlesid, et nad tulid ka appi, nad läksid ja käisid ka kodust kodusse ja tegid selgitustööd, kogusid inimestelt avaldusi. Kõik nad ühiselt küsisid ministri käest: "Aga mis siis saab, kui te tahate järgmistele projektidele omavalitsusi appi saada, kas me siis saame teid usaldada?" Vaat sellised pisiasjad lähevad dominoefektina niivõrd suureks. Me ei tohi lasta tekkida usaldamatust riigi eri instantside vahel. Kohalik omavalitsus on ka riigi esindus! Me ei tohi üksteist tillist tõmmata. Päriselt kah, sest me niigi maadleme sellega, et poliitikuid ei usaldata. See tulebki sellest, et me ei oska kommunikeerida, me ei oska suhelda. Palun teeme selle asja korda, siis on mõtet ka internetil, sest muidu ei ole sealt internetist mitte midagi viisakat vaadata. Aitäh!

19:23 Esimees Eiki Nestor
Andres Metsoja, palun!

19:23 Andres Metsoja
Lugupeetud minister! Head kolleegid! Ma olen mõelnud, et selle loo põhjal võiks kirjutada väikese jutu sellest, kuidas kolm sõpra läksid kalale. Erki, Tanel ja mina läksime ning istusime jõe ääres. Ühel hetkel tundus, et kala ongi otsas, tõmbasime – ei olnud. See, mis seal otsas pidi olema, oli suur kala ehk see lairibavõrk. See ootus on tõepoolest tulenenud elust enesest ja inimeste vajadustest. Aga tegelikult, ega see lugu ei ole läbi. Meil on uuesti õnged sees, istume rõõmsalt, lihtsalt neid püüdjaid on võib-olla natuke rohkem. Tõsi, kalapüük on alati õnneasi, kas näkkab või ei näkka. Eks siit saalist, siit puldist pean ma ka parlamendiliikme ja lairibavõrgu toetusrühma esimehena ütlema, et ega tõepoolest lõpuni ei ole kõik selge. Selge on see, et omavalitsustega läks natukene pahasti. Selles mõttes läks pahasti, et ka meie, parlamendiliikmed, tegime iga päev seda tööd just selles võtmes, et näidata neid huvilisi, näidata, et maakondades on olemas inimesed, kes tahavad kvaliteetset andmesideühendust saada. Minagi võtsin ühendust mitme endise kolleegiga omavalitsusjuhtide ja omavalitsusliitude juhtide seast ja ärgitasin selle projektiga kaasa tulema. Tõsi, peale seda ei vaadata minu peale enam – nagu tüüpilise poliitiku peale – väga suure usaldusega, sest noh, läks ikka nii nagu alati. See on üks halb märk. Aga sellest olen ma püüdnud üle saada selgitustega. Tõepoolest, esimeses plaanis, mis meil oli toetusrühmas koos Olav Harjoga, oli selge maamärk Elektrilevi ehk ühtne lahendus üle Eesti, hea kvaliteediga, ühtselt hallatav, operaatorneutraalne võrk. See oli meie esimene ambitsioon. Kahjuks see tollel hetkel ei realiseerunud, sest Elektrilevi sai aasta hiljem aru, et turule on ilmselt siiski mõistlik tulla. Ma arvan, et Urve Palol ministrina on täiesti mõistlik seda informatsiooni arvestada ja neid plaane tegelikult koosmõjus vaadelda.
Aga mul on siit puldist ikkagi väga selge ettepanek ka ministeeriumile. Väga mõistlik oleks omavalitsuste tehtud töö võtta aluseks uue hanke kokkupanemisel. Meil ei ole mõtet rääkida eelmistest rahastamismudelitest, aga me ei tohi seda initsiatiivi lihtsalt kõrvale lükata, eriti olukorras, kus seda andmebaasi, mis on kokku pandud, on meil vaja. Tõepoolest, see rahasumma ei ole ju suur. Me võime mõõta väga paljusid asju rahas, tööajas või infohulgas, aga see materjal, mis on kokku pandud, peab sinna hankesse sisse saama. Kui seda materjali ministeeriumi kasutuses ei ole, siis tekib küsimus, kuidas see ühe hinnatava kategooriana sinna saab. See, mis toimub ka Facebooki, sotsiaalmeedia avarustes, et igal pool neid DigiTeid ja DigiMaid suletakse, ei tee tegelikult seda projekti ilusamaks kellegi jaoks, vaid pisut õudsemaks. Siin palun ma leida lahendus. Palun kindlasti väga alandlikult ka seda, et hoitaks tempot just nimelt valgetel aladel hanke väljakuulutamisel, sest selle koalitsiooniga võib muidu minna nii, et oli üks ilus suur tahe, n-ö mõnus kalalkäik, aga võib-olla me sealt jõe äärest kõik koos sõpradena ei lahkugi. Aitäh!

19:27 Esimees Eiki Nestor
Erki Savisaar, palun!

19:28 Erki Savisaar

Austatud kolleegid! Ma ei hakka rääkima pikka juttu sellest, kuidas me kalale läksime ja mis ilm tol päeval oli. Ent me olime olukorras, kus öeldi, et see on ilmvõimatu, see nõuab avalikku raha 400 miljonit, vähemalt, ja ka siis ei ole päris kindel, et igale poole see kiire ühendus jõuab. Sealt edasi me suutsime leida ühe eurodirektiivi, mis oli ratifitseerimata ja mis õnnestus vastu võtta, mis ütles, et uusi taristuid tuleb ristkasutada ning optika tuleb juurde panna. Me tegime uue eelnõu, mis ütles, et ka olemasolevaid taristuid võib ristkasutada ning optika võib juurde panna. Niimoodi need miljonid hakkasid sealt vaikselt ära kukkuma ning kogu see projekt ja selle eesmärgi saavutamine läks maksumaksjale soodsamaks.
Eesmärk on meil endiselt sama: kiire ühendus, mina isegi ütlen, et optiline kaabel igasse kodusse ja igasse ettevõttesse. Optiline just sellepärast, et mobiilsed lahendused on head, aga kui meil on statsionaarne asukoht, siis on parem fikseeritud ühendus, mobiilsed ühendused sobivad neile, kes liiguvad. Sealt me oleme edasi läinud. Me läksime selle maakondade plaani peale. Tõesti oli tunne, et selle kahe aastaga saame kolm-neli maakonda tehtud või vähemalt töö alustatud, ja edasine, kuidas need ülejäänud maakonnad kaetakse, sõltub juba järgmise valitsuse prioriteetidest.
Tänane plaan näeb välja selline, et me lükkame selle palli liikuma, tõesti, see veereb esialgsel hinnangul *circa* viis aastat, aga selle viie aastaga ja 20 miljoni euroga avaliku rahaga saab kaetud terve Eesti. See on ülikõva tulemus. Me oleme esialgse hinna saanud 20 korda väiksemaks, kaasates eraraha ja vabastades ka kohalikke omavalitsusi üleliigsetest kohustustest. Loomulikult on hea, et omavalitsused appi tulid. Ilma nendeta ei oleks me seal, kus me täna oleme. Kindlasti me leiame mingi võimaluse, kuidas seda initsiatiivi hinnata. Kuidas täpselt, seda aeg näitab. Loomulikult on selles projektis palju ohtusid ja kände, mille taha võib komistada. Ma loodan, et me kõik ühiselt jälgime seda, et nii Telia kui ka Elektrilevi oma investeeringud ära teeksid. Telia on lubanud kõigile oma klientidele kiiremat ühendust. Ma soovitan kõigil Telia klientidel küsida, millal see ühendus temani jõuab, millal ta reaalselt selle kätte saab.
Mainin veel mõnda palli, mis õhku visati. Kõigepealt, kas omavalitsused tulid appi riigile või ikkagi oma inimestele, et aidata neid selle ühenduse saamisel? Tõesti, see vajadus nendes maapiirkondades ja ka linnalistes piirkondades, kuhu eraettevõtted mingil põhjusel ei ole läinud, on suur. Ma võin näiteid tuua ka Tallinnast. Tallinnas on väga head ühendused Lasnamäel ja Mustamäel, aga ühendusi ei ole Pirital, Nõmmel ega paljudes kohtades Tallinna lähiümbruses. Ka need kohad vajavad kiiret ühendust samamoodi nagu hajaasustusalad.
Mis puutub omavalitsuste võimekusse ja haldusreformi, siis ma soovitan ikkagi tutvuda nende muudatustega, mis siin on tehtud. Lisaks haldusterritoriaalsele reformile on uuest aastast taastatud omavalitsuste tulubaas ja neile on antud veel täiendavaid vahendeid koos uute ülesannetega. Me kindlasti ei saa nõustuda sellega, nagu haldusreform oleks viimasel aastal piirdunud ainult kaardi joonistamisega.
Lõpetuseks ütlen, et valgus saabub igal juhul. Me loodame, et mõningatesse kohtadesse jõuab see juba järgmisel aastal, aga hiljemalt aastaks 2022 või 2023 peaks see olema igas Eesti kodus. Aitäh!

19:33 Esimees Eiki Nestor
Riigikogu liikmetel rohkem kõnesoove ei ole, ministril ka ei ole. Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

---

6. 19:33 Arupärimine jahiturismi ning jahilindude küttimise kohta Eestis (nr 392)

19:33 Esimees Eiki Nestor
Järgmise arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Jaak Madison, Martin Helme, Henn Põlluaas, Uno Kaskpeit, Raivo Põldaru ja Arno Sild. Arupärijate nimel Henn Põlluaas, palun!

19:33 Henn Põlluaas
Lugupeetud eesistuja! Minister! Kolleegid, nii palju, kui teid veel siin saalis on! Meie arupärimine puudutab jahiturismi ja jahilindude küttimist Eestis. Me oleme viimastel aastatel meediast palju kuulnud ja ka televiisorist näinud, et Eestis on hakanud massiliselt käima jahituristе üle Euroopa, kes on veel massilisemal hulgal lasknud rändel olevaid rändlinde. Jahipidamine on täiesti normaalne, sellega on ka

Eestis aastatuhandeid tegeldud, aga Eestis ei ole kunagi ükski jahimees tapnud lihtsalt lusti pärast. Kõik, mis on kütitud, on ka ära tarvitatud. Aga nüüd me näeme seda, kuidas sadade, tuhandete ja kümnete tuhandete kaupa – lõplikku arvu ei tea keegi – lihtsalt notitakse rändlinde ja jäetakse nad vedelema, mädanema, loodust reostama. See on selline asi, mis tahes-tahtmata hakkab väga paljudele inimestele ja väga õigustatult vastu. Loomulikult, rändlinnud tekitavad põllumeestele suurt kahju, nende hulk on aastast aastasse kasvanud, kuna rändeteed on liikunud Lääne-Euroopa asemel rohkem siiakanti, kus on veel puutumatut loodust, metsa ja vett. Seda enam on hakanud siin käima jahimehi, kes võtavad jahipidamist meelelahutusena. Nagu ma ütlesin, see haavab väga paljude inimeste õiglustunnet. Eriti tänavu on sellest meedias väga palju juttu olnud. Palukski härra keskkonnaministrilt meie küsimustele vastuseid. Aja kokkuhoiu mõttes ei hakka ma neid ette lugema. Ma palun, et härra minister loeks need küsimused ise ette, enne kui ta neile vastab.

19:36 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Loodame, et minister hakkab vastuseid ette lugema. Keskkonnaminister Siim Kiisler, palun!

19:36 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Auväärt esimees! Head Riigikogu liikmed! Tõepoolest, kui lubate, siis ma loen ka küsimused ette, kuna need ei ole pikad ja neid on kokku ainult neli. Aga kõigepealt ütlen arupärija kõne peale sissejuhatuseks siiski, et sel sügisel oleme teada saanud ühe juhtumi, kui välismaine jahikorraldaja avaldas oma kodulehel pildid, millel jahimehed poseerisid suure jahisaagiga. Pildi järgi hinnates oli tegu hanede ja lagledega. Me teame seda, et fotod olid üles riputatud jahiturismi reklaamimise eesmärgil, aga me ei tea, kus on need pildid tehtud ning mitme päeva ja mitme inimese saagiga oli tegemist. Puuduvad ka andmed, et lastud saak oleks jäetud vedelema või koristamata, nagu te oma arupärimise tekstis mainite. Arvestades seda, et selline jahipidamine haavab paljude inimeste õiglustunnet, on sellised avalikus meedias jahisaagiga eputamised igati taunitavad ja kahetsusväärsed. Aga ma siiski rõhutan, et kuigi arupärija rääkis lindude mädanevatest surnukehadest, mida on kümnete tuhandete kaupa, ei ole sellele väitele saadud Eestis ühtegi kinnitust.
Aga nüüd konkreetsed küsimused. Esimene küsimus: "2013. aastal uuendatud jahiseadusega anti maaomanikele piiramatu voli küttida oma maal väikeulukeid. 2013. aastast kuuluvad väikeulukite alla ka jahilinnud. Kas antud muudatus on end õigustanud? Miks ei kuulu jahilinnud eraldi ulukikategooriasse?" Jahiseadus eristab tõepoolest väike- ja suurulukeid, see eristus on Eestis erinevate jahiseaduste alusel kehtinud juba üle poole sajandi. Selline eristamine ei saa olla poliitiline ega meelevaldne, vaid lähtub eelkõige jahipidamise mõjust konkreetsele ulukiliigile. Suurulukiteks loetakse ulukeid, kelle peamine surmapõhjus on jahipidamine. Nende jaht on üldjuhul täpsemini reguleeritud. Siia kuuluvad suurkiskjad, suursõralised ja hallhüljes. Väikeulukite peamine surmapõhjus ei ole küttimine, vaid selleks on ilmastik, haigused, kisklus ja veel paljud teised tegurid. Kui nende tegurite mõjul mõne väikeuluki arvukus langeb liialt madalale, kehtestatakse ka neile jahi pidamise piiranguid. Kui nende arvukus taastub, neid piiranguid vähendatakse. Piiranguid kehtestades välditakse üldjuhul ulukite küttimise päevanormi kehtestamist, sest see on kõige raskemini kontrollitav piirang. Pigem lühendatakse jahipidamise aega ja vähendatakse jahipidamise viise. Kui on tarvis, peatatakse jahipidamine, kuni arvukus taastub. Loomulikult kehtivad need piirangud nii maaomanikule kui ka jahipiirkonna kasutajale. Kuigi väikeulukite peamine surmapõhjus pole jahipidamine, on kütitud väikeulukite arv ulukiseire seisukohast üks olulisi näitajaid, mis peegeldab asurkonna seisundit. Igaüks saab minna Keskkonnaagentuuri kodulehele ja tutvuda seal aastate kaupa esitatud andmetega. Ka rändel olevate veelindude küttimine suureneb koos arvukuse tõusuga ja vastupidi. On ilmselge, et igale kütile me vaatlejat jahile kaasa panna ei saa. Kogu küttimisstatistika põhineb usaldusel ja riigil pole põhjust jahimehi mitte usaldada. Nii meie kui ka teiste riikide varasemad kogemused näitavad, et igasugune päevalimiitide kehtestamine vähendab esitatavate andmete usaldusväärsust. Eelnimetatud põhjuseid arvestades ongi jahilinnud alati liigitatud väikeulukiteks. Maaomanikud said 2013. aastal kehtima hakanud jahiseadusega, sarnaselt nn vana Euroopaga, tõepoolest õiguse oma maal väikeulukeid küttida. See oli üks suuremaid huvigruppide kompromisse seaduse muutmisel.
Teine küsimus: "Miks ei ole seadusesse kirjutatud ülempiiri seadmist jahilindude küttimiseks?" Valdava osa jahilindude, eelkõige hanede ja laglede populatsioonid ja nende tekitatud kahjustuste hulk on kiires kasvutrendis, nagu ka arupärija esindaja oma sõnavõtus mainis. Igasugused regulatsioonid jahinduses lähtuvad eelkõige liigi seisundist. Praegu kütitakse Eestis ühel jahihooajal üle 12 000 veelinnu, millest

alla 4800 on haned ja lagled. Arvestades lindude hulka, kes Eestis rändel peatuvad – umbes miljon hane ja laglet –, moodustab kütitud lindude arv alla 0,5% siin peatuvate lindude arvust. Iga jahimehe kohta, kes Eestis aasta jooksul jahil käib, kõigi, nii omade kui ka võõraste kohta, kütitakse aastas alla ühe veelinnu. Võrdluseks: Soomes kütitakse aastas üle poole miljoni veelinnu. Kõik regulatsioonid, mis seadusega kehtestatakse, peavad olema põhjendatud. Jahilindude küttimise ülempiiri kehtestamiseks pole seni ilmselt nähtud piisavaid põhjendusi.
Kolmas küsimus: "Kas Keskkonnaministeerium ei pea mõistlikuks iga jahiloa väljastamisega ka ülempiiri kehtestamist lindude küttimiseks konkreetse loa alusel?" Jahilube ei väljasta Keskkonnaministeerium, jahilube nii suur- kui ka väikeulukite küttimiseks väljastab jahipiirkonna kasutaja. Suurkiskjate puhul tehakse seda Keskkonnaameti otsuse alusel, suursõraliste puhul võetakse aluseks jahindusnõukogude ettepanekud ja väikeulukite puhul lähtutakse liigi seisundist piirkonniti. Riik jälgib laiemat pilti ja vastavalt konkreetse liigi seisundile kas piirab või lõdvendab jahipidamise reegleid, muutes lubatud jahipidamise viise, jahipidamise aegu ja lisades liike jahiulukite nimekirja või arvates neid sealt välja. Ulukite küttimise arvulisest normist jahimehe kohta on väga lihtne mööda hiilida ja seda on looduses väga raske kontrollida. Peame mõistlikuks praktikas läbiproovitud töötavate regulatsioonide juurde jäämist.
Neljas küsimus: "Kuidas on antud küsimus lahendatud teistes Euroopa Liidu liikmesriikides, eriti meie naaberriikides Lätis, Leedus ja Soomes?" Euroopa Liidu liikmesriikides on jahipidamine maaomaniku õigus. Erandeid tehakse siingi ainult suurulukite puhul ja maaomanikud peavad meie mõistes suuruluki küttimiseks kokku saama piirkonna. Meile teadaolevalt ei ole Lätis, Leedus, Soomes ega üheski meie lähiümbruse riigis kehtestatud arvulisi piiranguid ega eraldi kategooriaid jahilindudele. Soomes kasutatakse arvulist piirangut metsise, tedre ja laanepüü jahil nende vähese arvukuse tõttu, kuid soomlaste endi sõnul see regulatsioon hästi ei tööta ja nad otsivad paremaid lahendusi. Küll aga on Soomes ja veel mõnes lähiriigis igal jahimehel õigus küttida veelinde riigi veekogudel, mis annab täiendava võimaluse veelinde küttida. Eestis puudub jahimeestel võimalus küttida veelinde riigi veekogudel, milleks on meri ja suuremad siseveekogud, kus lõpeb nii maaomandi kui ka jahipiirkonna piir. Mõnes Euroopa riigis, näiteks Hollandis, on jahipidamise kui ühe olulise peletamismeetme piiramine põhjustanud hanede ja laglede arvukuse ning nende tekitatud kahjustuste suurt kasvu. Seal rakendatakse arvukust piirava meetmena nende lindude massilist võrkudega püüdmist ja seejärel gaasiga surmamist. On mitmeid riike, kus veelinde kütitakse nii kevad- kui ka sügisrände ajal. Üks selliseid on meie idanaaber Venemaa. Tänan!

19:45 Esimees Eiki Nestor
Küsimused ministrile. Raivo Põldaru, palun!

19:45 Raivo Põldaru
Aitäh, härra esimees! Hea minister! Teen meie sõbralikus vestluses otsa lahti. Teatud piiranguid on kehtestatud väikeulukite jahi kohta ja üldse jahipidamises. Aga minu küsimus puudutab šaakalit, kes meil on ikkagi võõrliik. Milline on ministeeriumi suhtumine nende küttimisse? Siin on ka teatud piirangud kehtestatud, ma julgen arvata. Mida ministeerium arvab? On see loom meil ikka nii teretulnud ja kas me peame selle võõrliigiga siin kohanema hakkama?

19:46 Keskkonnaminister Siim Kiisler
Aitäh! Šaakalite puhul on seatud jahihooaja piirang. Hiljuti keskkonnaministri määrusega seda hooaega pikendati ja seda perioodi, millal küttimine ei ole lubatud, lühendati. Šaakalite kohta julgen ma öelda, et probleem on see, et meie jahimeestel puudub traditsioon neid küttida, neil puudub selleks huvi ja puuduvad nende küttimise kogemused. Pigem on olnud nii, et jahimehed ise ei ole suurt huvi ega aktiivsust üles näidanud. Minu teada on see põhjuseks, miks neid nii vähe kütitud on.

19:47 Esimees Eiki Nestor
Uno Kaskpeit, palun!

19:47 Uno Kaskpeit

Aitäh, härra eesistuja! Härra minister! Teie jutt oli väga huvitav. Mina mäletan, et juba mitmeid aastaid on ajakirjandusest läbi jooksnud see just rannikualadel toimuva lindude liigküttimise teema. Järelikult ei viitsi teie allasutused, kes seda kontrollima peavad, seal märjal alal tööd teha. On väga huvitav kuulata, et ajakirjandusest on see teema mitu aastat läbi jooksnud, aga teie räägite, et ei ole probleemi.

19:47 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Ma arvan, et selline süüdistus peaks olema paremini põhjendatud. Asjatundjad teevad oma tööd. Meedias mingeid väiteid loopida on lihtsam kui seda tööd reaalselt teha. Ma siiski usaldaksin asjatundjaid. Kui on konkreetset vastupidist infot, et nad on valeandmeid andnud või mingite arvudega eksinud, siis me hea meelega võtaksime selle info teadmiseks. Aga lihtsalt palja käega süüdistada, et nad ei viitsi oma tööd teha – ma ei saa sellega nõustuda. Ma toon lihtsalt võrdluseks, et Keskkonnaagentuuri soovitus selleks aastaks on küttida Eestis 7430 põtra, hanesid ja laglesid kütiti möödunud aastal kokku aga 4772. Seda ütlesin ma lihtsalt selleks, et oleks parem tajuda suurusjärke. Aasta enne seda kütiti neid 5240 ning võrdluseks ütlen, et Keskkonnaagentuuri soovitus on küttida sel aastal 19 700 metskitse. Kui me räägime massilisusest, siis ma arvan, et küsimus on pigem sellessamas meedia levitatud visuaalses pildis. Kui samamoodi laotataks vaatamiseks laiali kütitud põtru, metssigu (nende puhul on soovitus 7550) ja metskitsi, nagu piltide peal on näha olnud kütitud linde, siis need pildid oleksid palju šokeerivamad. Eelkõige on siin küsimus jahipidamise kultuuris, eetikas ja esteetikas. Ma arvan, et küsimus ei ole mitte niivõrd massilisuses, vaid just käitumises. Ühtepidi on jahiturism kindlasti tuluallikas paljudele eestlastele ja paljudele jahiseltsidele, see aitab neil oma kulusid katta ja on neile oluline sissetulekuallikas, aga teiselt poolt on oluline jahipidajaid distsiplineerida, et nad käituksid niiviisi, et see ei tekitaks inimestes pahameelt.

19:50 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

19:50 Henn Põlluaas

Aitäh! Ma siiski küsin veel nende ametlike arvude kohta. Jahimeestele antakse laskmistuusik või kuidas seda nimetataksegi. Ilmselt nende põhjal on need arvud võetud. Aga kas on mingisugust garantiid, et need tõepoolest vastavad tegelikkusele ja rohkem loomi ei kütita? Ma olen ka varasemal ajal näinud lehtedes pilte, millel on lausa lastud lindude hunnikud. Samas küsin kiirelt teise küsimuse, kuna šaakalid tulid jutuks. Miks peaks üldse võõrliigi küttimisel piiranguid olema?

19:51 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Kõigepealt, mis puutub lindudesse, siis nagu ma varasemates vastustes ka rõhutasin, seda on väga raske kontrollida, kui mitu lindu inimene päevas või nädalas kütib või kui palju linde lastakse siis, kui inimesed tulevad mitmekesi kokku ja kütivad. Ma ei ole ise jahimees, kahjuks, aga jahimehed on mulle seletanud, et ega nii väga lihtne ei ole korraga ühest parvest väga mitu lindu lasta, arusaadavatel põhjustel. Tunduvalt efektiivsem on see, kui piiratakse jahihooaja pikkust ja jahtimise viise. Seda on lihtsam kontrollida. Selle üle, kas keegi lasi ühe linnu või kaks lindu ja andis teise linnu jahikaaslasele, kui kontrollima tullakse, on palju keerulisem arvestust pidada. Aga kui me näeme, et kuskil toimub liiga suur küttimine, ja me oleme selles veendunud, siis pigem on mõistlik piirata jahipidamise aega ja viise, nagu Eestis paljuski on tehtud, näiteks on keelustatud peibutamiseks vilesid kasutada. Aga nagu arupärijad ka ise oma sõnavõtus märkisid, sellel asjal on ka teine pool. See teine pool on pahased põllumehed, kes tahaksid, et kütitaks palju rohkem. Kuskil on see tasakaalukoht. Me oleme valmis arutama, kas praegu on see asi tasakaalus. Kindlasti peab siin kaasama valdkonnaeksperte.
Mis puutub šaakalitesse, siis asjatundjate hinnang on see, et kuna šaakal on Eestisse saabunud ise, omal jalal, loomulikul viisil, teda pole inimesed siia sisse toonud, siis peetakse teda meie kohalikuks liigiks, mitte võõrliigiks. (Hüüe saalist.) Just sellepärast, et ta ei ole inimtegevuse tulemusena siia tulnud, nagu näiteks mink, ja sellepärast rakenduvad tema suhtes teistsugused reeglid.

19:54 Esimees Eiki Nestor

Rohkem ministrile küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Lõpetan selle päevakorrapunkti käsitlemise.

Vaba mikrofon. Alustatud. Lõpetatud.

Istungi lõpp kell 19.55.